Historisch Jaarboek 1990

Vlaardingen

€ 20 7,50

HISTORISCH JAARBOEK VLAARDINGEN 1990

Afbeelding voorkant boek:
Slagerij van Wolferen, Sclaavenburg / Westnieuwland. Ca. 1902.

Afbeelding achterkant boek:
Scheepskraan aan de Westhavenplaats; kroniek 24 januari 1939.

Deze uitgave kwam tot stand
dank zij financiële medewerking
van de Gemeente Vlaardingen

HISTORISCH JAARBOEK VLAARDINGEN 1990

een produktie van de
Historische Vereniging Vlaardingen

met medewerking van het
Stadsarchief Vlaardingen

veertiende jaargang

Zetwerk:
Drukkerij Stout, Vlaardingen

Reprodukties en druk:
Drukkerij Stout, Vlaardingen

Cip-gegevens Koninklijke bibliotheek, Den Haag

Historisch

Historisch Jaarboek Vlaardingen / Historische Vereniging Vlaardingen. -1 (1977) - .... - Vlaardingen:
Historische Vereniging Vlaardingen
ISSN 0169-3964
Verschijnt jaarlijks
Veertiende jaargang, 1990 / met medew. van het Stadsarchief Vlaardingen. - III.
ISBN 90-71731-06-5
SISO zhol 938.1 UDC 949.2*3130(058) NUGI 480
Trefw.: Vlaardingen; geschiedenis, jaarboeken.

INHOUD

Pagina 7 - 8	Archeologische werkgroep Helinium
Pagina 9 - 10	Historische Vereniging Vlaardingen
Pagina 11 - 12	Stadsarchief
Pagina 13 - 14	Streekmuseum Jan Anderson
Pagina 15 - 16	Visserijmuseum
Pagina 17 - 36	Kroniek van Vlaardingen 1939, door Matthijs A. Struijs
Pagina 37 - 62	Kroniek van Vlaardingen 1989, door Marianne van Papeveld-Hörst
Pagina 63 - 104	Het Slagersboek van Vlaardingen, door Jan van Hees
Pagina 105 - 117	Het oude Vlaardings, door C. van Bree.

AUTEURSRECHTEN AFBEELDINGEN (voor zover bekend):
J. ter Brugge, Vlaardingen, blz. 7.
Fotodienst Uw Thuiskrant - Groot Vlaardingen, blz. 11, 40, 43, 47, 49, 50, 53, 56, 60 (1).
Roel Dijkstra, Vlaardingen, blz. 45, 51, 62.
Rotterdams Nieuwsblad, 60 (r).
Randstad fotodienst, blz. 61 (r).
Jo Daan en M.J. Francken, Atlas van de Nederlandsche klankontwikkeling (ANKO), blz. 107, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 115.

De afbeeldingen werden voor publicatie afgestaan door:
Helinium, Vlaardingen, blz. 7 en 8.
Streekmuseum Jan Anderson, Vlaardingen, blz. 13 en 14.
Visserijmuseum, Vlaardingen, blz. 15.
Jan van Hees, Vlaardingen, voorzijde omslag, blz. 69, 70, 72, 75, 76, 78 (1), 82, 83, 84, 88, 91, 96, 98, 103.
C. van Bree, Oegstgeest, blz. 107, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 115.
Stadsarchief Vlaardingen, alle overige afbeeldingen.

OVER ONZE AUTEURS:

Jan van Hees (1946) was achtereenvolgens onderwijzer en hoofd van enkele scholen voor lager onderwijs in Vlaardingen. Sedert 1981 is hij werkzaam bij het voortgezet onderwijs te Rotterdam. Hij is vooral geïnteresseerd in de lokale, Vlaardingse geschiedenis.

C. van Bree (1932) studeerde Nederlandse taal- en letterkunde aan de R.U. te Leiden. Aan deze universiteit is hij sinds 1968 verbonden als wetenschappelijk medewerker, sinds 1981 als hoogleraar in de Nederlandse taalkunde met als vakken historische taalkunde en taalvariatie. Hij publiceerde over historische grammatica, dialect, dialectsyntaxis en de verhouding van dialect en standaardtaal in Nederland.

ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP HELINIUM

Het bestuur van de werkgroep bestond in 1989 uit de volgende personen: J. van der Donck, voorzitter, de dames I. Weerdestein, T. Willemstijn en B. Erlings, respectievelijk eerste en tweede secretaris en penningmeester, en T. Erlings, lid en veldwerkcoördinator (overleden in november 1989). Het ledenaantal is gelijk gebleven: 71 leden.

De werkavonden werden zoals vanouds gehouden op de eerste en derde woensdagavond van de maand in het Hollandiagebouw aan de Oosthavenkade. In het verslagjaar is er op deze avonden hoofdzakelijk gewerkt aan het opgegraven materiaal uit de Westabtspolder te Schiedam (scherven wassen, nummeren, tekenen). Op een van deze avonden vertelde voorzitter Van der Donck over neolithische vuursteenwinning.

In het voorjaar verzorgde de werkgroep een expositie in de St. Jozef MAVO met als thema de Middeleeuwen. Op de Algemene Ledenvergadering van 7 maart hield J. ter Brugge een lezing met dia's over opgravingen in de Waalstraat. J. van der Donck en J. Moree informeerden de Rotary-club Vlaardingen over

Muurfragment hoek Zomerstraat/Bredesteeg

de Vlaardingen-cultuur. Leden van de werkgroep gaven diverse rondleidingen aan scholen en verenigingen bij de permanente archeologische expositie in het Hollandiagebouw. Voor de ziekenomroep Vlaardingen en Schiedam werden interviews gegeven.

Diverse leden van Helinium hebben deelgenomen aan de excursie van de werkgroep Nieuwe Maas op 20 mei naar het provinciaal museum te 's-Hertogenbosch en een experimentele pre-historische nederzetting te Eindhoven.

Het afdelingsblad Terra-Nigra verscheen zes maal. De Rotary-club Vlaardinge schonk ons een waterpasinstrument en van de opbrengst van de collecte voor het Anjerfonds kregen we een percentage voor de kas.

In verband met zijn studie is L. Rozendaal gestopt met het verzorgen en bijhouden van de afdelingsbibliotheek en de documentatie. M.A. Struijs heeft de bibliotheekwerkzaamheden op zich genomen; het knipselarchief, dat wordt beheerd door H. de Iong, is overgebracht naar het Hollandiagebouw alwaar het door belangstellenden kan worden ingezien.

In het eerste kwartaal werd veldwerk verricht in de Westabtspolder te Schiedam; hier werd gegraven naar resten van een inheems-Romeinse nederzetting. Ernstige ziekte van onze veldwerkcoördinator T. Erlings was er de oorzaak van dat dit werk later werd overgenomen door de werkgroep Nieuwe Maas. P. Heinsbroek heeft een aantal boringen verricht langs de oostkant van het toekomstig puinstortterrein in de Aalkeetbinnenpolder. J. ter Brugge begon in december

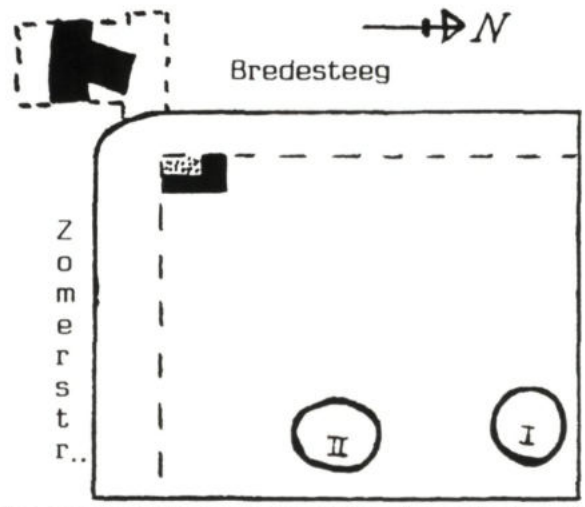

Schets bovenaanzicht met muurresten (zwart) en putten (I + II). Schaal: ca 1:100

een archeologisch onderzoek in en buiten het pand hoek Zomerstraat/Bredesteeg. Zowel binnen- als buitenshuis werden forse muurfragmenten gevonden. Uit historische bronnen is bekend dat er zich in de vijftiende en zestiende eeuw om de kerkheuvel ter bescherming tegen het Maaswater een stenen muur bevond. De gevonden steenformaten lijken in overeenstemming met deze datering. Een archiefonderzoek naar de oorsprong van deze stenendijk is in volle gang. Binnenshuis werden verder een water- en een beerput ontdekt, waarin zich materialen bevonden van respectievelijk vijftiende/zestiende eeuw en laat zeventiende/begin achttiende eeuw. Het gevonden materiaal is in bewerking.

HISTORISCHE VERENIGING VLAARDINGEN

In 1989 vertoonde het ledental van onze vereniging opnieuw een groei: het jaar werd afgesloten met 899 leden.

De Algemene Ledenvergadering vond plaats op 2 februari in de Bethelzaal. De reglementair aftredende bestuursleden K.W. van Netten en D. van Os werden bij acclamatie herkozen voor een nieuwe bestuursperiode.

De voor Tijd-Schrift verantwoordelijke werkgroep slaagde er ook dit jaar in een tweetal boeiende en gevarieerde uitgaven te laten verschijnen. In het januarinummer werd aandacht besteed aan de Bleekstraat en kwam de geschiedenis van de havenponten aan bod, terwijl P. de Goede ons meenam voor een wandeling door het oude Vlaardingen. Nummer 42 was een themanummer, ditmaal gewijd aan verdwenen gebouwen in de Holiërhoekse polder.

Ook de lezingencommissie kan terugzien op een zeer goed jaar. een record aantal toehoorders was op 24 januari aanwezig bij de eerste lezing van het jaar: "Hoe Vlaardings is ons Vlaardings". Professor C. van Bree, oud-Vlaardinger, geassisteerd door twee van zijn studenten, zorgde voor een educatieve avond. Na de Algemene Ledervergadering vertelde apotheker E.V.A. Dekkers het een en ander over zijn collega's in het Vlaardingen van vroeger. Het beroemde Platje, rustpunt aan 't Hoofd, werd op 21 maart opnieuw in de herinnering gebracht door M.A. Struijs. Van een ware toeloop was sprake op 25 april toen C. van IJperen en A. Ouwendijk voor de derde maal Vlaardingen lieten zien met behulp van geprojecteerde oude ansichten. Mevrouw I Vellekoop belichtte op 14 september een vrijwel onbekende periode uit de lokale historie: "Vlaardingen in Patriottentijd". Een extra lezing - in samenwerking met Boekhuis Den Draak - vond plaats op 3 oktober toen de auteur J. Houdijk voorlas uit en toelichting gaf op zijn pas verschenen boek "Raven". Bijzonder wat betreft locatie en onderwerp was de lezing op 25 oktober; J. van Dorp en C. Maarleveld hielden in het stadhuis een dia-presentatie over in Vlaardingen aanwezige rederijkersblazoenen. Het lezingenjaar werd afgesloten op 21 november met een vertoog over de Klederdrachten van Vlaardingen door H. Roza.

Het Historisch Jaarboek Vlaardingen 1989 werd op 17 november gepresenteerd in het gebouw van de vroegere Stadsschool aan de Markt. Een van de artikelen - Het Stedelijk Instituut te Vlaardingen - was aanleiding voor de keuze van genoemde plaats, zowel als van degene die de eerste exemplaren overhandigde, te weten onderwijswethouder A. Maarleveld. Het

Adoptie Vissersmonument

Jaarboek omvat voorts een artikel "Over Vaarten en Vlieten" en een bijdrage over scheepvaart onder Oostenrijkse vlag tijdens de Vierde Engelse Oorlog. Naast de gebruikelijke verslagen komen ook de Kronieken 1938 en 1988 aan bod.

Bij de excursies was eveneens sprake van een schot in de roos. Op 3 juni werd -royaal overtekend- een bezoek gebracht aan het Delftse Prinsenhof, waar publiek toegankelijk zijn: de restauratie-ateliers voor meubelen en schilderijen. In het najaar werd een bezoek gebracht aan het oude rechtshuis van Zouteveen; hier was het genieten van een prachtige collectie antieke meubelen, schilderijen en curiosa.

Verder verdient er melding gemaakt van onze adoptie van het Vissersmonument op 19 mei; het was een initiatief van de Commissie Industrieel Erfgoed. De Commissie Stad en Monument (voorheen Commissie Restauratiepenning) publiceerde een compilatie over het Buizengat, een document bestemd voor de meningsvorming bij de bouwkundige invulling van dit gebied.

Het jaar 1989 overziend, constateren wij dat veel activiteiten door onze vereniging werden ontplooid, mede door de prijzenswaardige inzet van vele leden.

STADSARCHIEF VLAARDINGEN

Het jaar 1989 werd voor wat betreft het Stadsarchief Vlaardingen gekenmerkt door drie belangrijke zaken.

Op 30 juni werd in besloten kring afscheid genomen van Th.J. Poelstra, die 17 jaar de scepter had gezwaaid over de dienst. Velen, die op een of ander manier met hem samengewerkt hadden drukten hem de hand en zorgden op deze manier voor een waardig afscheid van degene, die zo lang zijn stempel heeft gedrukt op het reilen en zeilen van het Stadsarchief. Op 4 juli werd de heer Poelstra eervol ontslagen uit gemeentedienst en opgevolgd door J.A.C. Mathijssen.

Voorts stond het archief in het teken van een (re-) organisatie-onderzoek. In het najaar 1988 verscheen van de hand van de waarnemend stadsarchivaris een 'Notitie met betrekking tot de toekomst van het Stadsarchief Vlaardingen'. Hij pleitte daarin ondermeer voor een herschikking van taken en een uitbreiding van de formatie met een halve plaats. Discussies op ambtelijk en politiek niveau resulteerden uiteindelijk in een drieledige verandering. De heer Luth verruilde de functie van studiezaalambtenaar voor die van inventarisator, terwijl hij tevens per 1 november benoemd werd tot plaatsvervangend stadsarchivaris. De functie documentaliste (50%) van mevrouw Verloop werd op diezelfde datum omgezet in de functie studiezaalambtenaar (100%). Tot slot werd toegestaan de formatie van het Stadsarchief met een halve plaats uit te breiden, zodat aan het einde van het jaar begonnen kon worden met de werving van een archiefinspecteur (100%). Een onderzoek doen naar de oplossing van de selectie-achterstanden bij enige gemeentediensten zal één van zijn/haar eerste en belangrijkste taken zijn.

Een derde gedenkwaardige ontwikkeling binnen de dienst was de komst van twee Personal Computers als aanzet voor een verregaande automatisering van de verschillende werkprocessen binnen het archief in de komende jaren.

In totaal passeerden 2610 bezoekers de deuren van het Stadsarchief (in 1988: 2314), hetgeen betekende dat de studiezaal een gemiddeld bezettingspercentage kende van 68,7.

Archiefbescheiden van o.a. de volgende instellingen werden verworven:
- Fa. Warmelo & Van der Drift, rederij/haringhandel, ca 1900 - 1960 (25 meter);
- Rederij Betz & Van Heijst's Handelmij., ca 1900 - 1955 (6 meter).

Voortgang werd geboekt met de inventarisaties van de handschriftencollectie (Luth) en het archief van het gemeentebestuur van Vlaardingen, 1813 - 1945 (Mathijssen). Veel steun ondervond het Stadsarchief wederom van indiceringswerkzaamheden door vrijwilligers/bezoekers.

De bibliotheek acquireerde in het verslagjaar 62 publikaties, door en/of voor Vlaardingers uitgegeven, naast vele jaarverslagen van verwante c.q. plaatselijke instellingen.
De fotocollectie van de Topografisch Historische Atlas werd uitgebreid met 374 stuks.

Tot slot werden 11 prenten en tekeningen aan de collectie toegevoegd.

Op 10 maart sloot de archieftentoonstelling 'Het Archief pakt uit'. Deze expositie over de taken van het Stadsarchief en zijn medewerkers werd gedurende de drie maanden, dat deze te bezichtigen was, door zo'n 650 belangstellenden bezocht.

Buitenshuis werden de volgende exposities door archiefmedewerkers samengesteld:
- een expositie over het ontstaan van de Westwijk, t.g.v. het 25-jarig bestaan van het filiaal van de Gemeentebibliotheek aan de Dirk de Derdelaan
- 'De goeie ouwe tijd. Vlaardingse kunst uit jaren dertig' in Het Zonnehuis
- 'Vlaardingse beroepen en Vlaardingse kinderen' in de Basisschool "Het Mozaïek" aan de Rotterdamseweg.
- Het ontstaan van de P.J. van der Schaarschool' t.g.v. de aanstaande sloop en herbouw van deze school
- 'Stamboom van de familie Droppert' in het gebouw van de Centrale Bibliotheek. Tengunste hiervan werd

het boekje 'Genealogie Droppert (1710 - 1939) uitgegeven.

Medewerking werd voorts verleend aan diverse exposities:

De heren Mathijssen en - vooral - Struijs verzorgden lezingen van allerlei aard bij verscheidene Vlaardingse instellingen. Laatstgenoemde hield bovendien 17 maal een 'historisch praatje' in het programma 'Wat heet oud?' van Omroep Vlaardingen.

In de zomer kon een nieuwe wervingsfolder van de dienst gepresenteerd worden.

Archiefmedewerkers schreven onder meer de volgende artikelen/boeken:
De heer Luth:
- 'Arnold Hoogvliet' in: jubilieumboek Arnold Hoogvlietstraat (wordt in 1990 gepubliceerd).
- begeleidende teksten voor de 'Cartotheek Vlaardingen', een prentbriefkaartenserie over oud-Vlaardingen.
- De regering van Vlaardingen, functies, colleges, benoeming, aanstelling en competenties.

De heer Mathijssen:
- 'Een archieframp ... zit in een klein hoekje'. In: 'De Torenkijker', personeelsblad Gemeente Vlaardingen, maart 1989, nr. 95. Een artikel over rampencoördinatie in geval van watersnood in archiefruimten van Vlaardingse overheidsinstellingen.

De heer Struijs o.a.:
- De geschiedenis van het Vlaardingse bibliotheekwezen. Het ontstaan en de ontwikkeling van de Gemeentebibliotheek, t.g.v. de opening van het nieuwe Bibliotheekgebouw aan de Waalstraat.
- De gevolgen van zure regen ... in 1831. De loodvergiftiging van Paulus Drossaart. In: 'De Omroeper, Blad voor 65+', augustus.
- Een belangrijk archiefvondst van een charter uit 1583, aan de hand waarvan de plaats van een zgn. 'Sint Willibrordhuisje' definitief kon worden vastgesteld. In samenvatting in Vlaardings Dagblad en Het Vrije Volk.
- Van "Barmhartigheid temidden van wapengeweld" tot "Kijk om je heen en help een handje". Vijftig jaar Rode Kruis in Vlaardingen. Samengesteld uit bijdragen van 13 (oud-) medewerkers van het Rode Kruis.
- Vlaardingen in panorama. Met foto's van Han Dijkstra. Uitgave: Scriptum, Schiedam.

Tot slot. In het verslagjaar werd een onderzoek gedaan naar de mogelijkheid om te komen tot de oprichting van een stichting of vereniging 'Vrienden van het Stadsarchief Vlaardingen', Enige personen, die in het verleden blijk hadden gegeven van een positieve belangstelling voor het archiefwerk werden op 31 mei uitgenodigd over deze zaak van gedachte te wisselen. De (potentiële) Vrienden zouden een belangrijke taak krijgen op het gebied van 'fund-raising' voor speciale uitgaven (b.v. voor visueel materiaal), het ontplooien van promotionele activiteiten en het ondersteunen en stimuleren van allerlei activiteiten van educatieve aard.
Er werd op genoemde bijeenkomst door de aanwezigen zeker de behoefte gevoeld om te komen tot een groep 'Vrienden', maar de voedingsbodem bleek toch wat magertjes, zodat de plannen voorlopig op de lange baan zijn geschoven. Succesvolle 'vriendenclubs' bij enige andere archiefdiensten kunnen een stimulans zijn om te spreken van een 'uitstel', niet van een 'afstel'.

Presentatie "Vlaardingen verzameld.... verzamelt..."

STREEKMUSEUM JAN ANDERSON

Het was in 1989 al te merken dat de herdenking van de bevrijding spoedig zou plaatsvinden. Veel verzoeken over het houden van tentoonstellingen en het meewerken daaraan kwamen binnen en vooral met de organisatoren van de revue "Kantje Boord" zijn veel gesprekken gevoerd.

Het jaar begon met de overloop-tentoonstelling uit 1988 over kinderboeken. Op 21 april opende burgemeester van Lier de expositie "150 jaar Spoorwegen". Op respectievelijk 8 september en 20 oktober gingen de exposities "50 jaar Rode Kruis" en "85 jaar Zangvereniging Orpheus" van start; het waren de instellingen zelf die deze tentoonstellingen hebben opgezet. We besloten het jaar met "Aanwinsten 1989", welke op 9 december werd opengesteld.
Buiten het museum werden exposities opgericht voor het Zonnehuis over de jaren dertig; voorts waren we aanwezig op de bloemententoonstelling in Egmond over de Ot- en Sientijd en in Madurodam met onze speelgoedcollectie onder de titel "O, kom er eens kijken". In het Vlaardingse stadhuis werden de

Opening expositie 150 jaar Spoorwegen

exposities op Koninginnedag en tijdens het Haring- en Bierfeest elk bezocht door circa 500 personen.
Het aantal bezoekers aan het museum was 3303, een stijging van ruimt 6% ten opzichte van het voorafgaande jaar. Gelet op onze beperkte openstelling zijn we met dit aantal bijzonder tevreden. Naast acht bruidsparen en achttien groepen ontvingen we de besturen van musea in Krimpen aan de IJssel en Maassluis en medewerkers van collega-instellingen.

De collectie voorwerpen is uitgebreid met 1131 stuks, waarvan we er enkele noemen. Uit de Tweede Wereldoorlog dateren een bord "naar de schuilkelders", een zelfgemaakte lamp, een crucifix van kogels, een blik vol kaakjes en een carbidlamp. Voor de winkeltjes kregen we veel emaille reclameborden en oude verpakkingen en een kruiwagen van een Vlaardingse waterstoker. Een aantal voorwerpen werd door vrijwilligers gerestaureerd.

Onder de 389 nieuwe aanwinsten voor de bibliotheek treffen we onder meer aan standaardwerken betreffende onderdelen van onze collectie zoals kinderliteratuur, glas, naaigerei en dergelijke.

De prentenverzameling breidde uit met 929 stuks, waaronder een karikatuur van Jo van der Pijl, een ets van Jan Luiken uit 1694, pentekeningen van hedendaags Vlaardingen door Dinie van Leeuwen en Paul Westerdijk. De foto- en ansichtkaartenverzameling groeide met 428.

Bij de uitleningen zien we een toenemende vraag naar met name het wat grotere materiaal, dat kennelijk niet door de meeste andere musea wordt gecollectioneerd. Zo leende we groot speelgoed aan het gemeentemuseum te Schiedam, naar Gorkum ging materiaal uit de apotheek en naar een Mavo in Maassluis materiaal over de bezettingstijd. Voor diverse tentoonstellingen gedurende de kersttijd werden prenten en oud kerstmateriaal uitgeleend, terwijl onze klederdrachten diverse malen gebruikt werden bij festiviteiten.

De maandelijkse bijdrage aan het Korpsblad van de gemeentepolitie is ook in 1989 voortgezet; de wekelijks collumn voor Het Vrije Volk is in juni beëindigd. Veronica zond een in ons schooltje opgenomen liedje uit en de VPRO maakte opnames in ons museum met het oud-Tweede Kamerlid Theo Joekes. Pers en omroep besteedden vele malen aandacht aan ons museum. Voorts werden diverse lezingen gehouden en gaven we een tweetal malen nieuwe ambtenaren inzicht in de plaatselijke geschiedenis.

Het aantal museumvrienden bedroeg ruim 280; dankzij hun bijdragen zal het museum ook in de toekomst het werk kunnen voortzetten.

VISSERIJMUSEUM

De tachtiger jaren werden in het Visserijmuseum afgesloten met een jaar vol zeer uiteenlopende gebeurtenissen. De in november 1988 opgerichtte Vereniging van Vrienden van het Visserijmuseum slaagde erin enkele honderden leden te werven en, hoe jong ook, een aantrekkelijke expositie te organiseren. Het bezoekcijfer steeg iets ten opzichte van het voorafgaande jaar (2%) en als belangrijkste aanwinst van de collecte werd een monumentaal doek van H.W. Mesdag in schenking ontvangen. Anderzijds moest het museum het in de tweede helft van het jaar stellen met een onvolledige staf wegens langdurige ziekte. Het stichtingsbestuur bezon zich op de negentiger jaren in een speciaal hiervoor georganiseerde bestuursconferentie.

De 22.096 bezoekers (15.740 betalend, 6.356 niet betalend wegens gratis openstelling of lidmaatschap van de Vereniging Vrienden) zagen een gevarieerd tentoonstellingsprogramma:
- Etsen van Oscar Verpoorten hingen "de kerst over" tot eind januari 1989.
- "Driemastloggers" was een expositie in samenwerking met de Nederlandse Vereniging voor Modelbouwers, Afdeling Vlaardingen in de expositiezaal; een model van een driemastlogger uit 1866, de Scheveningen", werd aan het museum geschonken.
- Op de galerij hingen in februari en maart werken van de Vlaardinger amateurschilder H. Moerman.
- De fototentoonstelling over het Hospitaalkerkschip "De Hoop" in de zogenaamde VL 2-zaal werd opgevolgd door een mini-expositie over de geschiedenis van de reder-scheepsbouwer Joost Pot.
- Op 19 mei werd de tentoonstelling over "Vlaggetjesdag" geopend; deze tentoonstelling kwam tot stand in nauwe samenwerking met de Vereniging Vrienden.
- In de herfst waren foto's van Arie Gog over de Portugese visserij te zien op de galerij.
- Het jaar werd uitgeluid met hedendaagse maritieme kunst van een vijftal Amsterdamse kunstenaressen en ex-scheepsbouwkundige/kunstschilder J.F.H. Roger, onder de titel "Kijk op de haven".

Het waren exposities waarmee het Visserijmuseum de lijn van vorige jaren voortzette, in redelijke mate de aandacht trok en kreeg van de pers en bovendien veel waardering ondervond van het publiek. Datzelfde gold zeker ook voor de "nering" die gedreven werd in de scheepsbenodigdhedenwinkel in het museum. Vrijwilligers van de Vereniging Vrienden stonden op hoogtijdagen en vele zondagen achter de toonbank en verkochten spekjes, drop en andere lekkernijen. Eveneens in nauwe samenwerking met deze groep vrijwilligers trad het museum naar buiten op het Haring- en Bierfeest, de Furiade te Maassluis en de Hoekse Havendagen te Hoek van Holland. Promotiestands blijken een zeer positieve uitstraling te hebben, gezien het aantal "Vrienden" dat op deze dagen gemaakt werd.

Tijdens Haring- en Bierfeest

Van groot belang voor de toekomstige ontwikkeling van het museum was het besluit van het College van Burgemeester en Wethouders in mei 1988, waardoor het Visserijmuseum toestemming kreeg "eigen verdiend geld" te houden. Voorheen werden inkomsten uit bijvoorbeeld verhuur van ruimten of anderszins in mindering gebracht op de subsidie van het daaropvolgende jaar. In de nieuwe situatie is de weg vrijgemaakt voor een actiever beleid ten aanzien van het verhogen van eigen inkomsten, hetgeen onder andere vertaald werd in een afspraak met cateringbedrijf Frans Kuil, dat op contractbasis de cateringactiviteiten in het museum verzorgt.

Het comfort voor personeel en publiek werd sterk verbeterd door het plaatsen van een nieuwe C.V.-installatie, waarvoor het museum extra subsidie ontving.

Het bibliotheekbezoek bleef met 671 personen 36 onder het getal van 1988 en ook in het aantal uitgeleende boeken was een dergelijke lichte daling te bespeuren. Tijdschriften, boeken en andere documenten met betrekking tot de visserij bleven toestromen, zodat het al jaren bestaande ruimtegebrek in zowel het dienst- als het publieksgedeelte van de bibliotheek nijpender werd. Dit weerhield de vaste kern avondbezoekers er toch niet van te blijven komen met gemiddeld dertien personen op de tweede dinsdag van de maand.

De collectie werd uitgebreid met in totaal 1083 nummers, waarvan er 853 betrekking hebben op de bibliotheek (waaronder 686 foto's en negatieven) en 230 voorwerpen. Het overgrote deel in beide categorieën werd door schenking verkregen, waarbij het doek "Vissersschepen op een kalme zee" van Hendrik Willem Mesdag het pronkstuk vormt. Het doek dat sinds 1979 als bruikleen in het museum te zien was, werd uiteindelijk geschonken.

In het verslagjaar werd tevens een 15 pk Kromhout gloeikopmotor uit de twintiger jaren nabij de ingang geïnstalleerd, waarmee de mechanisering van de visserij op zeer tastbare wijze naar voren is gebracht.

KRONIEK VAN VLAARDINGEN 1939

Matthijs A. Struijs.

januari

1 Het aantal inwoners van Vlaardingen bedraagt 30.695 en van Vlaardinger-Ambacht 6.170 waarvan 1.051 personen door vestiging in 1938.

Het aantal werkzoekenden, ingeschreven bij de Arbeidsbeurs bedraagt 2.280.

In de havens 43 zeevissersvaartuigen: 28 stoomloggers, 14 motorloggers en 1 zeillogger.

Uit een huizentelling door de Vereeniging van Huiseigenaren blijkt dat in Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht 385 woningen onverhuurd zijn en circa 100 woningen in aanbouw zijn.

2 In 1938 werden aan de gemeentelijke Vismarkt (Visbank) 89 partijen vis afgeslagen tot een bedrag van 1.631 gulden en 53 cent.

Bekend wordt dat de derde kerk van de Ned. Hervormde Gemeente gebouwd zal worden aan de Burg. Verkadesingel, recht tegenover de Sportlaan, in Vlaardinger-Ambacht.

4 Onder bedreiging van de toepassing van de wettelijke bepalingen, kondigt het hoofd van de Luchtbeschermingsdienst Th. Werner een vierde verduisteringsproef aan, ditmaal te houden in geheel Zuid-Holland, op 19 januari van 20.30 tot 22.30 uur.
Bij de drie vorige proeven bleken er nog al wat slordigheden te zijn geweest, waardoor nog teveel licht vanuit de huizen naar buiten kwam. Ditmaal zullen excuses daarvoor niet worden aanvaard.

6 Duitse dienstmeisjes worden teruggeroepen naar hun "Heimat".

Onder de aanwinsten van de Openbare Leeszaal en Bibliotheek bevindt zich het boek van Roberts: "Het huis dat Hitler bouwde".

11 In het kader van de werkverschaffing zijn tien tewerkgestelde mannen begonnen met de aanleg van een Hertenkamp aan de Hofsingel.

12 In de "Harmonie" wordt vertoond de Kruger-Wildtuinfilm, over het door President Kruger in Zuid-Afrika gestichte wildpark.
Aan deze film werd 18 jaar gewerkt in een gebied dat iets groter is dan het oppervlak van geheel Nederland.
Het zien van deze film wordt aanbevolen door burgemeester en wethouders, predikanten, pastoors en directeuren en hoofden van scholen.
Toegangsprijs: 1e rang 60 cent, 2e rang 40 cent.
Groot succes.

13 Met het oog op de komende verduisteringsoefening is een geslaagde proef gehouden met een sirene op de toren van de Grote Kerk. Het geluid van de sirene was overal goed te horen.
Advertentie. "Luchtbescherming.
Voorhanden: Zwart Papier voor afdekken van vensters. Dorsman & Odé".

De Werkinrichting en Weefkamer van de Vereeniging "Zorg voor het Achterlijke Kind" bestaat 12½ jaar.

19 De verduisteringsproef is matig geslaagd. Nog steeds beseffen de inwoners te weinig de ernst van dergelijke oefeningen, waardoor de afdekking van het licht wederom niet totaal was, vooral in de nieuwe wijken.
Van de gelijktijdig gehouden oefening van de Luchtbeschermingsdienst "Vliegtuigen boven ons land", heeft men veel geleerd.

"Houdt den dief", riep de heer A. van Rijn uit de Wagnerstraat, toen hij vanuit zijn bovenhuis zag dat iemand er met zijn fiets vandoor ging. Na een achtervolging via de Parallelweg, de Sunlightfabriek, over de spoordijk, het land van de Taanderij aan de Maassluissedijk en het Station Centrum, werd de dief in de 1e Van Leijden Gaelstraat door een rechercheur gearresteerd. De dader, een 25-jarige Amsterdammer, bleek net vrij te zijn na een gevangenisstraf van een jaar... voor fietsendiefstal!

De Duitse dienstmeisjes werden teruggeroepen. De Vlaardingsche Courant leverde dit commentaar. 6 januari.

DE PLAAT VAN DE WEEK

DER WEG ZURüCK.

„Holland'' gold voor vele Gretchens
Als een soort Beloofde Land.
Bijna ieder was daar „steinreich''
Althans volgens háár verstand.
Velen vonden een betrekking
In een Nederlandsch gezin
En zoo was die „Duitsche import''
Dus een wederzijdsch gewin.

Vele Gretchens bleven jaren
Hier in 't land — 't beviel haar goed!
Velen wisten door te dringen
Tot het mannelijk gemoed.
't Vreemde is immers zoo romantisch
En trekt onweerstaanbaar aan,
Mannenharten kunnen zooiets
Op den duur toch niet weerstaan.

Maar nu is voor vele meisjes
Plotseling de rust verstoord,
Want ze hebben uit hun Heimat
Allen een bevel gehoord:
't Vaderland heeft ze thans noodig
En ze moeten hier vandaan.
Of ze moeten — da's een kansje —
Hier in Holland trouwen gaan.

En zoo was er reeds een stormloop
Naar den Burgerlijken Stand.
Tal van „Mädels'' kunnen blijven
In haar nieuwe vaderland.
Andren — nog niet zoo fortuinlijk —
Kijken Amor smeekend an
't Eenigst wat haar kan dienen
Als een pas, dat is... een man!

J.S.

23 Het nieuwe kantoorgebouw van het Havenbedrijf Vlaardingen-Oost officieel in gebruik genomen.

24 De gemeenteraad besluit om de scheepskraan, sedert 1910 staande aan de Westhavenplaats, voor 400 gulden te verkopen aan scheepsbouwmeester A. de Jong. De redenen van deze verkoop zijn het geringe gebruik van de kraan (4 à 5 maal per jaar) en dat hij het veld moet ruimen wegens de voorgenomen doorbraak in de Hoogstraat naar het westelijk stadsdeel.

25 Via een proefproces voor de Kantonrechter, de Rotterdamse Rechtbank en de Hoge Raad is duidelijk geworden dat Art. 17 van de Visserijwet van toepassing is op de Poldervaart: er mag daarin zonder vergunning van de rechthebbende, het Hoogheemraadschap Delfland, met een hengel gevist worden.

27 Voor de kosteloze inenting tegen diphterie hebben zich 56 personen opgegeven.

februari

3 Ter gemeentesecretarie ligt ter inzage de naamlijst van eigenaren en houders van paarden, opgemaakt ingevolge een artikel van het Inkwartieringsbesluit.

10 Een inwoner klaagt in een ingezonden brief dat het hem onmogelijk gemaakt wordt met zijn wagen de regels van de witte strepen op straat na te komen. Bij het passeren van de Westhavenplaats moet hij steeds links in plaats van rechts houden, omdat hij wordt gehinderd door publiek dat de berichten op de borden van "Voorwaarts" staat te lezen.

13 Op het Westerhoofd een minderjarige jongen uit Schiedam aangehouden, die de laatste dagen daar elke dag stond. Het bleek dat hij uit zijn betrekking was ontslagen en dat hij het deed voorkomen of hij iedere dag naar zijn werk ging. Hij stond met zijn broodzakje de gehele dag op het Hoofd.

15 Oud-kapitein C. Post (85 jaar) is 25 jaar voorzitter van de Visscherijschool. Na een leven op zee van 50 jaar, had hij deze funktie op 60 jarige leeftijd nog aangevangen.
Hij werd in Vlaardingen vooral bekend als kapitein van de koopvaardijschepen "Archipel" en "Vrede" en als kapitein op onder meer de sleepboot "Thames", waarmee hij enkele malen grote scheepsdokken over zee versleepte.

20-25 Een eeuw geleden werd opgericht het Leesgezelschap "Onderling Genoegen". Dit zeldzame jubileum wordt gevierd met een receptie en een sociëteitsavond.

C. Post, 25 jaar voorzitter van de visscherijschool. 15 febuari

21 Op 55-jarige leeftijd is overleden Johannes van Toor, directeur van N.V. Van Toor's Handel-, Visscherij- en Stoomvisscherijmaatschappij en voorzitter van de Vereeniging ter Bevordering van Visscherij, Handel en Nijverheid en van de Vereeniging van Haringhandelaren.

22 De kunstschilder Willem Brinkman krijgt voor 1939 wederom de subsidie van H.M. de Koningin uit het uitkeringsfonds voor jeugdige kunstenaars, waarbij het ingezonden werk aan de hoogste eisen moet voldoen.

27 Het Sint Laurentiusgesticht aan de Gedempte Biersloot voor sloop verkocht aan de aannemers Van Rooijen en Verhey. Ter plaatse zullen 20 woningen worden gebouwd, met op de hoek van de Groen van Prinstererstraat een winkelhuis met waterstokerij.

maart

7 De in aanleg zijnde weg ten westen van het terrein van de N.V. Handels- en Transport-Maatschappij "Vulcaan", krijgt de naam "Vulcaanweg".

In de woning van A.M. aan het Emaus te Vlaardinger-Ambacht is een geheime distilleerderij ontdekt. Een volledig distilleertoestel en een hoeveelheid jenever werd in beslag genomen. Behalve A.M., die voor de tweede keer binnen een jaar op clandestien stoken werd betrapt, werd ook de Vlaardinger Van de W. aangehouden, die het toestel ook in zijn woning had gebruikt.

8 Nadat al eerder een gedeelte was gezonken, is nu vrijwel de gehele "gele" inrichting van de Vlaardingsche Bad- en Zweminrichting in de Spoorhaven gezonken. De opbouw ervan is gekraakt en ontzet.

Een windstoot blaast de melkcarrier van Sam Moerman uit de Eendrachtstraat op een schuit in de Oude Haven. Een grote hoeveelheid melk, gortpap en eieren gaat verloren.

Jacs. den Boer is geslaagd voor het volledig vakexamen "broodbakker" van de vakopleiding in het bakkersbedrijf.

10 Overleden is de bekende socialistische voorman Willem Drop, geboren te Vlaardingen op 22 augustus 1880. Na de lagere school werkte hij in Vlaardingen als kuiper-haringpakker. In 1908 werd hij bestuurder van de Kuipersgezellenvereeniging "Wij Streven Naar Verbetering" en van de Zeeliedenvereeniging "Vrede door Recht". In 1918 secretaris van het hoofdbestuur van de Centrale Bond van Transportarbeiders. Tevens controleur van het regeringsdistributiebureau voor de afzet van visserijproducten. Van 1918 - 1921 lid van de gemeenteraad van Rotterdam, vervolgens penningmeester van de Sociaal Democratische Arbeiders Partij en voor die partij lid van de Tweede Kamer.

13 In Zeist viert oud-stadgenoot Zendeling Govert Maan zijn 70e verjaardag.

15 Door de Vereeniging tot verbetering der Volkshuisvesting "Patrimonium's Woningen" aanbesteed het verbouwen van 46 woningen in de Kornelis Speelmanstraat en aan de Afrol.

16 Op 16-jarige leeftijd is overleden Arie Groeneveld Azn, oprichter van de Behangers- en Stoffeerderszaak, annex Woninginrichting A. Groeneveld, Hoogstraat 206.

17 De Minister van Sociale Zaken keurt goed de aanleg in werkverschaffing van een recreatieterrein in Vlaardinger-Ambacht, aan het einde van de Sportlaan. Met het werk zal begin april worden begonnen.

21 Hoog water: buiten de Keersluizen 2.02 meter + N.A.P.

22 De Vereeniging tot Bescherming van de Burgerij bij Luchtaanvallen organiseert cursussen op het gebied van zelfbescherming, EHBO, blok brandweer etc.

Ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan van de Christelijke Auteurskring spreken in "Liefde en Vrede" aan

de Ged. Biersloot Rie van Rossum, Roel Houwink en Cornelis Rijnsdorp.

23 Mejuffrouw M.M. de Reus viert haar 25-jarig jubileum als onderwijzeres aan openbare school E aan de Prins Hendrikstraat.

30 Op advies van architect Van der Kloot Meijburg wordt de doorbraak naar het westelijk stadsdeel iets verschoven tot aan de 1e steiger en de Watersteeg, zodat de nieuwe weg de Hoogstraat loodrecht zal kruisen.

In verband met de doorbraakplannen wordt de weegbrug verplaatst van de Westhavenplaats bij de stadskraan, naar achter de Visbank.

31 Totale electriciteitsstoring van 10 uur tot 11.20 uur. "Hoe afhankelijk is de moderne mensch", wordt in de krant opgemerkt.

april

5 Het rijk geeft twee baby-motorbrandspuiten in bruikleen aan de Luchtbeschermingsdienst te Vlaardingen. Deze spuiten wegen slechts 175 kg. zodat ze door 2 personen gedragen kunnen worden. Ze geven met 4 stralen 1.200 liter water per minuut onder 3½ atmosfeerdruk en 800 liter onder 6 atmosfeer.

In Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht opgericht een Vereeniging voor Veilig Verkeer. Voor een contributie van 1 gulden per jaar geven zich 52 personen als lid op. De burgemeesters van Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht worden ere-voorzitters.

7 De Vlaardingsche Oudheidkamer schrijft onder nummer 1040 in, de schenking van een sigaar, in 1868 geschonken door Z.H. Paus Pius IX (1846 - 1878) aan Wijnand Houdijk, Pauselijk Zouaaf, drager van het Pauselijke onderscheidingsteken: Bene Merenti,

De Luchtbeschermingsdienst. 5 april

Wijnand Houdijk, Pauselijk Zouaaf. 7 april

Suisse der R.K. Kerk te Vlaardingen, overleden te Vlaardingen in 1924.

14 Op een vergadering van de stemgerechtigde ingelanden van de Holierhoeksche en Zouteveensche Polder in café-restaurant "De Gouden Leeuw" van C. Waardenburg, aan het Emaus te Vlaardinger-Ambacht, wordt op advies van de Minister van Waterstaat besloten gronddepots in te richten, om in geval van beschadiging van de polderdijken door luchtaanvallen, materiaal bij de hand te hebben om eventuele gaten in die dijken te dichten. Tevens zal onder het woonhuis van de machinist van het gemaal een schuilkelder worden gemaakt in de vroegere waterloop van de afgebroken molen. Verder wordt uit 25 jongeren en ouderen die niet dienstplichtig zijn, een "dijkleger" samengesteld, dat bij calamiteiten hulp kan verlenen.
Opgemerkt wordt dat de ernst van de tijd dringt tot spoedige regeling van één en ander.

19 De bij tien rederijen geplaatste geldbusjes ten behoeve van het Weeshuis hebben in totaal 55 gulden en 27 cent opgebracht. De hoogste opbrengst kwam van de Doggermaatschappij met 18 gulden en 43 cent. De laagste was A. Verboon met 1 gulden.

Verkiezing van leden van de Provinciale Staten. Van de in Vlaardingen uitgebrachte 14.376 geldige stemmen (van de 15.982 kiesgerechtigden) stemden 4.062 op de S.D.A.P., 3.495 op de C.H.U., 2.808 op de A.R. en 1.301 op de R.K. Staatspartij. De communisten kregen 117 stemmen, terwijl 5 stemmen gingen naar de Bolsjewiki Leninisten. De N.S.B. behaalde 257 stemmen, waarvan 25 als hoogste in District IV, Zomerstraat.
In Vlaardinger-Ambacht stemden er 98 op de N.S.B. De acht grootste partijen kregen daar resp. 632, 739, 587 en 385 stemmen. Door de 3.185 kiezers werden 2.921 geldige stemmen uitgebracht.

21 Een plan van architect H. van der Kloot Meijburg voor sanering van de binnenstad, inhoudende een stelsel van deels nieuwe, deels bestaande hoofdwegen, wordt na een besloten zitting van de gemeenteraad van Vlaardingen zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De gemeenteraad besluit tot het doen aanleggen van openbare verlichting aan de Schiedamsedijk, tussen de Vijfsluizen en Station Vlaardingen-Oost, met 12 stalen masten voor 3.810 gulden.

Door de kerkvoogdij van de Nederlands Hervormde Gemeente wordt in het Handelsgebouw onder aannemers die lid zijn van die gemeente aanbesteed het bouwen van een kerkgebouw met toren, dienstvertrekken en kelder op paalfundering, op een terrein aan de Burgemeester Verkadesingel te Vlaardinger-Ambacht.
De hoogste inschrijver komt uit op 75.600 gulden, de laagste op 63.512 gulden.

22 Op de leeftijd van bijna 91 jaar is overleden Arij van den Berg Mzn, meer dan 50 jaar naschrijver aan de afslag van de vis en fust-arbiter van de Vereeniging ter Bevordering van Visscherij, Handel en Nijverheid. Hij werd in Vlaardingen bekend als de grote animator van Oranjefeesten.
Na een optreden in een optocht ter gelegenheid van zo'n feest, waarbij hij een grote koperen helm droeg, kreeg hij de bijnaam "De koperen muts".

26 De Coöperatieve Bakkerij en Verbruikers Vereeniging "De Voorloper" keert over 1938 over het verbruik van de bakkerij 10% en over de afdeling kruidenierswaren 5% dividend uit.

De burgemeester van Vlaardingen brengt de algemene en bijzondere bepalingen voor de vrijstelling van de militaire dienst wegens broederdienst lichting 1940, ter kennis van belanghebbenden.

Wegens opheffing van het bedrijf houdt notaris H.P. Dolk boelhuis op de door Arie Jacob Noordam bewoonde hofstede "Yselhoeve" te Vlaardinger-Ambacht, Holyweg 57. Onder meer worden 45 koeien, 10 vaarsen, 2 stieren en 3 pinken verkocht, alsmede "een bruin merriepaard, aftands, mak in alle tuigen" en een 4 pk benzinemotor.

27 De kinderen die door de Vlaardingsche Gezondheidskolonie naar Oostvoorne waren uitgezonden, blijken na terugkeer 5 tot 10 pond in gewicht te zijn toegenomen, "hetgeen zeker een mooi resultaat is".

Een felle brand legt de Electrische Meubelfabriek van de N.V. A. Sprij aan de zuidzijde van de Kon. Wilhelminahaven in de as. De vuurzee in het 60 meter lange pand werd door de brandweer met 13 stralen bestreden, waaronder drie van de drijvende spuit "De Oude Maas" die te hulp was geroepen.
(Het vuur sloeg over op het belendende pand van Sal. Frenkel's Handel Maatschappij, waar 25 ton oud manillatouw in brand raakte).

Felle brand bij Sprij. 27 april

mei

1 Ter gelegenheid van de viering van het 50e Meifeest brengen leden van de arbeidersbeweging onder leiding van J. Buis een bezoek aan de begraafplaats. Op de graven van de gestorven partijgenoten J. Hoogerwerf, D. Zwaans en W. Drop worden bloemen gelegd.

Mejuffrouw J. de Zeeuw bezorgt dertig jaar melk.

2 Viering van het 50e Meifeest van de arbeidersbeweging. 's Morgens optocht met 400 kinderen door de stad. 's Middags in het Luxor Theater filmvoorstelling voor de jeugd. Een jeugd die overigens, tot verwondering van de leiding, voor het merendeel afkomstig is van de bijzondere scholen. 's Avonds grote mei-optocht door 1.000 Vlaardingers. Na afloop vergadering in de "Harmonie".

5 De Vereeniging tot Oprichting en Instandhouding van het Visscherswedu wen- en Weezenfonds te Vlaardingen betreurt in haar jaarverslag dat het fonds weinig of geheel geen belangstelling krijgt van de jongere zeelieden.
Tot eind 1938 ondersteunde het fonds 70 oude zeelieden met 90 cent per week en 27 oud-schippers met 1 gulden en 35 cent per week, met een gezamenlijke weekuitkering van 99 gulden en 45 cent.

De Gebr. Van der Windt krijgen vergunning hun roomijsfabriek in het perceel Van Schravendijkplein 12, uit te breiden met twee electromotoren van resp. 5½ en 2 pk.

8 Op de Visscherijschool slaagden 8 meisjes voor het diploma A boetster en 1 voor het diploma B boetster.

10 Vlaarding's Mannenkoor "Orpheus", directeur Jos Vranken Jr, behaalt te Slikkerveer een 1e prijs in de eerste afdeling met 367 punten.

24 Vlaardingse schippers van zeevissersvaartuigen slagen op de Visscherijschool voor het examen kaartpassen.

Geslaagde boetsters. 8 mei

S.P. de Wit, Stoomwasscherij, Landstraat 80-84, vraagt bekwame strijkster. Loon 11 à 12 gulden.

Vanuit Vlaardingen varen drie stoomloggers ter haringvisserij: de "Prinses Juliana", VL 97, schipper A. Poot, van de Doggermaatschappij; de "Hennie", VL 216, schipper A. Visser Jzn, van de Visscherij Mij. "Vlaardingen"; en de "Cornelis", VL 83, schipper P.A. van Embden, van N.V. Van Toor's Visscherij Maatschappij.
Landelijk gezien varen deze dag niet meer dan 15 schepen uit, wat 6% van het totaal aantal vissersschepen uitmaakt. Deze beperking van de visserij is nodig om de oude voorraad haring langzamerhand kwijt te kunnen raken. Men hoopt hierdoor overproductie te voorkomen en de prijzen op een lonend peil te kunnen houden.

12 De restauratie van de toren van de Grote Kerk is nagenoeg voltooid. Na diverse herstellingen van het muurwerk is de belangrijkste vernieuwing die van de balustrade. De oude hardstenen balustrade bleek in zeer slechte staat te zijn, zodat in overleg met Monumentenzorg besloten werd een geheel nieuwe te laten maken en van een betere constructie. Dit werk werd uitgevoerd door de Vlaardingse steenhouwer J. de Vries. Het totale gewicht van de balustrade is 30.000 kg, naar boven gehesen in stukken van 500 tot 650 kg.
Voor de restauratie was in- en voor 1938 een krediet toegestaan van 3.746 gulden en één cent. In 1939 bleken vele technische gebreken en werd het krediet verhoogd tot 14.000 gulden.

De bouw van een kerk voor de Hervormde Gemeente te Vlaardinger-Ambacht is gegund aan de Burgermaatschappij "Onder Ons" te Delft, voor 60.512 gulden. De bouw zal spoedig beginnen.

15 Mejuffrouw Krijntje Broek, "Krijntje de broodvrouw", bijna 70 jaar oud, bezorgt 55 jaar brood, waarvan 38 jaar in dienst van de heer Rey en 17 jaar bij de heer Hendriksen, beiden op de Dayer.

16 Leden van de Hervormde Gemeente te Vlaardinger-Ambacht, die in aanmerking wensen te komen

M. de Ridder en L. Droppert plaatsen windwijzer. 12 mei

voor tewerkstelling aan de kerkbouw aldaar, worden per advertentie opgeroepen zich aan te melden. Het betreft grondwerkers, betonwerkers, timmerlieden en metselaars. Grondwerkers worden gevraagd zich direct bij architect J. Snijders te melden.

17 De stoomlogger "Gorredijk", IJM 490, arriveert als eerste in de Vlaardingse Haven met bijna 13 last nieuwe haring van verschillende schepen. Het eerste kantje wordt gemijnd door de firma P.H. van Abshoven voor 130 gulden en 40 cent.
De stoomlogger "Cornelis" VL 83, arriveert enkele uren later met 5½ last haring van de drie uitgevaren Vlaardingse schepen.

Van de Scheepsbouwwerf "De Nieuwe Maas" wordt het stalen motortankschip "Venlo" te water gelaten. Het schip werd gebouwd voor de Vereenigde Tankreederij te Rotterdam. Het meet 47,50 x 6,50 x 2,38 meter. Het is het 25e tankschip van deze rederij, dat op deze werf van stapel is gelopen.

19 Het aantal spaarders bij de Spaarbank bedroeg op 31 december 1938 11.290, samen goed voor 3.579.793 gulden en 25 cent.

20 De tweede ploeg haringschepen, eveneens bestaande uit drie schepen, vaart uit ter visserij.

23 De gemeenteraad besluit tot de volgende sluitingsuren van de winkels in Vlaardingen:
zaterdag 8 april, woensdag 17 mei, zaterdag 2 december en zaterdag 23 december, te 23.00 uur.
Vrijdag 1 december, maandag 4 december en dinsdag 5 december te 22.00 uur.

De gemeenteraad van Vlaardingen besluit met de kleinst mogelijke meerderheid (11 tegen 10) tot de invoering van een Schoolartsendienst.

26 A. Kop Jr. is aangesteld als official voor het afnemen van wandelproeven voor het vaardigheidsdiploma van het Nederlandsch Olympisch Comité en van de H.L.O. (Harmonische Lichaams-Ontwikkeling) voor Vlaardingen en het Westland.

De directie van de Gasfabriek heeft in navolging van de P.T.T., die postzegelautomaten heeft geplaatst, op verschillende punten in de stad gaspenning-automaten geplaatst. Helaas blijkt dat "wanordelijke elementen" onder de jeugd de automaten onbruikbaar maken door straatvuil in de gleuf te duwen.
"Laten de ouders, opvoeders en onderwijzers de jeugd erop wijzen, dat deze automaten zijn aangebracht in het belang en ten gerieve van alle ingezetenen en dat de jongelui, die zich aan dergelijke straatschenderijen schuldig maken er hun eigen ouders mede benadeelen".

31 De 13-jarige Jan Boomert, die pas in de afgelopen winter heeft leren zwemmen, slaagt er in door gekleed te water te gaan, een jongetje van de verdrinkingsdood te redden.

juni

1 Door de Gemeentelijke Reinigingsdienst demonstratie met de eerste vuilnisauto voor stofvrije belading, met een laadvermogen van 4 ton.
Om deze wagen te kunnen gebruiken werden ook 3.000 gesloten vuilnisemmers aangeschaft van 33 en 35 liter inhoud. Alles voor minder dan het uitgetrokken krediet van 13.000 gulden.

Zangdienst in de Grote Kerk ter instudering van de nieuwe zangwijze. Medewerking door enige zangkoren en 250 schoolkinderen. De dienst wordt door de N.C.R.V. radio uitgezonden.

In de Julianabewaarschool in Vlaardinger-Ambacht huldiging van het hoofd van de Openbare Lagere School aldaar, de heer J. Brouwer Jr., die 25 jaar bij het onderwijs werkzaam is.

A. Postma, onderwijzer aan de Emmaschool, verlaat het onderwijs wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. In zijn plaats is benoemd C.C. van Hemert.

2 Paardenmarkt aan de Knottenbeltlaan (Mozartlaan). Aangevoerd worden 48 paarden en 10 hitten, resp. 100 - 200 gulden en 60 - 120 gulden waard. De handel is zeer traag.

8 Prijsverlaging.
Zondervan's Nederlandsche Algemeene Encyclopedie ... oorspronkelijke prijs 17 gulden en 50 cent ... thans slechts 7 gulden en 50 cent gebonden.
Voorhanden bij: Dorsman & Odé.

Binderij-chef en verzorger van het Vlaardingsch Advertentieblad, de heer N.W.A. Lens, viert zijn 25-jarig jubileum bij de firma Dorsman & Odé.
Van het personeel krijgt hij een encyclopedie(!)

A. Postma (links) als jong onderwijzer. 1 juni

10 De Wandelsportvereeniging "Vlaardingen" organiseert de "Nieuwe Haringmarschen" van 20, 30 en 40 kilometer.

11 Aan oud-stadgenoot Mr. P. Kikkert is op zijn verzoek eervol ontslag verleend als gouverneur-secretaris te Suriname.

19 Van de haring die is gevangen door de stoomlogger "Prinses Juliana", VL 97, schipper A. Poot, is een kantje voor H.M. de Koningin uitgekeurd.

21 Gemeenteraadsverkiezingen.
Te Vlaardingen brachten 15.982 kiezers 14.671 stemmen uit, waarvan 470 van onwaarde en blanco. De opkomst van de stemplichtigen was derhalve 92%.
De Christelijk Historische Unie won 1 zetel terug, die zij in 1935 had verloren: 3.902 stemmen, tegen in 1935: 2.673.
Ook de Anti Revolutionaire Partij boekte enige winst: 2.455, tegen in 1935: 2.161.
De Rooms-Katholieke Staatspartij komt met twee zetels in de raad: 1.270 tegen 975 in 1935.

Oproep voor de verkiezingen. 21 juni

De Sociaal Democratische Arbeiders Partij, die in 1935 twee zetels won, verloor er één: 3.981 stemmen tegen 3.800 in 1935.
De Staatkundig Gereformeerde Partij kon haar ene zetel niet behouden: 587 tegen 810 in 1935.
De Liberale Staatspartij bleek ongeveer gelijk: 1.269 tegen 1.294 in 1935. De Christelijk Democratische Unie: 737 stemmen tegen 769 in 1935.
De partijen in de raad veranderen niet veel, maar wel wat personen betreft: vijf van hen verlaten de raad. Onder hen de heer C.B. Verloop, nr. 4 van de A.R.P. lijst. Hij werd gewipt door het grote aantal voorkeurstemmen (600) op de heer De Heer, tegen 16 op de heer Verloop.

In Vlaardinger-Ambacht komt voor het eerst na 12 jaren weer een liberaal de raad binnen: Ir. C.A.L. Horstmann.
De R.K. Staatspartij verloor één van de twee zetels.
De uitslagen waren:
SDAP 672 stemmen tegen 287 in 1935.
CHU 747 stemmen tegen 412 in 1935.
RKS 380 stemmen tegen 260 in 1935.
ARP 532 stemmen tegen 237 in 1935.
SGP 84 stemmen tegen 0 in 1935.
Liberale Vrijzinnig Democraten 350 tegen 103 in 1935.
Christelijk Democratische Unie 70 tegen 70 in 1935.

24 Het Dameskoor "Viva Melodia", o.l.v. mevrouw Jo Mulder, behaalt met 310 punten in de eerste afdeling de eerste prijs op het Nationaal Zangconcours te Haarlem.
Een Schevenings koor, eveneens o.l.v. Jo Mulder, behaalt in de tweede afdeling de tweede prijs.

27 De gemeenteraad van Vlaardinger-Ambacht neemt men algemene stemmen het besluit tot het bouwen van een recreatiezaal achter het raadhuis aldaar.
De zaal zal een turnzaal van 9 x 18 meter bevatten, die ook dienst kan doen als toneelzaal die 240 personen kan bevatten.

30 In de tuin van zaal "Harmonie" spreekt Ds. J.J. Buskes voor de Vereeniging "Kerk en "Vrede" over het onderwerp: "Is oorlog het enige middel om Nationaal-Socialisme te bestrijden?".

Aanbesteed is het slopen van panden aan de Ged. Biersloot en aan de 6e en 7e Bierslootsteeg, t.b.v. de doorbraak naar het westen. De hoogste inschrijver wilde 600 gulden toe hebben, de laagste wilde de gemeente 1.144 gulden betalen. Naar wie de opdracht ging is dus duidelijk.

Eerste steen Bethelkerk. 1 juli

juli

1 Ds. H.A. Heijer legt de eerste steen voor het Hervormde kerkgebouw in Vlaardinger-Ambacht en metselt een stichtingsoorkonde in. Hierna deelt hij mee dat de naam van de kerk "Beth-el" zal zijn.

5 Bij Levers Zeep Maatschappij "Sunlight" wordt de vakantieregeling verbeterd. Alle werknemers en werkneemsters krijgen één week verlof. Zij die de leeftijd van 40, 45, 45-50 en 50-55 jaar hebben bereikt krijgen bovendien nog resp. 1, 2, 3, 4 en 5 dagen extra verlof, omdat zij, naar mening van de directie, meer vakantie nodig hebben.

6 De weduwe M. Berghout-van de Wal, wonende Hofsingel 36, viert haar 100e verjaardag. Wegens haar zwakke geestvermogens heeft haar familie verzocht aan dit feit geen uiterlijk feestvertoon te verbinden.

10 In het kader van de werkverschaffing zijn 190 Vlaardingers tewerkgesteld. 25 van hen te Rozenburg, 65 te Abbenbroek en 100 te Hekelingen.

Aan het nieuwe Postkantoor op de Westhavenkade is een natuurstenen symbolische gevelsteen aangebracht: in het midden het symbool van de posterijen, de posthoorn. Hierdoorheen is een haring verwerkt. Aan de zijkanten de wapenschilden van Zuid-Holland en Vlaardingen. Het geheel wordt omgeven door een visnet.

Op de drukste punten in de stad maakt de Vereeniging voor Veilig Verkeer, door middel van witte lijnen oversteekplaatsen voor voetgangers.

Op de scholen worden pogingen in het werk gesteld om enige uren vrij te maken voor verkeersonderricht aan schoolkinderen.

18 Jaarlijkse autotocht met ouden van dagen uit Vlaardinger-Ambacht, onder meer naar Vliegveld "Waalhaven", waar 15 bejaarden een rondvlucht boven Rotterdam maken.

21 Onder de titel "Luchtbederf" en "Hoe meer Vlaardingers protesteren, hoe beter", plaatst ene B.H. een ingezonden brief, waarin hij de aandacht vestigt op het olie-bedrijf, "dat zich de laatste jaren aan 't Overmaas vestigde".

"Is het niet opvallend, dat sinds daar is opgericht een raffinaderij-distilleerderij om uit oliën via een zogenaamd "kraakproces" nog benzine te produceren, een irriterende stank over Vlaardingen trekt?". Hij bepleit voorts een verbod aan deze producent, omdat Overmaas onder Rotterdam ressorteert en Vlaardingen zich niet als afvalverzamelaar moet laten gebruiken.

26 De winkel in mode-artikelen van de gezusters Pontier, Hoogstraat 108, is opgeheven.

31 Opgericht een Vlaardingse afdeling van het Nederlandsche Roode Kruis.

31-5 aug. Vakantie in de bouwbedrijven.

augustus

1 Verwisselingsdag van de oude rijwielplaatjes. De oude plaatjes (landelijk 3 miljoen) worden ingezameld als oud metaal t.b.v. tuberculosepatiënten.

4 Werklozen die buiten de gemeente werk gaan zoeken en daarbij gebruik maken van de Nederlandsche Spoorwegen, kunnen 50% korting krijgen op enkele-reis vervoer, per 3e klasse.

In Vlaardinger-Ambacht jaarlijkse geitenkeuring vanwege de Vereeniging tot Bevordering van het Geitenras "Nooit Gedacht". 120 geiten ter keuring aangeboden.

5 Geboren is Irene Emma Elisabeth, dochter van Prinses Juliana en Prins Bernhard.
De eerste naam komt uit het Grieks en heeft de symbolische betekenis van het woord "vrede" in zich.

Geboren is Irene Emma Elisabeth, dochter van J.J. Dullaart en G. de Graaf, Richard Holstraat 21.

7 Blikseminslag in het pand Parallelweg 4 van Van der Wind's Handelmaatschappij, waardoor een groot gat in het dak ontstond. De heer Van der Windt, die juist aan het telefoneren was, werd de hoorn uit de hand geslagen.

7-8 Daartoe door het gemeentebestuur opgeroepen,

Geboortefestiviteiten Prinses Irene. 5 augustus

organiseren de Vlaardingers spontaan enkele festiviteiten t.g.v. de geboorte van Prinses Irene.
Onder meer een optocht, muziek en volkszang. De Oranje Vereeniging "Vettenoord" liet dames in Vlaardingse klederdracht beschuit met muisjes bij de leden bezorgen. Vooraf boden zij aan de waarnemend-burgemeester, wethouder W.M.W. Don, eveneens beschuit met muisjes aan.

24 Vóór-mobilisatie afgekondigd.

25-26 Koninginnefeesten in Vlaardinger-Ambacht.

28 Algemene mobilisatie van land- en zeemacht afgekondigd.

Vordering van motorrijtuigen en paarden.
Tapverbod in vergunnings- en verlofslocaliteiten tot 29 augustus, 12.00 uur.

Tijdens de laatste vergadering van de "oude" gemeenteraad, staat in de raadszaal een luidspreker opgesteld om de leden van de raad in de gelegenheid te stellen te luisteren naar de radiorede van H.M. de Koningin.

De geplande festiviteiten in Vlaardingen t.g.v. de verjaardag van Kon. Wilhelmina, worden op last van de burgemeester afgelast. De afgegeven vergunningen worden ingetrokken.

29 De treinen zijn alleen beschikbaar voor militairen.

Het scheidende raadslid Van Vliet constateert in zijn afscheidswoord tot de gemeenteraad van Vlaardinger-Ambacht, dat de verhoudingen in die raad zich nogal hebben gewijzigd. Toen hij 13 jaar geleden in de raad kwam, had slechts één burger daarin zitting. In de nieuwe raad zal men geen enkele boer meer aantreffen.

30 Hoewel de festiviteiten rond Koninginnedag zijn afgelast, adviseert de Vereeniging "De Princevlag" tóch de vlag uit te steken: ditmaal niet als uiting van feestvreugde, maar "als uiting van eenheid rondom Oranje en de vereering van Haar op Wier schouders in deze dagen zulke groote zorgen en verantwoordelijkheden rusten".

september

1 Een ingezonden brief, betreffende het voorkomen van oorlogswinst, begint met de volgende woorden: "Aan den onverhoopten, doch mogelijken vooravond van een wereldgebeuren van ongewoon formaat,...".

Begonnen is met het afgeven van distributiekaarten.

De ambtenaren van de gemeentepolitie worden door de burgemeester aangewezen als bevoegden tot het vorderen en uitleveren van gehamsterde goederen.

De politie neemt een gehamsterde partij koffie en thee in beslag. Procesverbaal wordt opgemaakt tegen de leverancier en tegen de hamsteraar. De politie belooft een streng toezicht op eventueel hamsteren.

4 Een grote partij gehamsterde zachte zeep en petroleum wordt in beslag genomen.

Afkondiging mobilisatie. 28 augustus

De burgemeester maakt bekend dat de gemeente Vlaardingen zich bij Kon. Besluit per 1 september in Staat van Oorlog verklaart. In verband hiermee worden de voornaamste bepalingen van de Staat van Oorlog of van de Staat van Beleg in de krant gepubliceerd.

6 Collecte voor de Vlaardingsche Afdeeling van het Nederlandsche Roode Kruis, t.b.v. het in Vlaardingen inrichten van een hospitaal. Opbrengst ruim 1.800 gulden.

8 In verband met de oorlog tussen Duitsland en Engeland zijn de Hollandse vissers die op Duitse schepen voeren, naar huis teruggekeerd.

Alle vissersschepen liggen binnen. Niet alleen de Kon. Wilhelminahaven ligt vol, maar ook de Oude Haven, waarin normaal nog maar weinig loggers te zien waren. De havens in de andere visserijplaatsen vertonen hetzelfde beeld. De vloot is in afwachting van een regeling voor het molestrisico, dat de verzekeringsmaatschappijen niet langer wensen te lopen.

Schuilloopgraaf Westhavenkade. 25 september

De sigarenwinkelier J. Ligthart, Westhavenplaats 12, heeft bij zijn sigarenwinkel een offerkist geplaatst, waarin men sigaren, sigaretten en tabak kan deponeren voor de in Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht gelegerde militairen.

Vanwege de tijdsomstandigheden is een groot gedeelte van de verzameling van de Vlaardingsche Oudheidkamer ingepakt en naar een veiliger plaats overgebracht.

9 Vlaardinger-Ambacht neemt een proef met het "Signaal Luchtalarm".

13 De commissaris van politie wijst erop dat de maximum snelheid binnen de bebouwde kom nog steeds 20 km per uur is. "Deze snelheid wordt nog steeds belangrijk overschreden".

18 Ter gelegenheid van het eeuwfeest van de Nederlandsche Spoorwegen is het Station aan de Parallelweg versierd met attributen van de haringvisserij.

25 Begonnen is met het maken van een schuilloopgraaf aan de Westhavenkade. Ook op andere plaatsen zullen dergelijke loopgraven worden aangelegd.

Voorhanden bij Dorsman & Odé: nieuwe kaart van Europa, met afzonderlijke kaartjes van Dantzig en de Corridor, de Maginot-Linie en de Siegfried-Linie. In kleurendruk. "Onmisbaar voor een goed volgen van den oorlog!!" Prijs in map slechts 95 cent.

26 Aanbesteding voor de bouw van een schuilkelder achter het Stadhuis.

oktober

5 Het Dameshoedenmagazijn van de firma C. Weerheim, Hoogstraat 144-146, na verbouwing en modernisering heropend.

9 Tot hoofd van de Neutrale Kleuterschool in Vlaardinger-Ambacht is benoemd mej. Vogel uit Wassenaar.

11 De al vijf weken werkloos liggende vissersschepen worden gereed gemaakt om naar zee te vertrekken.

Een autobus van de V.A.O.M. 's avonds om kwart voor elf van de Maassluissedijk afgereden en enige malen omgeslagen. Van de talrijke passagiers worden er 17 gewond, van wie 5 zwaar gewond.

Ter hoogte van boerderij "De Vergulde Hand" werd de chauffeur verblind door de lichten van een tegenligger en kwam daardoor met de bus te dicht aan de kant van de dijk.

13 Verschenen is het boek "Job Andersom" door Jaap Kolkman.

14 en 16 Langzamerhand kiezen de loggers weer zee. In totaal zijn zeven schepen vertrokken. De eerste daarvan uitgeleide gedaan door burgemeester Siezen. De vaart is niet zonder risico, omdat in de Noordzee diverse mijnenvelden zijn gelegd. Ervaringen daarmee tijdens de Eerste Wereldoorlog had tot gevolg dat aanvankelijk weinig animo bestond om aan te monsteren.

20 Ten behoeve van de in het Handelsgebouw gelegerde 60 militairen, die hun dienst uitsluitend 's nachts verrichten, zal in dat gebouw een cantine worden ingericht. De bevolking van Vlaardingen wordt opgeroepen aan de inrichting daarvan mee te werken.

21 Op 85-jarige leeftijd is overleden Dirk Lodewijk Baauw, een bekende Vlaardingse aannemer. Hij bouwde onder meer "De Tunnel", het Binnensingelviaduct en de woningen in de zgn. "Put" aan de Schiedamsedijk/Emaus, naar hem Baauwstraten genoemd.

Een jeugdige hengelaar, die in de Kon. Wilhelminahaven op spiering vist, slaat een 1½ pond zware zalm aan de haak.

26 In Vlaardingen worden de 6 sirenes van de Gemeentelijke Luchtbeschermingsdienst om beurten beproefd.

27 De Gemeentelijke Luchtbeschermingsdienst geeft verklaringen af voor het afhalen van gasmaskers aan het Postkantoor.

In de voormalige lunchroom "Bloemenwijk", Kethelweg 100, wordt een neutrale kleuterschool geopend.

november

15 Opgericht is een plaatselijke afdeling van het op initiatief van Prinses Juliana opgerichte Algemeen Steuncomité 1939. De afdeling werd samengesteld uit leden van de Commissie van Samenwerking voor Bijzondere Nooden en het bestuur van de afdeling van de Kon. Nederlandsche Vereeniging tot Steun aan Miliciens.
Ook te Vlaardinger-Ambacht wordt een dergelijk steuncomité opgericht.

22 Te Vlaardinger-Ambacht opgericht de Brandweerliedenvereeniging "Door Oefening Sterk".

23 In de vergadering van de gemeenteraad van Vlaardinger-Ambacht wordt het voorstel van B & W tot intrekking van het raadsbesluit van 27 juni 1939 tot stichting van een recreatiegebouw, zonder hoofdelijke stemming aangenomen.
"Het ontwerp blijft liggen tot de omstandigheden de uitvoering weer mogelijk maken".

23-24-25 "Verkeersdagen", uitgaande van de Vereeniging voor Veilig Verkeer te Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht, inhoudende controle op verkeersfouten door automobilisten en op het rem- en lichtwerk van wielrijders. Verder propaganda voor veiliger verkeer, met name gericht op kinderen.

27 De verbouwing van het voormalige Post- en Telegraafkantoor (huidige Visserijmuseum) tot Belastingkantoor, is opgedragen aan de firma L. Maat & Zonen, aannemers te Vlaardingen.

Advertentie: "Vanaf heden beschikt Vlaardingen over een zeer mooie lijkauto met een bijbehorend aantal volgauto's. Lensveld, Emmastraat 56, telefoon 105".

december

1 De collecte voor het Algemeen Steuncomité 1939 brengt 2.100 gulden op.

9 Op de leeftijd van 100 jaar en 5 maanden overlijdt de oudste inwoonster van Vlaardingen, Maria Elizabeth van der Wal, weduwe van C. Berghout.

15 Aanbesteed is de bouw van acht cellen bij het Politiebureau, Markt 12.

17 Te Den Haag op 67-jarige leeftijd overleden de in Vlaardingen geboren concertzangeres Johanna Elizabeth Kühn-van Linden van den Heuvell, die onder de

Johanna Elizabeth Kühn-van Linden van den Heuvell. 17 december

naam "Tilia Hill" eenmaal een internationale vermaardheid bezat.

18 De baan van de Vlaardingsche IJsclub is voor het publiek opengesteld.

22 In de Ambachtsschool heeft de Spaarbank een Spaarautomaat geplaatst, om het de leerlingen gemakkelijker te maken te sparen voor gereedschap en werkkleding. Na het inwerpen van een halve-stuiverstuk wordt een stempel van 2½ cent op een kaart gezet. Een volle kaart is in te leveren bij de Spaarbank, waar dan 75 cent op het spaarbankboekje van leerling wordt bijgeschreven.

23 In het Raadhuis van Vlaardinger-Ambacht zijn gehuwd Dr. C. Moerman, arts, en E.A. Meijer van den Berg.

27 In de Bethelkerk in Vlaardinger-Ambacht is geplaatst het orgel uit de voormalige Gereformeerde Kerk aan de Binnensingel.

Voormalig Postkantoor. 27 november

DE PLAAT VAN DE WEEK

1940.

Diep gebukt onder z'n zorgen,
Zoo vertrekt het oude jaar,
En hij laat een wereld achter
Vol van 't dreigendste gevaar.
Oorlog, onrust, bange twijfel,
Alles heeft hij meegemaakt;
Bijna heeft de oorlogsfakkel
Heel de aarde aangeraakt.

't Zal dan ook voor 't kleine ventje,
Dat vaak lachend binnentreedt,
Verre van pleizierig wezen
Dat men hem zoo „welkom'' heet.

Stellig had hij van de wereld
Die toch zoo beschaafd moest zijn,
Zich iets voor den geest getooverd
Vol geluk en zonneschijn!

Zoo treedt dan „Negentienveertig''
Deze donk're wereld in.
't Is voor het onschuldig ventje
Wel een troosteloos begin.
Maar hij zal in stilte hopen
Dat, als hij ons ook verlaat,
Deze wereld mag verkeeren
In een and'ren, bet'ren staat.

J. S.

KRONIEK VAN VLAARDINGEN 1989

Marianne van Papeveld-Hörst

januari

1 Het aantal inwoners is in 1988 teruggelopen met 547. Vlaardingen heeft thans 74.483 inwoners.
De wijkdienst van de politie is weer op volle sterkte. De nieuwe wijkagent A.M. Lamont zal dienst doen in de West- en Zuidwijk. L.A. Buijnsters gaat naar het Centrum en de Indische Buurt. De bezetting van de andere wijken blijft onveranderd. De leiding van het team is in handen van L. Sluijter.

2 Nieuwjaarsreceptie in het stadhuis. Tijdens de receptie vertoning van de stomme film uit rond 1950 'Vlaardingen een groeiende Stad'. De rolprent is onlangs voorzien van commentaar.

2-31 In de kas aan de Hofsingel houdt de plantsoenendienst een bomententoonstelling.

4 De amateur-toneelverenigingen krijgen in het komende seizoen 5 weekeinden de beschikking over de Harmoniezaal.

5 De tekstschrijver Dick Borst en oud stadsgehoorzaal-directeur Walter van Ginniken nemen het

Wijkdienst politie op volle sterkte. 1 januari

initiatief voor een theaterspektakel in 1990 met als onderwerp "Vlaardingen in vredes- en oorlogstijd". Zij zoeken hiervoor 100 - 150 medewerkers.

Een volkstuin in Vlaardingen is een gewild bezit. In totaal zijn er zes volkstuincomplexen met 501 tuinen. Een opmerkelijk gegeven is dat naast Den Haag alleen Vlaardingen een wachtlijst heeft. Hierop staan 67 personen.

6 Het inleveren van klein chemisch afval bij het depot van de Gemeentelijke Reinigings- en Ontsmettingsdienst begint op gang te komen. Om de bewustwording onder de burgers aan te wakkeren komt de reinigingsdienst desgewenst het afval aan huis ophalen.

7 Overleden op 107-jarige leeftijd de oudste inwoonster van Vlaardingen Klazina van Witzenburg-Langendoen.

8 Het Vlaardingse ijsdanspaar Joanne en Eerde van Leeuwen behalen in Geleen de nationale titel ijsdansen in de Inter Goudklasse.

9 Naar aanleiding van het aanbieden van een petitie met 527 handtekeningen van centrumbewoners tegen de sloopplannen van het Weeshuis zegt wethouder Goudriaan toe de plannen te heroverwegen.

10 De Diakonie van de Hervormde Gemeente, het Diakonaat Gereformeerde Kerk en de werkgroep 'Draagt Elkanders Lasten?' hebben in de afgelopen maanden gesprekken gevoerd met de drie grote politieke fracties over de manier waarop de gemeente in kan spelen op de 'nieuwe armoede'. De werkgroep en de diakonaten willen komen tot oprichting van een speciaal fonds en vrijstelling van sommige belastingen voor deze groep.

De nieuwbouw van de Christelijke Basisschool het Visnet aan de Stationsstraat officieel geopend. Het Visnet, tot 1979 de Prinses Julianaschool, begon in 1914 haar bestaan in dezelfde straat.

11 Ondanks protesten van 572 omwonenden blijft de meerderheid van de gemeenteraad bij het sloopbesluit voor het Weeshuis.

Overleden op 81-jarige leeftijd de longarts Frans de Stoppelaar.

18 In de Stadsgehoorzaal viert de Nederlandse Vereniging van Huisvrouwen afd. Vlaardingen haar 35-jarig bestaan met een concert van het Rotterdams Operette gezelschap o.l.v. Dick Borst.

19 In zaal Middelhuyse informatie-avond over de gevolgen van de aanleg van rijksweg 19, georganiseerd door het Actiecomité Verontruste Bewoners tegen RW19, Wijkvereniging De Hoevenbuurt en de Bewonersorganisatie Holy-Zuid. Ruim 100 aanwezigen ondertekenen een protestbrief.

De Heilige Geestkerk aan de Van Hogendorplaan valt onder de slopershamer.

In het Vrouwenontmoetingscentrum Coerke start het project 'Opvang en Ontmoeting'. Het is bedoeld voor vrouwen boven de 50 zonder betaald werk die op zoek zijn naar alternatieve bezigheden buitenshuis.

Uitreiking van het diploma Jeugd Rode Kruis EHBO-A door burgemeester Van Lier aan 27 leerlingen van de openbare basisschool De Doorloper.

21 Officieel in gebruik genomen De Halte een ontmoetingsruimte voor vluchtelingen aan de Callenburgstraat.

23 Henk van der Waal draagt na 25 jaar zijn bedrijf over aan mede-eigenaar Roelof J. van Bruggen. Een faillissement is afgewend door de nieuwe eigenaar met medewerking van alle schuldeisers, die 40% van hun vorderingen hebben laten schieten. Het faillissement van Hotel Oranje in Noordwijk betekende voor Van der Waal met een vordering van 4 miljoen gulden de laatste grote klap.

24 Ondanks tekortkomingen zal het Holybad slechts hier en daar moeten worden verbeterd. Het Kolpabad

daarentegen kan beter worden gesloopt. Dat is de conclusie van de commissie Toekomstvisie Gemeentelijke Zwembaden in haar eindrapport.

25 In het wijkcentrum 't Nieuwlant informatieavond over de uitvoering van het sloopbesluit van de 410 semi-permanente woningen in de Babberspolder.

De Franse multinational Campanile heeft vergevorderde plannen voor de bouw van een tweesterrenhotel aan de Burgemeester Heusdenlaan. Volgens de eerste schetsen krijgt het hotel ongeveer 50 kamers.

26 De gemeente, het recreatieschap Midden-Delfland en enkele milieuorganisaties dagen minister Smit-Kroes (Verkeer en Waterstaat) voor de rechter. In een kort geding eisen zij dat de verkorte procedure voor de aanleg van de Blankenburgtunnel wordt stop gezet. Op straffe van een dwangsom wordt geëist dat de noodzaak van de aanleg op de geplande plaats wordt bekeken.

In de burgerzaal afscheidsreceptie van W. van Pelt, hoofd van de sector kabinet, voorlichting en beheerszaken van de gemeente. Hij wordt benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

31 De ondernemersvereniging De Haven Rond heeft plannen om Vlaggetjesdag te laten herleven. Gedacht wordt aan verschillende activiteiten rond de Oost- en Westhavenkade.

Vanuit de Koningin Wilhelminahaven vertrekt het college van B en W voor een proefvaart met de mijnenjager Vlaardingen. Door de dichte mist moet het gezelschap met busjes teruggebracht worden.

De toekomst van het pand van de Hollandse Pelmolen bv is somber. Het pand zal door een fusie eind van dit jaar waarschijnlijk leeg komen te staan.

februari

1 De gemeenteraad besluit het landgoed Hoogstad van wijlen dokter Cornelis Moerman aan te kopen. Al op 9 maart 1987 werd een overeenkomst tussen C. Moerman en burgemeester Van Lier ondertekend. Tegelijkertijd werd vastgesteld dat de gemeente tenminste 25 jaar de bebouwing en aangrenzende erven in stand moet houden en verzorgen. Op het terrein van de volkstuinen mag worden gebouwd. De door 3 taxateurs vastgestelde prijs is 2,7 miljoen gulden.

De stichting Vogel-Olieslachtoffers, beheerder van de eendenkooi Aalkeet-Buiten vraagt de gemeente om snelheidsbeperkende maatregelen op de Broekpolderweg. Zij vrezen dat de rust rond het natuurgebied door openstelling van de brug over de Boonervliet wordt aangetast.

Na vijftien jaar uitstel neemt de gemeenteraad een voorbereidingsbesluit tot aanleg van een woonwagenkamp in Holy-Noord.

2 De gemeente heeft ingeschreven voor de Milieuprijs 1989. B en W rekenen op de prijs als erkenning van de positieve ontwikkelingen die in gang gezet zijn.

Tegenstanders van de Blankenburgtunnel verliezen het kort geding. Volgens mr. Wijnholt, president van de Haagse rechtbank mag minister Smit-Kroes van Verkeer en Waterstaat doorgaan met de snelle procedure voor de bouw van de tunnel.

Met het hijsen van een immens grote dobber opent wethouder J. Madern het nieuwe onderkomen van het hengelsportcentrum Wout van Leeuwen in het voormalig pakhuis van fa. Kikkert aan de Oosthavenkade.

4 Carnaval 1989. Prins Pieter I neemt de stadssleutel over van burgemeester Van Lier. Vlaardingen is voor drie dagen weer "Het Buizengat". Uitgeroepen tot het Zwarte Schaap wordt de failliete werf Vlaardingen Oost Bedrijven. Het Witte Schaap wordt toegekend aan Omroep Vlaardingen.

7 Ook de Vereniging van Vrienden van het Visserijmuseum willen Vlaggetjesdag laten herleven.

25 jaar ná de laatste Vlaggetjesdag komt in het museum een tentoonstelling onder het motto 'Ziet vlag en wimpel zwieren'.

Steeds meer ouderen maken gebruik van de maaltijdservice. Om de warme maaltijden te kunnen blijven verzorgen vraagt de Stichting Raad voor het Ouderenwerk vrijwilligers hiervoor.

8 Het ministerie van Binnenlandse Zaken maakt bekend dat het politiekorps in 1992 uitgebreid mag worden met 18 manschappen. Het korps komt dan op 175 mensen. Verwacht wordt dat de uitbreiding ten goede zal komen aan de surveillancedienst.

10 De dierenambulance Vlaardingen bestaat 2 jaar. Vrijwilligers rukten 3.180 keer uit voor zieke of geblesseerde dieren.

12 Helen van der Meer van de Flardingha Ruiters wordt met haar pony eerste tijdens dressuurwedstrijden in Lisse.

13 De Culturele Raad besluit tot instelling van een Vlaardingse Cultuurprijs. Verenigingen, instellingen en personen die op cultureel gebied een opmerkelijke prestatie hebben geleverd krijgen 't Akerboompje uitgereikt.

14 De kaden van de Koningin Wilhelminahaven staan een halve meter onder water. Veel bedrijven en auto's kampen met wateroverlast. Een groot deel van het havengebied is door de politie afgesloten voor het verkeer. Er worden nog hogere waterstanden verwacht.

15 De Tweede Kamer geeft minister Smit-Kroes van Verkeer en Waterstaat toestemming tot de aanleg van rijksweg 19.

Wegens grote onzekerheid over de toekomst en om de vraag naar een permanente huisvesting kracht bij te zetten, brengen 'vaste bezoekers' van speelzaal Olleke Bolleke uit het Weeshuis, een protestbezoek aan burgemeester Van Lier.

Dokter Warmolts. 18 februari

17 De muurschildering 'De val van Icarus' van de kunstenaar Leen Droppert op het pand van de vroegere bakkerij aan de Westhavenkade/hoek Korte Hoogstraat wordt in verband met verbouwing van het pand verwijderd.

De standpunten van de Vlaardingse politiek over de bebouwing van de Broekpolder verschuiven. Het CDA sluit woningbouw na 1990 niet langer uit; de

VVD houdt vooralsnog vast aan een groene Broekpolder; de PvdA sluit niet uit dat bij het maken van een nieuw verkiezingsprogramma men nog tot andere conclusies kan komen; alleen de SP is tegen bebouwing. Dit naar aanleiding van een nota door stedebouwkundig bureau Kuiper Compagnons, waarin staat dat 3.300 huizen moeten worden gebouwd om in 1996 op 76.000 inwoners uit te komen.

18 De huisarts N. Warmolts viert zijn 40-jarig artsjubileum. Tegelijkertijd neemt hij afscheid van zijn patiënten. De praktijk wordt overgenomen door de huisarts A. Weij.

23-25 In de Stadsgehoorzaal/Harmonie manifestatie Kunst door Amateurs. Medewerking verlenen o.a. het Vlaardings Vissersvrouwenkoor, spelgroep Argus, het Dubbelmannenkwartet, volksdansgroep Vlavloc, Sursum Corda, Avalance en de teken- en schilderclub Centaur.

25 In een vlugschrift wijst de SP op de dreigende gevaren die de op- en overslag van chemicaliën bij de Nieuwe Matex met zich mee brengt. Zij roept Oostwijkbewoners op om massaal tijdens de behandeling van de havenverordening op de raadsvergadering te verschijnen.

27 Overleden op 82-jarige leeftijd oud-wethouder Marinus Hendrik Weststrate, wethouder voor de ARP van 1954 tot 1966.

28 Leerlingen van Het Visnet (voorheen Prinses Julianaschool) nemen afscheid van het schoolhoofd A.J. van Veelen.

maart

1 De gemeenteraad neemt de nieuwe havenverordening aan met als gevolg dat de Nieuwe Matex chemicaliën mag op- en overslaan. Een poging van de SP om dit te voorkomen is door de gemeenteraad verworpen.

Neeltje Stein-Oprel viert in Vaartland haar 104de verjaardag.

3 In de Stadsgehoorzaal buitengewone voorstelling onder het motto 'Spattacolo Straordinario', georganiseerd door o.a. Annette Braad en Kees Lesuis. Voor het eerst in de historie van dit theater speelt het gebouw zelf de hoofdrol in een speciaal 'op lijf' geschreven scenario.

7 De nog jonge Algemene Patiëntenvereniging Vlaardingen houdt voortaan elke dag telefonisch spreekuur. De APVV stelt zich ten doel de positie van patiënten (consumenten) te verbeteren en hun mondigheid te vergroten.

Winnende foto Roel Dijkstra. 11 maart

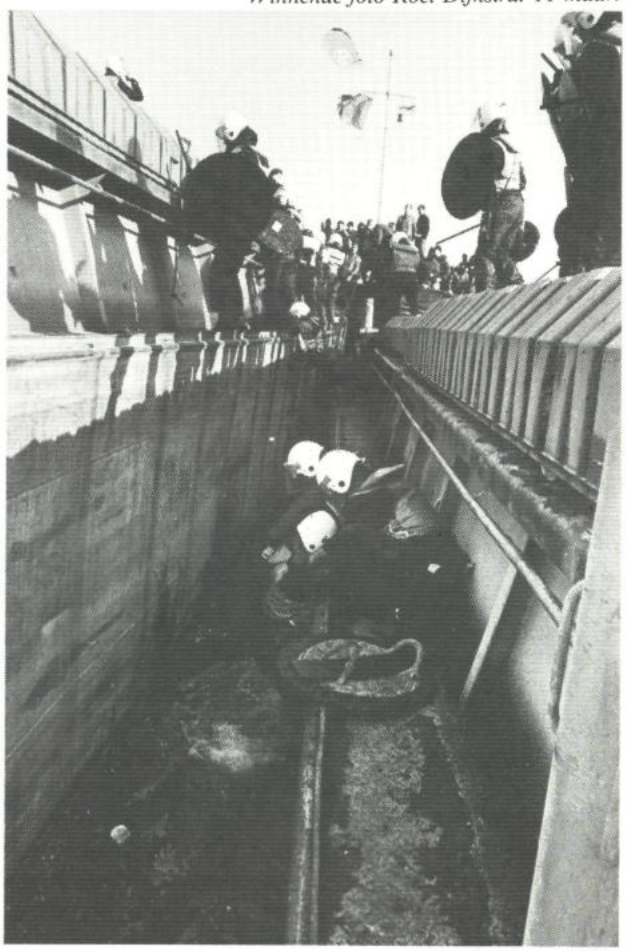

De voetbalverenigingen Satelliet en De Hollandiaan zijn het eens over een fusie. De twee verenigingen gaan samen verder op het Satelliet-complex onder de naam HSC (Hollandiaan Satelliet Combinatie).

11 Persfotograaf Roel Dijkstra wint de tweede prijs in de categorie nieuwsseries van de Zilveren Camera met een foto van de schippersrellen rond Granaria.

13 Geuzenherdenking. Plechtigheid bij het Stiltecentrum en de geuzengraven op de begraafplaats Emaus. In de Grote Kerk uitreiking van de Geuzenpenning aan H.A.A. Regeling, voorzitter van de Stichting Februari 1941 door minister Jan de Koning.

Vlaggen aan de Anthony Knottenbeltsingel ter gelegenheid van de afsluiting voor doorgaand verkeer.

14 Opgericht de Volkstuinvereniging Dokter Moerman. De vereniging is in leven geroepen uit angst voor de gemeentelijke bouwplannen op het Moermanterrein.

Geuzenherdenking. 13 maart

16 Aan de Holyweg zijn de eerste trekkende padden en kikkers waargenomen. Dit is vier weken eerder dan andere jaren. De komende vier weken wordt het verkeer omgeleid.

17 De Vereniging voor Administratieve Dienstverlening VAD, de wijkverenigingen Vettenoordsepolder, Oostwijk en Holy-Noord stellen zich teweer tegen het Stedelijk Instituut voor Samenlevingsopbouw dat na het opbouwwerk ook het buurthuiswerk centraal wil organiseren. Zij vrezen dat door een SISO met grote bevoegdheden het sociaal cultureel werk en het opbouwwerk ten dode is opgeschreven.

Boekhuis Den Draak viert zijn 65-jarig bestaan. Op uitnodiging van het boekenhuis leest schrijver Simon Vinkenoog in de Harmonie voor uit eigen werk.

18 Uitreiking van de eerste sleutels aan 6 nieuwe bewoners van de uitbreiding van 34 aanleunwoningen van het bejaardencentrum Uitzicht.

23 Omdat de werkloosheid onder Surinamers, Marokkanen en Turken in Vlaardingen nog steeds toeneemt organiseert de Turkse jongerenbeweging in samenwerking met buurthuis De Haven een manifestatie in het Labyrinth. Jonge werkelozen worden gewezen op hun mogelijkheden.

De aankoop van woningen aan de Weteringstraat is door de gemeente onmiddellijk stopgezet. De aankoop en sloop van de woningen was begroot op 5 miljoen gulden. Er wordt nu over gesproken dat de aankoop 7 tot 9 miljoen gulden gaat kosten.

Op het landgoed Hoogstad is een 'ooievaarsnest' aangebracht. Op deze manier hoopt Vlaardingen weer broedende vogels binnen de grenzen te krijgen. Sinds 1929 zijn in de stad geen broedende ooievaars meer gezien.

24 Verschenen het fotoboek 'Vlaardingen in Panorama' met 74 foto's van fotograaf Han Dijkstra en begeleidende tekst van stadsarchivist M.A. Struijs. Uit onvrede over het eindresultaat komt de gemeente de toezegging om 200 exemplaren van het boek af te

nemen niet na. Het boek is voor de gemeente onaanvaardbaar als relatiegeschenk.

28 Gestart het meldpunt voor klachten over discriminatie. Wie op grond van ras, geloof, handicap of sexe ongelijk behandeld is kan een klacht indienen bij het meldpunt dat is ondergebracht bij het SISO.

29 De afgelopen 'Jeugdstad' afgesloten met een batig saldo van 16.000 gulden. Het bedrag wordt teruggestort in de gemeentekas. De stichting Vakantiebesteding i.o. hoopt dat dit de discussie over het voortbestaan van het evenement positief beïnvloed.

De Vlaardingse woningbouw van de laatste drie jaar laat aan leefbaarheid en woonomgeving te wensen over. Ook wordt geconstateerd dat verschillende ruimten in de nieuwbouw steeds kleiner worden of zelfs ontbreken. Dit blijkt uit het jaarverslag 1988 van de Vrouwen Advies Commissie voor de woningbouw.

30 In een nota op het rapport Bijstelling Structuurplan Vlaardingen van het stedebouwkundig adviesbureau Kuiper Compagnons, stellen ambtenaren van de afdeling stadsontwikkeling voor om flats te slopen. Dit i.v.m. de steeds groeiende belangstelling voor eengezinswoningen. De afdeling Economische Zaken wil meer kantoorgebouwen om de werkloosheid onder vrouwen terug te dringen.

Wethouder J. Madern opent het uitvaartcentrum G. Waaijers aan de Olmendreef.

Afscheid mevrouw A. Baan. 3 april

april

3 Mevr. A. Baan, adjunct-directrice van het Holy-Ziekenhuis neemt afscheid. Zij maakt gebruik van de VUT.

4 Het verkeerscirculatieplan VCP heeft het afgelopen jaar opnieuw gezorgd voor minder verkeersslachtoffers. De daling (8) is minder fors dan het jaar ervoor (42). Toch hoopt Vlaardingen op 40.000 gulden van de 'Actie 25 procent'.

De Historische Vereniging Vlaardingen zal worden betrokken bij het vooroverleg over het bestemmingsplan. Dat staat in een ontwerp-antwoordbrief van het college van B en W aan de vereniging.

5 Boomplantdag. 300 scholieren van 13 scholen planten bomen in de Babberpolder, de Vettenoordsepolder en de Westwijk.

6 Vlaardingse bedrijven gaan zorgvuldig om met afgewerkte stoffen. Dat blijkt uit een tussenrapport van gemeentewerken na controle van garagebedrijven en drukkerijen op naleving van Wet Chemische Afvalstoffen.

8 In het wijkcentrum Nieuwlant bijeenkomst onder het motto 'De arme kant van Vlaardingen'. Geringe opkomst. Conclusie van aanwezigen: net als in de crisisjaren komen mensen er niet graag voor uit dat zij zonder geld zitten. De hulpverlening aan de minima is niet eenvoudig.

10 Presentatie meerjarenbegroting 1990-1993. De begroting vertoont voor alle jaren een miljoenentekort. In 1993 is dat tekort opgelopen tot 5,8 miljoen gulden. Oorzaken: stijgende kapitaallasten en een korting van 700.000 gulden op de uitkering uit het gemeentefonds. Het beleid dat gemeentelijke belastingen en tarieven niet mogen worden verhoogd komt hiermee in de knel. Ook verdere inkrimping van gemeentepersoneel is onvermijdelijk.

Uit het overzicht van het eerste half jaar HALT-bemiddeling blijkt dat 49 jongens alternatief gestraft zijn voor hun daden. Slechts één van hen hield zich niet aan de afspraken en werd alsnog teruggestuurd naar de politie. Het waren vooral scholieren tussen 11 en 19 jaar die voor hun baldadigheden herstel- en schoonmaakwerk moesten verrichten.

11 Milieuwethouder B. Goudriaan wil minister Smit-Kroes van Verkeer en Waterstaat ertoe bewegen langs rijkswegen productiebossen te planten.

12 Vlaardingen heeft behoefte aan een eigen theater. Tot deze conclusie komt het rapport van het Centrum voor Advies en Research Cenario. Het laat echter in het midden hoe groot dat theater moet zijn. Evenmin is duidelijk of de Stadsgehoorzaal en de Harmonie voldoen.

In de burgerzaal van het stadhuis eerste informatieve bijeenkomst van de gemeenteraad over de toekomst van de stad.

Eerste paal geslagen voor de nieuwbouw van het opslagterrein van Gemeentewerken aan de Burgemeester Heusdenslaan. De nieuwbouw omvat een opslagloods, garage en een verzamelgebouw met o.a. kantoren, werkplaatsen en magazijn.

14 De EVAG verhuist naar de nieuwe showroom aan de Van Beethovensingel 138.

15 De showbrassband Thalita viert haar 25-jarig jubileum met een receptie in het verenigingsgebouw aan de Surinamesingel.

16 Het echtpaar A. Huizer - W.C. Hoogenboom 65 jaar getrouwd.

19 De drie zeer verwaarloosde schuilkelders aan de Wagnerstraat, Fransenstraat en de Westlandseweg worden gesloopt. De vierde kelder aan de Willem de Zwijgerlaan biedt onderdak aan de vereniging van modelspoorbouwers die het Weeshuis moeten verlaten.

Eerste paal geslagen voor de nieuwe kerk van de Heilige Geest parochie aan de Van Hogendorplaan.

20 Het aantal misdrijven is het tweede halfjaar van het vorig jaar fors gestegen. Het aantal inbraken steeg tot 1.469 tegen 1.129 in 1987. Slechts 13,4 procent werd hiervan opgelost tegen 22,5 procent het jaar ervoor. 290 keer rukte de politie uit voor loos inbraakalarm.

Remi Poppe door de Socialistiese Partij aangewezen als lijsttrekker voor de verkiezingen voor het Europese Parlement. Het is de eerste keer dat de SP aan deze verkiezingen deelneemt. Verkiezingsmotto: Zeg nee tegen deze EG.

21-22-25 De staf van het medisch kinderdagverblijf De Bolderkar is bij het stellen van diagnoses van seksuele kindermishandeling niet zorgvuldig genoeg geweest. Tot deze conclusie komt de inspecteur voor de volksgezondheid. Ouders van uit huis geplaatste kinderen eisen schadevergoeding. Geen van de ouders heeft zijn kind van het dagverblijf gehaald na verschijnen van het rapport.

24 Werkloosheidscijfers Gewestelijk Arbeidsbureau. In Vlaardingen is de werkloosheid in maart afgenomen met 124 personen, het aantal langdurig werklozen neemt nog steeds af. Deze groep vormt

48,5% van het totale bestand van werklozen in de regio.

25 Ir. W. Mak, scheikundeleraar van de scholengemeenschap Groen van Prinsterer wil in de Broekpolder een vlinderkwekerij beginnen. Op deze manier hoopt de leraar veel verdwenen vlindersoorten opnieuw te introduceren.

26 Door het teruglopende leerlingenaantal en de hevige concurrentie overweegt de protestants-christelijke scholengemeenschap Westland-Zuid haar gebouwen te verkopen en een nieuwe school in Maassluis te beginnen. Ook wordt gedacht aan een fusie met de scholengemeenschap Groen van Prinsterer.

29 De 43ste havenloop met ruim 500 deelnemers gewonnen door Michel de Maat in een tijd van 23 minuten en 5 seconden.

Ter gelegenheid van Koninginnedag geeft de NS toestemming om voor het eerst sinds 40 jaar een stoomtrein te laten rijden op het baanvak Rotterdam CS - Hoek van Holland.

Plan voor vlinderkwekerij in Broekpolder. 25 april

mei

1 Ch. Roest aangesteld als reinigingsinspecteur van de gemeente. Zijn voornaamste taak is het terugdringen van het te vroeg buiten zetten van het huisvuil en het geven van voorlichting.

In het Delta-hotel officiële opening van de Milieu Alarmlijn van de Socialistiese Partij.

2 De Vereniging voor Christelijk Basisonderwijs en de Stichting Katholiek Onderwijs willen enkele oecumenische scholen oprichten. Het samensmelten van scholen is volgens de besturen noodzakelijk om het voortbestaan van christelijk onderwijs in alle wijken te garanderen.

5 Burgemeester Van Lier ontsteekt het floodlight dat voortaan de Grote Kerk op de Markt zal verlichten.

De gerestaureerde Kroningslantaren bij het Centraal Station weer in gebruik genomen.

9 De animo voor negentien herenhuizen voor 250.000 gulden aan de Olmendreef is overweldigend. Tot nu toe zijn er 150 gegadigden. Door een adspirantkoper is een kort geding aangespannen tegen de makelaar die zijn optie-overeenkomst niet na wil komen.

In het stadhuis informatieavond over woningbouwplannen van de gemeente. Gedacht wordt aan woningbouw rond De Loper, langs de Vlaardingse Vaart, de omgeving van het Buizengat, het gebied rond de Rotterdamseweg en het terrein van het voormalig recreatiegebouw van de Windmill aan de Westlandseweg.

De surfplas-in-aanleg tussen Vlaardingen en Maassluis trekt door het aanhoudende mooie weer de eerste plankzeilers.

De veerdienst tussen Vlaardingen en Pernis bestaat 5 jaar. In deze periode zijn door de veerboot De Kaag ruim een half miljoen mensen overgezet.

10-11 Behandeling meerjarenbegroting 1990-1993. Felle kritiek van alle fracties ten opzichte van het tekort van 2,5 miljoen gulden. Het voorstel om een 'sluitende' begroting in november opnieuw te behandelen wordt door alle partijen positief ontvangen.

12 Tijdens een informatieavond over het structuurplan maakt wethouder B. Goudriaan bekend alle openbare gebouwen aan de Hoflaan binnen 8 jaar te willen verplaatsen.

13 Langs de Vlaardingse Vaart zullen in de Holywijk 550 woningen worden gebouwd. Het gaat hier grotendeels om eengezinskoophuizen.

16 De Vlaardingse student Adrie Soeteman wil de Joodse Begraafplaats in ere herstellen. Hij beroept zich op een raadsbesluit van augustus 1938 waarin het onderhoud voor de gemeente komt. De Joodse Raad in Amsterdam juicht het initiatief toe.

Eerste paal geslagen voor de nieuwe boerderij van veehouder W. van der Kooij aan de Broekpolderweg tussen Vlaardingen en Maassluis. Hij is de eerste agrariër die zijn boerderij verplaatst in verband met de reconstructie Midden-Delfland.

Als eerste stad in Nederland beschikt Vlaardingen over een free-golf baan. Aan de Maassluissedijk kan het snel populair wordende golf-alternatief op zes holes en een driving range worden gespeeld.

De administrateur van het Grondbedrijf waarschuwt de gemeente dat de luxe van een onbebouwde Broekpolder binnen een paar jaar niet meer te betalen is. De polder kost de gemeente jaarlijks 900.000 gulden aan rente. Aan beperkte bebouwing is volgens de administrateur niet meer te ontkomen.

18 Aan weerskanten van het Liesveldviaduct zijn fietsbewaarautomaten geplaatst. Voor 1 gulden kan men hier zijn fiets stallen. De eigenaar van de fietsenstalling op het Veerplein tekent bezwaar aan tegen deze gang van zaken.

Tussen september 1989 en september 1990 zal Vlaardingen elke maand een huis beschikbaar stellen voor de opvang van vluchtelingen. Zo denkt men te kunnen voldoen aan het verzoek van de minister van WVC om tot 1990 75 asielzoekers onderdak te bieden. Tot nu toe leven 37 vluchtelingen in Vlaardingen.

19 Tijdens een plechtige herdenking op het Grote Visserijplein wordt het Vissersmonument officieel overgedragen aan de Historische Vereniging Vlaardingen.

In het Visserijmuseum geopend de tentoonstelling 'Ziet vlag en wimpel zwieren', aangeboden door de Stichting Vrienden van het Visserijmuseum.

20 De winkeliersvereniging De Haven Rond organiseert 'Vlaggetjesdag' rond de haven.

De Flardingha Ruiters vieren hun 40-jarig bestaan met tal van aktiviteiten. Hoogtepunt is een demonstratie vierspan-rijden door de wereldkampioen IJsbrand van Chardon.

23 Presentatie van het boek 'Het Buizengat Vlaardingen' door leden van de Historische Vereniging Vlaardingen aan het college van B en W. Het boekwerk is bedoeld als informatiebron voor diegenen die zich bezig gaan houden met de nieuwe bebouwing van het Buizengat.

24 Bij het afdekken van giftige grond in de Broekpolder zijn enkele personeelsleden van Gemeentewerken onwel geworden.

P.A. van der Kooij, eigenaar van het gelijknamig automobielbedrijf aan de Kethelweg, ontvangt uit handen van burgemeester Van Lier de Vlaardingse Ondernemersprijs. De daaraan verbonden geldprijs van 5.000 gulden wordt door de ondernemer geschonken aan het Zonnehuis.

Ondernemersprijs voor P.A. van der Kooij. 24 mei

25 Gemeentewerken heeft 700 ton zwaar verontreinigde grond van de Boterstraat naar de Broekpolder laten afvoeren. Door de dienst is geen bodemonderzoek verricht, zelfs de milieudeskundige is niet geraadpleegd. De stort is voorlopig stopgezet.
Wethouder Goudriaan betreurt de gang van zaken ten zeerste.

27 De showbrassband Thalita viert haar 25-jarig bestaan met een jubileumconcert in de Stadsgehoorzaal met als speciale gast het Rotterdams Operette Gezelschap.

29 De Vlaardingse bedrijven Bekker Reinigingstechniek en Van der Horst ontwerpen een demonstratie-huisvuilwagen. De wagen is beschilderd met een Hollands landschap en dient een milieuvriendelijke indruk achter te laten. De vrachtwagen wordt gedemonstreerd in verschillende steden.

30 Het ontwerp van Karin Daan uitgekozen voor kunsttoepassing bij het nieuwe politieburo.

De gifgrond uit de Boterstraat blijft voorlopig in de Broekpolder. De AVR kan de partij van 700 ton met PAK's slechts in fasen verwerken. De grond wordt in de komende maanden in kleine hoeveelheden naar de AVR overgebracht.

juni

1 Op verzoek van de Stichting Vogel-Olieslachtoffers heeft de Raad van State de bouwvergunning voor veehouder W. van der Kooij vernietigd. Onlangs is de eerste paal geslagen voor de nieuwe boerderij aan de Broekpolderweg.

2 Het Kolpabad heeft in mei een recordaantal bezoekers ontvangen. 65.000 mensen brachten een bezoek aan het bad tegen 43.000 in 1988 en 35.000 in 1987.

De 54-jarige chef-gemeentekwekerij J. van der Velden neemt afscheid. Hij was 40 jaar werkzaam bij de gemeente.

3 De afdeling Vlaardingen van het Rode Kruis viert haar 50-jarig bestaan met een Open Dag en presentatie van tal van aktiviteiten op het Liesveld.

De voetbalvereniging HVO wint het Vlaardingse voetbalkampioenschap.

4 NVC-horecatoernooi. Winnaar wordt het voetbalelftal van de Sherrybar. Het batig saldo van 3.100 gulden gaat naar de dierenambulance Vlaardingen.

6 De gymnastiekvereniging Leonidas Dovido viert haar 105-jarig bestaan.

De toekomst voor het Vlaardings Landjuweel is wegens gebrek aan financiële middelen nog steeds onzeker. De organiserende stichting is gesprekken aangegaan met de organisatie van het Haring- en Bierfeest

om de mogelijkheid te onderzoeken voor deelname aan de jaarlijkse markt in het kader van dit feest.

7 Behalve glas kunnen Vlaardingers binnenkort ook batterijen kwijt in speciale bakken die in de glasbakken worden gebouwd.

Officiële opening van de LOM-school De Opstap aan de Ambonlaan 101. Tevens viering van het 5-jarig bestaan.

8 Na het twee avonden durende debat over de illegale stort van verontreinigde grond in de Broekpolder stellen de PvdA-wethouders A. Maarleveld en B. Goudriaan hun functies ter beschikking. Met uitzondering van de PvdA vinden alle politieke partijen dat de ernst van de affaire een onderzoek door een enquête-commissie, zoals door de SP voorgesteld, rechtvaardigt.

Voor het eerst in haar bestaan heeft de gemeentebibliotheek meer dan 1 miljoen boeken uitgeleend. Dat blijkt uit het jaarverslag 1988.

13 'T Oudt Hollandsch Koffiehuys aan de Hoogstraat onderscheiden met De Gouden Fles 1989, een onderscheiding ingesteld door Spa Monopole België. Dit jaar werden 600 Nederlandse horecabedrijven aan een onderzoek onderworpen.

Om de bewustwording van de woonomgeving en het schoonhouden ervan gestalte te geven, organiseren de Barbara- en de Meidoornschool een gezamenlijke schoonmaakaktie rond de scholen en de wijk.

14 Kees Sloot, eigenaar van de viswinkel aan de Billitonlaan, wint tijdens de nationale haringschoonmaak-wedstrijden de tweede prijs.

De afgetreden wethouders B. Goudriaan en A. Maarleveld blijven in functie totdat CDA en VVD opvolgers gevonden hebben. De twee partijen mogen in de negen maanden tot de verkiezingen niet op steun van de PvdA rekenen, aldus een brief van de fractievoorzitter.

15 Europese verkiezingen. Opkomst 42,8% tegen 47,7% in 1984. In het stadhuis reageert het publiek positief op de aldaar geïnstalleerde stemautomaat.

G.J. Starrenburg 60 jaar lid van Vlaardings mannenkoor Orpheus.

16 Het plan om de huizen aan de Weteringstraat, de Groeneweg en een deel van de Markgraaflaan te slopen is van de baan. De gemeenteraad heeft het plan ingetrokken. De riolering in het gebied moet alsnog worden verbeterd. De reeds aangekochte huizen moeten weer worden verkocht.

Overeenstemming tussen het college van B en W en projectontwikkelaar Multi-Vastgoed over de modernisering van de binnenstad.

Louis Gort 40 jaar in dienst bij bakkerij Wim Scholtes in de Callenburgstraat.

20 Nu in de Tweede Kamer overeenstemming is bereikt over de bouw van een stormvloedkering in de Nieuwe Waterweg kan Vlaardingen doorgaan met de aanleg van de zuidelijke randweg. Rond de haven heeft het werk hierdoor enige tijd stilgelegen.

Het 'Gat in de Markt' wordt binnenkort bebouwd. Vanwege de tumultueuze voorgeschiedenis zal extra zorgvuldig met inspraak worden omgegaan.

De gemeente krijgt bijna 145.000 gulden terug van de Afvalverwerking Rijnmond. De AVR heeft het afgelopen jaar zoveel afval verwerkt dat het bedrijf maar liefst 7 miljoen gulden terug kan geven aan de gemeenten. Vlaardingen leverde in 1988 ruim 28.000 ton afval af bij de AVR, dat is 350 ton minder dan het jaar ervoor.

Promotie Vlaardingen. Onder het motto 'Reis door de tijd in Vlaardingen' worden het Visserijmuseum, het Streekmuseum Jan Anderson, het muziekcentrum Ton Stolk en de Archeoruimte belicht. De pagina over Vlaardingen wordt aangeboden aan een groot aantal kranten in Nederland.

15 miljoenste bezoeker Kolpabad. 23 juni

23 Het Kolpabad verwelkomt de 15 miljoenste bezoeker.

23-24 De nieuwe centrale bibliotheek aan de Waalstraat officieel geopend door J. Riezenkamp van het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. Ter gelegenheid daarvan Open Dag met tal van aktiviteiten.

24 Op initiatief van de Vrije Academie 'Zomermuseum' in Cultureel Centrum Hollandia. Getoond worden verschillende technieken van Peter Dumas, Kees Lesuis, Jan van Reeven, Marijoke, Erik van Straten, Elly Dijkshoorn, Hans Rikken en Wilma Kuil. Tot 31 augustus.

27 Vlaardingen krijgt vooruitlopend op het landelijk plan Ouderenbeleid 1990 - 1992 30 verpleegbedden erbij. Men hoopt in 1990 met een nieuwe stichting waarin de ASHVB en de Protestant Christelijke Stichting Huisvesting Bejaarden zijn ondergebracht, een nieuw verzorgings- en verpleegtehuis te kunnen bouwen op het parkeerterrein bij het stadhuis.

28 Minister Smit-Kroes van Verkeer en Waterstaat kiest definitief voor het oostelijk tracé voor de

Afscheid Th.J. Poelstra. 30 juni

Blankenburgtunnel. Milieuorganisaties zijn teleurgesteld. Zij hebben voorkeur voor het westelijk tracé dat de recreatiegebieden Lickebaert in Midden-Delfland niet aantast.

De VVD is van plan twee PvdA'ers voor te dragen voor de vacante twee wethouderszetels. Duidelijker dan het CDA geven zij daarmee te kennen de huidige coalitie in stand te willen houden.

30 In het Stadsarchief neemt Th.J. Poelstra om gezondheidsredenen afscheid als gemeentearchivaris.

juli

1 De Vrijwilligers Vakaturebank wordt steeds populairder. In 1987 werden 58 mensen aan een onbetaald baantje geholpen tegen 10 in 1986. Op dit moment staan er meer dan 200 baantjes voor vrijwilligers in de Vakaturebank.

5 Fietsenkijkdag bij de politie. Slechts 5 van de 250 mensen die in bezit waren van een aangifte vinden hun vervoermiddel terug.

Het Onderzoeksinstituut voor Technische Bestuurskunde OTB krijgt opdracht van het Gemeentelijk Woningbedrijf en de woningbouwverenigingen Patrimoniums Woningen en Samenwerking '77 tot migratieonderzoek. Het onderzoek moet gegevens opleveren om de leegloop een halt toe te roepen. Jaarlijks verliest Vlaardingen ca. 500 inwoners.

De wijkcentra De Haven en West krijgen een nieuw onderkomen aan de Billitonlaan.

6 Broeder Frans Veringmeier, de man die zich inzet voor de oorspronkelijke bevolking in Namibië is op bezoek in Vlaardingen. Door financiële steun uit Vlaardingen e.o. heeft hij aldaar 41 huizen kunnen bouwen. Door de aktie van Frans Kuil is dit jaar al 30.000 gulden overgemaakt.

De Assam 2, het schip van het zeekadettenkorps, is weer terug op zijn vaste stek aan de Westhavenplaats. Het schip heeft negen maanden bij Vlaardingen Oost Bedrijven in dok gelegen voor de bouw van een nieuwe brug.

10 Het Instituut Burgerraadslieden is verhuisd naar het voormalig Nestlé pand aan de Oosthavenkade 39. In 1988 nam het aantal contacten toe met 316. Het aantal arbeidszaken is toegenomen tot 419, hetgeen een toename betekent van 36%. In totaal hebben 1.311 personen een beroep gedaan op de Burgerraadslieden. Uit het jaarverslag 1988.

10-11 De politie verhuist van het noodonderkomen aan de Westlandseweg naar het nieuwe politieburo aan de Delftseveerweg.

10 De gemeente is met het Bureau Beheer Landbouwgronden in onderhandeling over de verkoop van 112 hectare grond in de Broekpolder. De verkoop van de grond ten zuiden van het golfterrein zou een aanzienlijke financiële verlichting betekenen voor de met enorme tekorten worstelende gemeente.

11 Bewoners van de 410 noodwoningen in de Babberspolder protesteren tegen de opgelegde huurverhoging van 7% en het feit dat hun huizen bij de

berekening van de Onroerend Goedbelasting zijn getaxeerd op 50.000 gulden. Zij vinden 7% te hoog voor huizen die door de gemeente feitelijk onbewoonbaar verklaard zijn.

De restauratie op het NS-station Vlaardingen Centrum gesloten. De jaaromzet bedroeg schamele 17.000 gulden.

13 In de nieuwe gemeentebibliotheek is voor slechtzienden een zogenaamde minireader geplaatst. Met behulp van een camera en monitor kunnen boekteksten 3 tot 35 maal worden vergroot.

14 Marianne Zoutenbier vertrekt naar Dresden (DDR) voor deelname aan het Wereldkampioenschap Typen. Haar persoonlijk record is 660 aanslagen per minuut op haar eigen machine.

De Foppenpolder mag niet onder water gezet worden voordat de bodem is onderzocht op zijn archeologische waarde. Onder leiding van het Instituut voor Prehistorie te Leiden en het Instituut voor Pre- en Protohistorie te Amsterdam graven studenten de komende jaren naar overblijfselen uit de IJzertijd, de Romeinse tijd en de Middeleeuwen.

Graven in de Foppenpolder. 14 juli

Dioxine, mogelijk afkomstig van de Afval Verwerking Rijnmond, vergiftigt melk en vee in de Zuidbuurt en Maasland. Boerderijen in het besmette gebied mogen geen zuivelproducten meer van deze melk maken of verkopen. Het vee zal worden gemerkt en het vlees t.z.t zonodig vernietigd worden. Veehouder Van der Kooij lichtte een jaar geleden het Centrum voor Landbouw en Milieu in over mogelijk gif in de melk.

16 Overleden (te Knokke-Heist) op 77-jarige leeftijd Jacob Figee, voormalig scheepsbouwer te Vlaardingen.

17 De Historische Vereniging Vlaardingen hoopt nog steeds dat het sloopbesluit voor het Weeshuis ongedaan wordt gemaakt. De nieuwe commissie Stad en Monument (voorheen commissie Restauratiepenning) presenteert een nieuw stedebouwkundig plan, waarin een belangrijke plaats is weggelegd voor het negentiende-eeuwse monument.

Het echtpaar G. Vader - C. Harteveld 65 jaar getrouwd.

18 De archeologische werkgroep Helinium heeft goede reden om aan te nemen dat opgravingen op de plek van de voormalige fonotheek waardevolle vondsten kunnen opleveren. In de vroege middeleeuwen wordt al melding gemaakt van een kerk op ongeveer die plek.

19 Provincie en rijk gaan onderzoeken of ook de grond van de weidegebieden in het Lickebaertgebied verontreinigd is met dioxine.

De Historische Vereniging Vlaardingen is fel tegen de plaatsing van een oude vuurtorenkop in de Oude Haven. Volgens de vereniging betekent de plaatsing aantasting van het historische profiel van de haven.

21 Jan Anderson, eigenaar van het gelijknamige streekmuseum, wil dat de gemeente in de Babberspolder tenminste één straat van het complex 410 noodwoningen laat staan. Anderson kent het complex, dat in 1941 voor door bombardementen dakloos geworden Rotterdammers werd gebouwd, een grote

historische waarde toe.
In De Deel start wethouder H.H. van der Linden de verkoopactie van 200 compostvaten. Een compostvat van 225 gulden wordt verkocht met een korting van 150 gulden. Op dit moment hebben ruim 500 Vlaardingers zich aangemeld voor een vat.

25 T. Maat prolongeert in Beverwijk zijn Nederlandse titel voor veteranen bij het speerwerpen met een worp van 53,38 meter. B. van Heemstede Obel wordt kampioen op de 200 meter in de klasse 50-59 jaar.

26 De bewoners van 13 recreatiehuisjes in Vlietlanden blijven zich verzetten tegen de aangekondigde afbraak van hun onderkomen. Volgens de bewoners heeft het recreatieschap Midden-Delfland laten weten dat de huisjes in 1992 moeten worden gesloopt.

28 Gras, planten, struiken en bomen hebben ernstig te lijden van de uitdroging van de grond. In bijzonder de jonge aanplant, maar ook oudere bomen vertonen tekenen van gebrek aan water. Het is hoog tijd dat het aanhoudende mooie weer wordt onderbroken door een flinke regenbui.

31 Het voortbestaan van de Eendenkooi langs rijksweg 20 staat op het spel. Het Bureau Beheer Landbouwgronden heeft onverwachts de bruikleenovereenkomst per 1 november opgezegd.

Onzeker voortbestaan eendenkooi. 31 juli

Het postkantoor van de Westhavenkade verhuisd naar de Waalstraat 67.

augustus

1 In reactie op de dioxine-affaire vragen B en W in een brief minister Nijpels van Milieuzaken het gebruik van plastics terug te dringen. Door het vervangen door milieuvriendelijke materialen kan de uitstoot van dioxine uit de vuilverbrandingsovens aanmerkelijk worden teruggedrongen.

7-12 In de Grote Kerk organiseert de werkgroep Wandelconcerten een Orgelweek op het Van Peteghemorgel. Het openingsconcert wordt verzorgd door Kamiel D'Hooghe. Verder concerten door J. Raas, J. Boyer en A. Zoutendijk. Lezing van prof. dr. Casper Honders over 'Bach en het Kerklied'.

9 Kraamverzorgster Riet Tuitel neemt na 32 jaar afscheid van de Vlaardingse Kruisvereniging.

Opgericht op initiatief van de federatie Vlaardingse zangverenigingen het kinderkoor 'Jong Vlaardingen', dirigente Arlene Drenkelford.

10 De Stadsgehoorzaal wordt langzamerhand streektheater. Inwoners van o.a. Schiedam, Maassluis, Maasland, Oostvoorne en Delft reserveren plaatsen voor het komende seizoen.

IJssalon Winzo viert deze maand het 75-jarig bestaan. Kees van der Windt verkocht in 1914 zijn eerste ijsjes in de Pieter Karel Drossaartstraat.

13-26 Op initiatief van het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie namen 29 jongeren uit 8 landen deel aan een werkkamp in de Vlietlanden.

15 De houtdraaierijen De Eenhoorn en Verhart & Koene in de Landstraat krijgen opdracht van damfenomeen Ton Sijbrands tot het vervaardigen van een damspel voor zijn match tegen Anatoly Gantwarg van 11 tot 19 september in de schouwburg van Deventer. Het is voor het eerst in de damgeschiedenis dat een speler voor een match een bord en stenen laat maken.

17 Een pony-achttal van de Flardingha Ruiters behaalt tijdens een concours hippique in Lisse de eerste prijs met 122 punten.

22 Het café/restaurant Het Scheele Hoekje op de Markt, eigenaar Kees Maree, viert zijn 10-jarig bestaan.

Om een deel van de Aalkeet-Buitenpolder van voldoende schoon water te voorzien wordt een natuurlijk waterzuiveringssysteem aangelegd. De Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten heeft het zogenaamde helofytenfilter ingevoerd. Helofyten zijn planten die het teveel aan voedingsstoffen opvangen.

23 Feestelijke opening van het nieuwe onderkomen van de Prof. Kohnstammschool aan de Meeuwenstraat 2.

24 Het project van de stichting Beroepseducatie Nieuwe Waterweg om langdurig werklozen aan een baan te helpen in de elektrotechniek begint vruchten af te werpen. Inmiddels zijn de eerste vijf deelnemers afgestudeerd. Zij gaan binnenkort op contractbasis bij een werkgever aan de slag.

Inwoners van Vlaardingen betalen jaarlijks meer dan 700 gulden aan allerlei gemeentelijke belastingen. Naast Rotterdam behoort Vlaardingen daarmee tot de duurste gemeenten van Nederland. Dit blijkt uit een onderzoek van de Consumentenbond naar gemeentetarieven. De verschillen in de Rijnmondregio: Rotterdam 711, Schiedam 634, Vlaardingen 730, Maassluis 522 en Dordrecht 629 gulden.

29 Vijf volkstuincomplexen in het Rijnmondgebied waarvan werd aangenomen dat de bodem verontreinigd zou zijn blijken schoon. Onder de vijf 'schone' complexen zijn o.a. de Broekpolder, Holy-noord en de Indische Buurt.

75 jaar Winzo-ijs. 10 augustus

Eerste paal geslagen voor de bouw van dertig huurwoningen aan de 2e Van Leyden Gaelstraat.

30 De VVV gaat verhuizen van de hal van het stadhuis naar een leegstaande ruimte in het oude stadhuis aan de Markt.

In Triangel discussieavond in het kader van de Tweede Kamer verkiezingen onder leiding van burgemeester Van Lier. De heren Frinking (CDA), De Visser (PvdA), Blaauw (VVD) en Langenbergen (D'66) spreken over de verkiezingsprogramma's van hun partijen.

september

1 Gestart de renovatie van 512 Dura-Coignet-woningen in de Westwijk.

2 Het Holybad stelt een nudisten-zwemuur in. De proef loopt tot eind december en krijgt bij voldoende belangstelling een blijvend karakter.

17e Haring- en Bierfeest geopend door burgemeester Van Lier en tekstschrijver Chiem van Houweninge. Na een zonnig begin staat de rest van de dag onder invloed van regen. Minder belangstelling dan voorgaande jaren, maar toch een gezellig feest.

3 Rolstoel-atleet Huib Nelisse voegt zich met een marathonoverwinning in een tijd van 1 uur 51 minuten 35 seconden in het Enschedese Dieckman-stadion bij de wereldtop.

6 Windmill Holland BV is gestart met de bouw van een moderne verwerkingsinstallatie door fosforzuur. De nieuwe fabriek is in staat fosfaat en cadmium uit gips vrij te maken. De Windmill loost het cadmium en fosfaat al vele jaren op de Nieuwe Waterweg. Door het gebruik van andere fosfaatertsen is de fabriek er al in geslaag om 70% van de cadmiumlozing te verminderen.

De voerbalvereniging RKWIK viert het 55-jarig bestaan.

Tweede Kamer verkiezingen 1989. Opkomst 77,9%. Hiervan is Vlaardingen voor het CDA 27,7%; PvdA 36,2%; VVD 12,9%; D'66 9,2%; SGP 2,5%; Groen Links 4,1%; GPV 1%; RPF 1,2%; SP 3,3%; Janmaat 1,2%; de overige partijen 0,7%.

8 CDA raadslid L. de Snaijer benoemd tot voorzitter van de commissie die de illegale stort van zwaar verontreinigde grond in de Broekpolder moet onderzoeken.

12 De werkgroep Het Buizengat, waarin vertegenwoordigd de Watersportvereniging Vlaardingen, de werkgroep Varend Monument, de winkeliersvereniging Onder de Molen, de stichting De Haven Rond, overhandigt haar plannen aan het college. De architecten Ch. Verhoeff, W. Houdijk en W.J. Droog zien het buizengat in de toekomst als museumhaven met een openbaar toegankelijke steiger aan de noordzijde zodat een wandeling rond het Buizengat mogelijk is. In de plannen is ook een kleine onderhoudswerf opgenomen.

14 Het inleveren van wapens i.v.m. de inwerkingtreding per 1 september van de nieuwe Wet Wapens en Munitie is een succes. In totaal werden 11 vuurwapens, 150 stuks scherpe munitie, 50 knalpatronen, 3 windbuksen, 4 luchtdrukpistolen en katapulten, wapenstokken, ploeterdoders, vlinder-, knip-, werp-, dolkmessen, werpsterren, wurgstokjes, sabels en een boksbeugel ingeleverd. In totaal is een bedrag van 3.200 gulden uitbetaald aan personen die thans verboden wapens ingeleverd hebben.

15 Stadsgehoorzaaldirecteur M. Putman pleit niet langer voor de bouw van een nieuwe Stadsgehoorzaal. Hij is nu voorstander van restauratie van de Stadsgehoorzaal/Harmonie om de diversiteit te kunnen handhaven.

16. De commissie voor financiën en bedrijven gaat akkoord met de uitbreiding van het CAI-pakket van 17 naar 20 tv-programma's. TV 10 en Veronique zullen

op de kabel worden toegelaten, ook Duitsland 2 komt terug. De toevoegingen zullen geen gevolgen hebben voor de tarieven.

19 De Liesveld-tunnels krijgen een face-lift. De met graffiti besmeurde muren worden schoongemaakt en beschermd met anti-vandalismeverf. De tunnels moeten nog tot uiterlijk 1992 dienst doen.

20 De gemeente is verontrust over het plan van de provincie om zuiveringsslib in het vervolg te laten verbranden bij de Afval Verwerking Rijnmond. B en W zijn bang dat het verbranden nadelige gevolgen heeft voor het milieu. Om hun bezwaar kracht bij te zetten verwijzen zij naar de dioxine-affaire.

23 Het Gewestelijk Senioren Orkest viert zijn eerste lustrum met een concert in dienstencentrum West.

Overleden op 73-jarige leeftijd Cornelis van Marion, oud-hoofd van de Van Maerlantschool.

25 Presentatie gemeente begroting 1990. Nadat het in mei gelukt is een gat van 2,5 miljoen gulden te dekken heeft een meevaller van 1,4 miljoen gulden uit het gemeentefonds voor de oplossing van de pro-

Raadscommissie vervuilde grond. 8 september

Repetitie Kantje Boord. 26 september

blemen gezorgd. Het resterende tekort is aangevuld uit de bezuinigingsvoorstellen van de z.g. 10%-operatie.

26 De jaarlijkse Vlaardingen Promotieprijs van het Haring- en Bierfeest uitgereikt aan de stichting Lokale Omroep Vlaardingen. De traditionele gift aan een Goed Doel gaat naar het nieuwe jongerencentrum aan de Brusselweg.

De revue Kantje Boord is begonnen met de eerste repetities. Na een aantal audities zijn 140 medewerkers aangetrokken. In totaal denkt producent W. van Ginniken 300 mensen nodig te hebben.

27 De nieuwe bibliotheek krijgt als eerste Vlaardingse gebouw het internationaal toegankelijkheidssymbool ITS. Het symbool wordt toegekend door de Stichting Nederlandse Gehandicaptenraad.

28 Officiële opening van het nieuwe politiebureau aan de Delftseveerweg door de minister van Binnenlandse Zaken Van Dijk.

Een 73-jarige Vlaardinger aangehouden wegens rijden zonder rijbewijs. De man verklaart al 23 jaar zonder rijbewijs te rijden.

oktober

5-12 De P.J. van der Schaarschool aan de Wilhelminastraat 19 viert haar 85-jarig bestaan met tal van activiteiten.

6 Om het Kolpabad weer te laten voldoen aan de eisen van de wet Hygiëne en Veiligheid Zwembaden is

bijna 26 miljoen gulden nodig. De afdeling Sport en Recreatie stelt voor een stuurgroep in het leven te roepen voor voorbereidend rekenwerk voor nieuwbouwplannen. De bouw van een nieuw zwembad kan verhoudingsgewijs wel eens de goedkoopste oplossing zijn.

7 De kano- en watersportverenigingen sluiten het seizoen af met de actie Bezem door de Mast. Zij proberen met deze actie de vaart en de vlieten van vuil en afval te ontdoen.

De drum- en buglekorpsen Avalance en Jong Avalance vieren het 60-jarig bestaan van hun vereniging die in 1929 werd opgericht onder de naam De Pijpers.

9 De dierenbescherming heeft 10 zwerfkatten na sterilisatie en castratie weer teruggeplaatst in de Holywijk. Er zullen nog 30 katten uit de buurt volgen.

10 Gemeentewerken vindt dat het tijd wordt het Burgemeester De Bordesplein af te sluiten. Sinds de afsluiting van de Anthony Knottenbeltsingel komt er steeds meer sluipverkeer door de Rozenlaan.

Marianne Zoutenbier wordt in het Duitse Langen beste buitenlandse tijdens de Type-kampioenschappen.

11 De oud-Vlaardinger drs. J. van Heijst benoemd tot directeur van de bibliotheek van de Verenigde Naties in New York. Van Heijst was directeur van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag.

13 Onder het motto "Samen aan de slag" starten de sociale diensten van Schiedam, Vlaardingen en Maassluis en het regionaal arbeidsbureau een voorlichtingscampagne met als doel langdurig werklozen weer aan het werk te krijgen.

15 In de Vredeskerk intrede en bevestiging van ds. P. van den Heuvel tot predikant van de wijkgemeente Holy-Noord.

16 Met 14 kadetten van het Zeekadettenkorps Vlaardingen arriveert de mijnenjager Hr. Ms. Vlaardingen van de Koninklijke Marine na een tocht overzee vanuit Den Helder in Vlaardingen.

Het echtpaar W. van Veen - S.J. Kramer 65jaar getrouwd.

17 Bij een zware explosie bij Paktank zijn 3 mensen omgekomen. In de Vlaardingse wijken Vettenoordsepolder, Oost- en Westwijk worden bewoners verzocht ramen en deuren te sluiten en binnen te blijven, wegens giftige gassen.

De Amateur Fotografen Vereniging viert haar 40-jarig bestaan met een tentoonstelling in de bibliotheek aan de Waalstraat.

18 Ex-staatssecretaris J.C. Kraayeveld - Wouters opent het project Tijdelijk Wonen Elckerlijc. Door het noodopvangcentrum NOC zijn hier vier huizen ingericht voor mensen die tijdelijk dakloos zijn.

Politiebureau voltooid. 28 september

19 De Prinses Julianabrug moet als verbinding voor voetgangers en fietsers nog tot 1991 dienst doen. Of de brug het zolang volhoudt is twijfelachtig. In 1991 komt er naast de nieuwe brug voor snelverkeer een nieuwe brug ter hoogte van de Parallelweg.

De ministerraad besluit de schadevergoeding voor gedupeerde boeren in het Lickebaertgebied tot juli 1990 voort te zetten. De vergoeding is compensatie voor de schade die de boeren ondervinden van de dioxine-affaire. De regeling zou oorspronkelijk 1 november a.s. aflopen.

24 B en W brengen een wijkbezoek aan Holy-Noord. Aansluitend opening van het jongerencentrum aan de Brusselweg.

25 Wijkverpleegkundige C.A.M.M. van Tienen gaat na ruim dertig jaar met pensioen.

27 Ondertekening van de bouwopdracht van de stormvloedkering in de Nieuwe Waterweg door minister Smit-Kroes en het consortium Bouwcombinatie Maeslant Kering. De stormstuw wordt in 1996 in gebruik gesteld.

28 In de Bethelkerk is het gerestaureerde Verschueren-orgel uit het voormalige klooster aan de Warande in Schiedam in gebruik genomen.

30 Presentatie van het rapport 'Illegale stort verontreinigde grond in de Broekpolder' door de commissie De Snaijer. Aanbevelingen: instelling van een aparte raadscommissie voor milieu; de wethouder van stadsontwikkeling mag milieu niet meer in zijn portefeuille hebben.

31 Jaarlijkse huldiging van Vlaardingse sportkampioenen. De atlete Gabrie Heijster door de gezamenlijke pers gekozen als de meest belovende sporter van het afgelopen seizoen. Uit handen van wethouder J. Madern ontvangt zij de aanmoedigingssportprijs van Vlaardingen.

november

1 CDA-wethouder H.H. van der Linden biedt zijn ontslag aan. Aanleiding om op te stappen is de weigering van het CDA om de herverkiezing van PvdA-wethouder B. Goudriaan tot wethouder van milieu te steunen. Van der Linden steunde als enige de herverkiezing.

De kunstmestfabriek Windmill gaat verder onder de naam Hydro Agri Rotterdam BV. De naamsverandering hangt samen met de overname van het bedrijf door het Noorse concern Norsk Hydro.

2 De saneringskosten van het terrein van de voormalige gasfabriek kunnen wel eens veel hoger uitvallen dan de geraamde 5 miljoen gulden. In de bodem zijn hoge concentraties giftige stoffen aangetroffen. Vast staat dat de afgegraven gifgrond t.z.t. naar de Broekpolder wordt gebracht in afwachting van de reiniging bij een afvalverwerkend bedrijf.

5 Bassie en Adriaan stoppen onverwacht met hun activiteiten in het naar hen genoemde circus. Een serie voorstellingen in Maastricht wordt afgezegd.

6 Bij het Recreatieschap Midden-Delfland in de Zuidbuurt overhandiging van het eerste exemplaar van het boek 'Boerderijen in Zuid-Holland' met aquarellen van Jan Verheul Dzn, aan de commissaris van de Koningin, mr. S. Patijn.

In de Westwijk en Holy-Zuid gaat de gemeente binnenkort experimenteren met buurtbeheer. Er komen wijkteams die bewoners service gaan verlenen bij klachten over de woning en woonomgeving. Als het experiment slaagt zal buurtbeheer ook in de rest van de stad geïntroduceerd worden.

8 Het beheer van de Eendenkooi Aalkeet-Buiten wordt overgenomen door de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten.

10 De gemeenteraad besluit de vacature van ex-wethouder Van der Linden niet op te vullen. De raad belooft de resterende maanden alle problemen zakelijk te benaderen en een licht tempoverlies bij het ontwikkelen en uitvoeren van beleidsplannen te

Dokter H. Hasper overleden. 12 november

accepteren. De zittende drie wethouders verdelen onderling de vrijgekomen protefeuilles.

Het voornemen van Rijkswaterstaat om de op- en afritten van rijksweg 20 bij de Holysingel i.v.m. de bouw van de tweede Beneluxtunnel af te sluiten roept grote weerstand op. In ruil voor de afsluiting zou Vlaardingen een aansluiting krijgen bij de Europaboulevard. De gemeente gaat niet akkoord omdat de Holywijk met 30.000 inwoners niet zonder verbindingen met de rijksweg kan. Van vitaal belang is ook een goede bereikbaarheid van het Holy-Ziekenhuis.

Een nog onbekende akte uit het Stadsarchief uit 1583 waarin de verkoop van een pand aan de Markt beschreven wordt, levert belangrijke informatie op over de plaats van het Willibrordushuisje (het huis waarin de missionaris Willibrordus zou hebben gewoond). Uit de akte en uit het zogenaamde hoefslagregister van Delfland kan worden opgemaakt dat het pand van Omroep Vlaardingen gedeeltelijk rust op de fundamenten van dit historische huisje.

12 Overleden te Westerschouwen op 75-jarige leeftijd de Vlaardingse huisarts H. Hasper.

13 Uit het jaarverslag van het Holy-Ziekenhuis. In 1988 heeft het ziekenhuis ruim 1 miljoen gulden verlies geleden tegen 325.000 gulden in 1987. Het aantal opnames daalde van 9.296 naar 9.195; ook het aantal bezoeken aan de polikliniek nam af: 127.535 tegen 128.228 in 1987. Opmerkelijk is de stijging van het aantal verlossingen: in 1988 werden 648 baby's geboren tegen 572 in 1987.

14 De contactraad Emancipatiezaken vindt dat de vestigingscommissie huisartsen ervoor moet zorgen dat zich in Vlaardingen meer vrouwelijke huisartsen vestigen. Slechts 2 van de 32 praktijken worden bezet door een vrouw. Ook moet er gestreefd worden naar een toename van het aantal vrouwelijke tandartsen en fysiotherapeuten.

In de gemeenteraad zullen na de verkiezingen veel nieuwe gezichten verschijnen. Hun vertrek maken bekend: A. Ranshuijsen-Hoogenboom, IJsbrand van der Velden, Gerard Boender, Mari van Opijnen, Bep Nachtegaal-van der Spuij en Jan Madern.

In het stadsarchief uitreiking van het eerste exemplaar van het boek 'Vlaardingen verzameld,...verzamelt', van M.P. Zuijdgeest en J.A.C. Mathijssen aan burgemeester Van Lier. Het boek verschijnt ter gelegenheid van het 65-jarig bestaan van Boekhuis Den Draak.

Eerste paal geslagen voor een negenklassige openbare basisschool en 35 woningwetwoningen voor ouderen aan de Vondelstraat/hoek Pruissingel.

15 Geopend de Deltabrug over de buitenhaven. Het

35 jaar architectenbureau Geluk en Treurniet. 17 november

ontbrekende stuk van de zuidelijke randweg tussen de Deltabrug en station Vlaardingen-Oost is pas in 1992 gereed. Voor die tijd moet ook nog de spoorlijn Rotterdam-Hoek van Holland in noordelijke richting worden opgeschoven.

16 Bewoners van de Westwijk moeten zeker nog 8 jaar wachten voordat zij verlost zijn van de ondraaglijke herrie van rijksweg 20. Het ministerie van VROM heeft niet eerder dan in 1997 geld om geluidsschermen te laten plaatsen.

17 Het architectenbureau Geluk en Treurniet viert zijn 35-jarig bestaan, onder meer door de uitgave van een boekwerk en door het uitgeven van een toekomstvisie op Vlaardingen getiteld 'Vlaardingen 2000?'.

18 Intocht van Sinterklaas. Meer kinderen dan ooit verwelkomen de Goedheiligman.

In de balletstudio aan de Hugo de Grootstraat 11 viert Rita Vogel-Verdijsseldonk haar 35-jarig ballet jubileum.

21 Overleden te Schiedam op 81-jarige leeftijd de kinderarts A.C.J. Schaars.

22 De gemeente wil binnenkort beginnen met het bebossen van het laatste voor recreatie bestemde deel van de Broekpolder. Als de operatie voltooid is zal ruim 200 ha. beplant zijn.

23 De gemeente besluit de zogenaamde 'lange lus' en daarmee de afsluiting van het Burg. De Bordesplein te realiseren. De werkgroep Vlaardingen Ambacht Centrumgebied, ontwerper van alternatieve plannen, is onthutst. Jan Anderson van Cency-drogisterijen en het automobielbedrijf Van der Kooij dreigen met gerechtelijke stappen.

24 Opgeleverd de nieuwe kerk van de Heilige Geestparochie aan de Meidoornstraat. Ontwerp van de Vlaardingse architect G. Vermeer.

Presentatie van de eerste Gildegids, door Gilde Nieuwe Waterweg Noord met meer dan 50 aanbiedingen van 50-plussers die hun kennis willen doorgeven aan anderen.

25 De volkstuinders op het Moerman-terrein blijven ongerust, ondanks de gemeentegarantie dat in ieder geval tot 1 januari 1991 de tuinen in handen blijven van de huidige huurders. Daarna heeft de gemeente 5 alternatieve lokaties aangereikt; de Holiërhoekse

Kinderarts A.C.J. Schaars overleden. 21 november

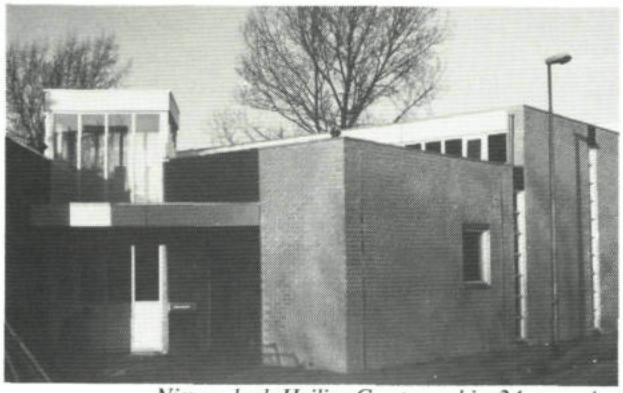

Nieuwe kerk Heilige Geestparochie. 24 november

Polder; het hoofdveld van de voetbalvereniging De Hollandiaan in het Nieuwlandpark; het voetbalveld aan de Van Viandenstraat; de Van Boendaleweg in de Zuidbuurt; het niet opgespoten deel van de Broekpolder. Bij verhuizing willen de tuinders de garantie dat zij 25 jaar kunnen blijven op het toekomstige terrein.

28 Tijdens de afgelopen najaarstrek hebben natuurliefhebbers weer veel bijzondere vogelsoorten boven Vlaardingen waargenomen.
Gezien werden o.a. lepelaars, ooievaars, wespendief, buizerd, boomvalk, visarend, velduilen en klapeksters.

december

2 De bewoners van de panden 71-91 aan de Van Riebeeckstraat zijn bereid om met de gemeente te praten over de verkoop van hun woningen aan de gemeente. De gemeente wil de huizen slopen i.v.m. nieuwbouwplannen.

3 M.C. Edelman, oud-directrice van de Gemeente Bibliotheek op 74-jarige leeftijd overleden.

4 Wethouder B. Goudriaan is niet meer verkiesbaar bij de volgende gemeenteraadsverkiezing. Dat blijkt uit een gezamenlijk persbericht van bestuur en fractie van de PvdA. Na zestien jaar ononderbroken raadswerk is het tijd om ruimte te maken voor jongeren laat de wethouder weten.

6 Bij graafwerkzaamheden op de hoek Zomerstraat/Brede Steeg leggen archeologen restanten van een antieke stenen dijk bloot. Het bestaan van de dijk was bekend, naar de precieze ligging kon tot dusver alleen worden gegokt.

De Vereniging tegen Milieubederf in en om de Nieuwe Waterweg heeft alle bij de AVR aangesloten gemeenten de 'Zwarte Zak' toegekend, omdat de afgelopen 10 jaar niets is gedaan om te zorgen dat er milieuvriendelijke maatregelen worden genomen. Vlaardingen is goed voor 4% van de totale hoeveelheid huisvuil en komt met bijna 29 miljoen kilo op de vijfde plaats. Delft en Dordrecht liggen aan kop.

7 Het college spreekt zich definitief uit tegen de aanleg van een afvalstort in het Lickebaertgebied. Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland worden

Mevrouw M.C. Edelman overleden. 3 december

middels een brief hiervan in kennis gesteld. Volgens B en W is er binnen de gemeenteraad geen meerderheid voor de afvalstort te vinden.

10 Het echtpaar J. Zoutendijk - A.T. van der Zwan 65 jaar getrouwd.

11 Het lichtbaken Van Speijk aan het Oosterhoofd wordt geverfd. Schilders zijn bezig het baken te voorzien van groen-witte banen (in de scheepvaart de kleur voor stuurboord). Aan de Westhavenkade staat eenzelfde soort baken in de kleuren rood-wit (rood is bakboord). Het Van Speijk-baken was egaal wit.

13 De wielervereniging De Coureur krijgt toestemming voor de aanleg van een nieuw volwaardig parcours in het recreatiegebied Midden-Delfland. Voor de 120 leden tellende Coureur betekent het nieuwe parcours de redding van de club.

14 Begonnen met de sloop van het complex 410 semi-permanente woningen in de Babberspolder.

In de Grote Kerk 750ste lunchconcert door Aad Zoutendijk.

In de Harmonie receptie ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de stichting Exploitatie tehuizen voor geestelijk gehandicapten. (Herman Frantsenhuizen).

16 Reünie ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van het Rode Kruis afd. Vlaardingen.

18 Boze bewoners van de Rozenlaan blokkeren de straat tussen het Burg. de Bordesplein en de Anthony Knottenbeltsingel. Zij protesteren hiermee tegen het gemeentebesluit om de zogenaamde 'lange lus' in werking te stellen. De bewoners vrezen onvoldoende afname van het verkeer.

20 Recordaantal poststukken bij de PTT. Twee jaar geleden bezorgden de bestellers op één dag 191.000 pakjes, brieven en kerstkaarten. Vandaag zijn 204.000 poststukken bezorgd.

21 De uitstoot van o.m. dioxine door de Afval Verwerking Rijnmond bereikt het Lickebaertgebied niet. De stoffen slaan neer op de bodem van het industriegebied Het Scheur en in de Nieuwe Waterweg. Dat is de voorlopige reactie op de dagvaarding van de AVR door de Nederlandse staat.

De provincie gaat een aanwijzingsprocedure volgen om alsnog een vuilstort aan te leggen in het Lickebaertgebied. Het gemeentebestuur trok zijn medewerking onlangs in vanwege het vermoeden dat ook bedrijfsafval zal worden gestort.

Receptie bij de Christelijke Scholengemeenschap Groen van Prinsterer ter gelegenheid van het afscheid van rector L.F. Jansen.

23 Vlaardingen krijgt van de provincie Zuid-Holland 100.000 gulden voor de aanleg van een park aan de Maasboulevard en de eerste fase van een groene wandelroute van 't Hof naar het Hoofd.

29 In tegenstelling tot de voorgaande jaren heeft de politie tot nu toe relatief weinig vuurwerk in beslag genomen. Er is evenmin sprake van een kerstbomenoorlog. Zij verwacht dan ook een rustige jaarwisseling tegemoet te gaan.

31-1 De hooiberg van de kinderboerderij Holywood in vlammen opgegaan.

Afscheid van een rector. 21 december

HET SLAGERSBOEK VAN VLAARDINGEN

Jan van Hees

Het in handen krijgen van een oude foto van een slagerswinkel aan het Westnieuwland/Sclaavenburg zette mij aan tot een speurtocht van verscheidene jaren door de slagerswereld van Vlaardingen. Bijna tegelijkertijd leefden de namen op die in mijn familie voorkomen: Van Heijst, Van der Valk, Boeije en Van der Heul. Bij het ontrafelen van de geschiedenis van deze slagersfamilies werd ik steeds verder de tijd ingetrokken en er kwam, net zoals bij het afwinden van een bol touw, zoveel materiaal vrij, dat het geheel bijna onoverzichtelijk dreigde te worden. Daarom begon ik weer met het opwinden en zo met het beschrijven van de geschiedenis van de Vlaardingse slagers.
Uitgangspunt werd de voorgeschiedenis en bouw van de Vleeshal in 1681. Uit de eeuwen die daaraan voorafgaan vermelden verschillende bronnen bijvoorbeeld een beestenmarkt, verhuur van de accijns op het slachten van dieren, verhuur van de stadswaag en het afschepen van beesten. Uit transportakten van onroerende goederen kwam een enkele naam te voorschijn met de vermelding "vleijshouwer".

Door de vleeshal als begin te nemen, konden daar omheen weer de jongere gegevens verwerkt worden; zo ontstond het beeld van een beroep dat vrijwel nooit in de belangstelling staat.

De Vleeshal

Tussen de Waag en het portaal van de ingang van de Grote Kerk tegenover de Smalle Havenstraat (later Markt 61) werden in november 1681 tot en met januari 1682 de materialen aangeleverd voor de bouw van een zgn. "vleeshal"[1].

De Staten van Holland hadden in 1679 al besloten dat in elke stad waar nog geen vleeshal was, er een komen moest[2]. Op 1 augustus van dat jaar had al een "huis" aangewezen moeten zijn, maar de vergadering van de vroedschap werd op 13 augustus door de Vlaardingse pachter van de Belasting op het Bestiael gevraagd (op zijn beurt was hij door zijn gewestelijke Collecteur op de vingers getikt) waar de hal of het huis bleef waarin de vleesverkoop kon plaatsvinden. De vroedschap besloot om de stad niet op kosten te jagen en bestemde de zgn. Visserij-Kamer onder het Stadhuis daarvoor[3]. Het stadsbestuur rekte de uitgaven voor zo'n hal twee jaar, maar de Staten van Holland zetten de heren in 1681 toch voor het blok om vóór 1 oktober een vleeshal te laten bouwen. De twee burgemeesters vormden een bouwcommissie en begin 1682 was het gebouw klaar op de plaats zoals hierboven beschreven.

De belasting die in Vlaardingen bijvoorbeeld op bier, wijn, op het gebruik van de waag en op het afschepen en slachten van dieren geheven werd en waarvan een deel weer afgedragen moest worden aan het Gewest Holland (oorspronkelijk de impost voor de oorlog

De Markt te Vlaardingen; detail met Vleeshal. C. Pronk

tegen de Spanjaarden), werd per jaar verhuurd aan een belastingpachter. Voordat een dier geslacht werd, moest er betaald worden aan de Pachter van het Bestiael (d.i. de belasting op het slachtvee). Een enkele bekende naam komt voor in de lange rij belastingpachters die Vlaardingen gekend heeft, namelijk die van Simon en zijn zoon Arij van West. Zij beiden hebben bijna geheel de eerste helft van de achttiende eeuw de pacht van het slachtvee in handen gehad. Het is niet toevallig dat tegen het einde van die eeuw geen namen meer worden gevonden, hoewel dat systeem van belastingheffen functioneerde tot in de Franse tijd.

Men zou kunnen denken dat het laten bouwen van een vleeshal ingegeven werd uit hygiënische motieven, maar de Staten hadden andere oogmerken. Zij verordenden de bouw ingevolge het 13e artikel van de Ordonnantie op het Bestiael[4]. Deze ordonnantie was gepubliceerd in de Groot-Placcaatboeken van 1583 en later aangepast in 1605, 1655, 1679 en 1695[5]. In het 13e artikel werd voorgeschreven dat de slachter een eed aflegde en daarbij beloofde dat hij geen beesten "slaet" voordat hij een biljet van aangifte had gehaald en uiteraard de zevende penning (ca. 15%) had betaald. Datzelfde gold ook voor vleeshouwers die zelf slachtten. Vleesverkopers die in de slachttijd oktober tot en met december gedeelten van dieren verkochten, moesten deze stukken eerst laten wegen op de waag. In de officiële papieren gebruikte men voor het slachten de term "slaen", maar ook de woorden inslaan, steken of bloetrissen. Elk artikel in de Ordonnantie was gericht op het niet mogen ontduiken van de impost (belasting) op het vlees of dat nu ging over de opslag van vlees in tonnen of loodsen, dan wel bij het vervoer naar schepen. Handelaren in vette waren - "vettewariërs" - moesten bij vervoer door het gewest een bijbehorend biljet van aangifte bij de tolhuizen laten zien.

In 1714, toen de veestapel van Nederland geteisterd werd door de veepest, vond men het niet raadzaam de vleeshal te gebruiken. In de stedelijke keur (wet) van 28 september 1714 gaven de heren van de wet wel toe dat het een ongemak was, dat er in de hal geen vlees te koop was, maar ze legden vooral de nadruk op het feit dat de Impostmeester daardoor verminderde inkomsten had[8]. Daarom mocht iedereen thuis vlees verkopen, als men dat maar aangaf aan de burgemeesters en zich toch vooral maar hield aan de al eerder genoemde Ordonnantie op het Bestiael.
De Staten van Holland waren dus bijzonder gebrand op het voldoende binnenkomen van de belastingen, ook al omdat het Gewest Holland meer dan de helft van de lasten van de hele Republiek moest opbrengen.
De stedelijke keur, die tijdens de bouw van de vleeshal van kracht was - een keur uit 1630 - was gericht op het juist behandelen van dieren, het letten op ziekten en het op goede wijze keuren - "vinden" - van beesten[7]. De keur begint dan ook met de aanleiding voor het vaststellen van deze keur, namelijk dat er fouten gemaakt werden bij het slachten en verkopen van vlees. Voordat men dieren ging "slaan", moesten ossen of koeien eerst drie uren gestaan hebben op een aangewezen plaats in de buurt van het stadhuis. De eigenaar moest dan de keurmeester halen voor een levende keur en ook direct na het slachten diende de "vinder" te komen.
Van andere dieren moest, voordat men vlees verkocht, de lever aan de keurmeester getoond worden. Werd het vlees van een dier afgekeurd, maar was het toch nog eetbaar, dan moest het direct verkocht worden op het kerkhof (= plein) bij de waag. Door er een rood vlaggetje bij te zetten, konden kopers zien dat het om bijzonder vlees ging. Vlees dat direct afgekeurd werd, moest aan het eind van het havenhoofd in de Maas gegooid worden.

Het vlees van koeien die geslacht werden en achteraf drachtig bleken te zijn, diende eveneens bij de waag "onder de linde" met een rood vaantje verkocht te worden. Dat de keur tevens bedoeld was tegen misstanden, zo niet oplichting, blijkt uit het feit dat men ossen, koeien, kalveren en schapen niet mocht opblazen, kerven en prikken met messen of iets anders "omme wint daer inne te brengen". Wanneer een keurmeester een beest onzuiver vond of gortig (constatering van de aanwezigheid van een "vin": een lintwormontwikkeling) dan mocht dat beest teruggeven worden aan de verkoper en kreeg men de koopprijs terug.
Voor de keuring werd de keurmeester per dier betaald en dat moest ook direct na de keuring gebeuren. Overigens: beroep op de uitspraak van de keurmeester

was niet mogelijk, want men ging er vanuit dat de keurmeester door de eed, die hij afgelegd had, geen fouten zou maken. Ingevoerd vlees of alles wat te maken had met het verpakken in tonnen mocht evenmin buiten de keurmeester omgaan. Overtredingen op de keur en de daarbij te betalen boeten gingen naar de schout en de keurmeester. De bovengenoemde keur bleef tot 1698 van kracht.

Aan het eind van de 17e eeuw werd in de Republiek veel melk- en vleesvee gehouden. Door de bevolkingsgroei en door het vee als exportmiddel te gebruiken, leverde dat voor het land veel inkomsten op[8].

In de jaren 1713 - 1714 en 1744 - 1745 brak ook in Vlaardingen de veepest uit. Het viel de heren van de wet op dat het vee daarbij "subitelijk" stierf. Landelijk duurde de epidemie wat langer n.l. van 1713 - 1721 en van 1744 - 1746[9]. De schrik zat er bij de mensen meteen goed in, want van 1713 - 1750 (zonder onderbreking!) werd de vleeshal niet verhuurd[10]. Het vee werd vermoedelijk zoveel mogelijk geïsoleerd en bij de slachters en vleeshouwers geslacht en verwerkt. Omdat men bang was dat de ziekte op mensen zou overslaan werden verschillende maatregelen afgekondigd[11].

Vleeshouwers mochten geen "runderbeesten" slachten als het niet van henzelf was of gehaald was van Overmaas of Vlaardinger-Ambacht. Daarnaast moest er een certificaat bij het dier zijn met een betekening van de koe en moest er een V op de horens staan. Twee getuigen moesten ondersteunen dat het dier daar een maand geweid was en verder moest het binnen (de jurisdictie van) Vlaardingen nog veertien dagen gelopen hebben. Zoals gebruikelijk moest er een levende keur plaatsvinden, maar nieuw was dat na slachting het vel aan het dier moest blijven hangen. Bij de daarop volgende keur werd er een V op het vlees aan de bil gegeven. Afgekeurd vlees moest nu begraven worden en behoorlijk diep ook: vier voeten te rekenen vanaf de bovenkant van het kreng. Vermoedelijk werd er nogal eens gesjoemeld, want er stond bij dat er slachters waren die van afgekeurde dieren nog vlees en vet (smeer) meenamen. De officieren van de burgerwacht en zijn rotsgezellen (manschappen) moesten bij nacht

Markt met Vleeshal

en ontij goed opletten en een mogelijke overtreder vatten en overdragen aan de schout[12]. Zieke beesten, die al direct aan de veepest bezweken waren, werden eerst met huid en haar begraven. De ontbinding ging echter te langzaam en weldra werd de keur zo veranderd dat het dier direct gevild moest worden. De eigenaar mocht het vel wel meenemen!

In augustus 1714 werd het allemaal nog strenger. Men moest het slachten van een dier veertien dagen van tevoren aankondigen. De vleeshal bleef leeg en met klokgelui werd bekend gemaakt dat iedereen thuis vlees mocht verkopen. Er stond in de keur natuurlijk wel bij dat men de eed moest komen afleggen, want geld moest er binnen komen[13]. Vee uit Delft met de vereiste brandmerken mocht nu ook de stad ingevoerd worden. Kennelijk ebde de pest na 1714 weg, maar de vleeshouwers durfden het vee toch nog niet bij elkaar te brengen gezien het feit dat de vleeshal tot 1750 gesloten bleef. In 1745 deed weer een epidemie van zich spreken[14]. De heren van de wet beschouwden het als de slaande hand van God en "renoveerden" (het woord staat zo in de keur) de keur uit 1713. Van later datum worden in de keurboeken geen bijzondere bepalingen meer gevonden, zodat aangenomen mag worden dat na 1746 de veestapel weer gezond was.

Landelijke bronnen bevestigen dat. In 1773 werd de keur van 1630 weer opnieuw onder de aandacht van de vleeshouwers gebracht. Men schreef hem gewoon over, want feitelijk zat er niets nieuws bij: zelf het gebruik van het vaantje kwam er weer in voor[15].

Hoewel de vleeshal vermoedelijk oorspronkelijk twee ingangen had (er worden twee blauwe dorpels bij de bouw geleverd), waren er vanaf het begin wel drie verkoopbanken aanwezig. De vleeshal was dus het verkooppunt: het slachtvee werd bij de slachter thuis geslacht en dan op de markt in de hal ten verkoop aangeboden. Na 1750 worden er steeds vier huurders genoemd en wellicht heeft men voor de duidelijkheid vier afdelingen met ieder een eigen ingang gemaakt. Naast een aantal huurders, die de banken maar een enkel jaar huurden, werd het gebruik van de vleeshal vóór 1750 vooral gedomineerd door het geslacht Bijl (1682 - 1777), door Jacob Jansse Mooijman (1688 - 1713) en Gerrit Sterckman (1792 - 1710). Het jaar 1751 en 1752 gaf in het Rekeningen Boek van Vlaardingen slechts vier namen van huurders te weten Jacob Jansse Bijl, Arij Roodenburg, Arij Hoogendijk en Claas van Berkel. Daarna werden geen namen meer vermeld, dan alleen Jacob Jansse Bijl, die elk jaar vier huurders betaalde; ook die vermelding hield in 1773 op. Vanaf toen werd alleen het aantal banken vermenigvuldigd met de huurprijs.

Het ontbreken van namen bleek lange tijd niet te verklaren. Het Memorieboek van de stad gaf naast de oplossing van het ontbreken van namen, ook nog een instructie waardoor een en ander nog duidelijker werd wat het gebruik van de vleeshal betreft[16]. Wat was er gebeurd? Toen in 1751 weer toestemming tot het gebruik van de hal gegeven werd, melden zich 16 (!) personen aan die wel zin hadden om aldaar vlees te verkopen.
Jacob Jansse Bijl had kennelijk de beste familiepapieren, want hij zou nog 25 jaar een sleutelrol vervullen in de verhuur van de hal: hij pachtte ook veel stadsland, dus lijkt hij een slachter in goeden doen te zijn geweest. Aan wie moest de hal nu verhuurd worden? Het stadsbestuur stelde zich vermoedelijk op het standpunt, dat voor hen alleen belangrijk was dat de totale huur per jaar correct binnenkwam. De gegadigden moesten zelf maar uitzoeken hoe de verhuur gebeurde en wie in aanmerking kwam. De naamlijst van de 17 kandidaat huurders is bekend, maar nog aardiger is wat daarna komt. De burgemeesters schrijven dat op aanraden van de belastingpachter (de collecteur) het grote aantal teruggebracht moest worden naar twaalf huurders en uiteindelijk op acht gebracht moest worden, omdat dit toch maar "occasie" tot het plegen van fraude zou geven[17]. En inderdaad in 1752 zijn er al vijf huurders minder en zes jaar later maken acht huurders gebruik van de vleeshal. Vanaf 1758 zijn dat: Jacob Jansse Bijl, Arij Hoogendijk, Arij Jansse Bon, Jan Dame van Dijk, Joris Post en Jacob van der Burg.

De overige afgevallen slachters waren in de tussentijd overleden of hadden zich waarschijnlijk als gelegenheidsslachters ontpopt. Het stadsbestuur liet dus in dit geval de wal het schip keren en bestuurde dus niet. Frappant is dat 150 jaar later een identiek geval zich voordeed, dat tot ruzie onder slagers geleid moet hebben, maar daarover later.
De slachters kregen in 1752 opdracht om de hal schoon te houden, tweemaal per week vers vlees in de hal te verkopen en elke week of twee weken van bank of afdeling te verwisselen, tenzij ze anders overeen kwamen. Dat laatste is kennelijk lange tijd goed gegaan. Na de Franse overheersing ging men over tot verplichte opschuiving in de hallen.

Het huren van een hal werd voor de goede orde ook verbonden aan het hebben van toestemming. In het Memorieboek kon per jaar gekeken worden aan wie een acte gegeven werd als "slagter en halder". Het stadsbestuur probeerde zo het aantal huurders in de hand te houden. Een aantal van zes huurders betekende dat niet iedere huurder een eigen bank had. In 1798 werd gebruik gemaakt van twaalf banken. Of er werd om de paar dagen gewisseld, of het waren halve banken: het is niet meer na te gaan. Via het Memorieboek kon dus het aantal huurders vastgesteld worden en opgezocht worden wie de acte als halder of halderesse overgenomen had, ook al is dat niet sluitend te krijgen. Van enkele huurders is de opvolging aardig te volgen. De acte van Joris Post gaat via schoonzoon Arent Kok naar diens zoon Gelein Kok, die rond 1830

samen met zijn zwager Hendrik Boeije een bank huurt in de Vleeshal. Nakomelingen van Arij Hoogendijk hebben de halruimte gehuurd tot ca. 1830. De acte van Arij Jansse Bon werd in 1795 overgenomen door Nathan Joseph van Buuren, die na drie jaren spoorloos verdwijnt. Hoewel na de Franse Tijd andere slachters opduiken, die ook een acte gehad moeten hebben, is daarover niets teruggevonden. Wellicht is dat een gevolg van de zogenaamde vrijheid, hoewel men op het gebied van geld toch ook in die tijd behoorlijk

Een staatsiefoto van de laatste vleeshalslagers en hun vlees. Het valt bijna niet op, maar de stukken vlees zijn bezet met takjes groen: het vlees zal dus wel afkomstig zijn van paasossen. Ook de bladerloze bomen wijzen op het vroege voorjaar. De slagers v.l.n.r. Piet van der Heul (in de deuropening), Jacob van der Heul (vader van Piet), Henk van der Plaat en de Erven Teunis Broek: Pieter en Aart

nauwkeurig was. Het kan zijn, want dat gebeurde ook wel, dat delen van de administratie naar Parijs gestuurd werden ter controle. In de periode 1800 - 1810 werd wel gemeld dat de Kleine Vleeshal gehuurd werd door verschillende slachters. Hiermee werd een vertrek in de Visbank (!) bedoeld[18]. Het betrof dan de verkoop van tijdelijk goedgekeurd vlees en die verkoop mocht niet in de Vleeshal op de Markt plaats vinden. Het gebruik van het op de Markt vlees verkopen met een rode vlag was kennelijk komen te vervallen.

Onder de belastinghervormer Gogel verdween tijdens de Franse Tijd en later nog onder Koning Willem I een groot aantal van de meer dan dertig belastingen op de verteringen (imposten). Er bleven echter toch nog tien imposten over, waaronder de impost op het Bestiael, toen de belastinghervorming van 1823 inging. In Vlaardingen ging men in 1827 in verband met de ook veranderde stedelijke accijnzen over op een andere manier van verdeling van de banken in de vleeshal namelijk door middel van loting. Voor de vier banken waren in 1828 wel acht gegadigden. Voor dit onderdeel van de geschiedenis is deze loting van belang, omdat per jaar in het brievenboek van Burgemeester en Wethouders aan de Gemeenteontvanger kennis gegeven werd van de uitslag van die loting en we zo weten welke slachters de vleeshal huurden. Zo is het gat in de "Franse" administratie op te vullen en konden nieuw verschenen slachters worden achterhaald. In 1829 geven negen gepatenteerde slachters zich op voor een vleesbank en moet er zelfs een vijde bank toegevoegd worden. De slachters die genoemd werden, waren:
bank 1: Willem van der Heul en Fran van Dorp
bank 2: Hendrik Boeije en Glein Kok
bank 3: Abraham van der Plaat
bank 4: Leendert Hoogendijk en Damianus Zijdenbos
bank 5: Klaas van Dorp en Jacob van Waning

In de jaren daarop zien we het aantal huurders teruglopen tot vier, in 1839 valt er nog één af. In 1841 (het laatste jaar van de loting) staan met potlood in de marge van het brievenboek kortweg vermeld als huurder Van der Plaat, Van Dorp en Van der Heul. Als gevolg van een nieuw reglement op de Vleeshal verviel de jaarlijkse loting; er werd bepaald dat iedere slager in het vervolg elk kwartaal een bank moest opschuiven. In het Achtste Keurboek (1845 - 1885) duikt dan een nieuw artikel op, nr. 102; hierin werd vastgelegd dat "een slagterij of een winkel tot versch vleesch niet eerder geopend mag worden zonder kennisgeving op de gemeente secretarie". Dit zou een teken van wildgroei kunnen zijn, maar in het Patentregister van 1840 worden drie spekslagers vermeld die ook winkelier zijn, dus of dat wel de reden was...? In 1852 werd in elk geval de belasting op varkensvlees opgeheven; wellicht liep men in het reglement hierop vooruit of wilde men het aantal winkels al bij voorbaat in de hand houden. Voor slagers was het kennelijk aantrekkelijker om de vleeshal te verlaten.

Het is aan te nemen dat in de tweede helft van de vorige eeuw de vleeshal bezet was door de slagers Jakob van der Heul en Jan Fennius van der Plaat, die ook hun zoons daar het vak lieten leren. De naam Van Dorp duikt in verband met de vleeshal niet meer op; diens plaats wordt ingenomen door Teunis Broek en na zijn dood door de zogenaamde Erven Broek, Pieter en Aart. Gedurende korte tijd probeerde slager Philippus Kornaat (rond 1885) en wat langer Pieter Schippers, de schoonzoon van de bekende likeurstoker van de Markt, hun geld in vleeshallen te verdienen. Pieter Schippers werd aanvankelijk niet geduld in de Vleeshallen. In 1894 wilde hij een al tien jaar niet verhuurde afdeling huren. Die ruimte werd door Jacob van der Heul kosteloos gebruikt en de laatste zag Schippers dus ongaarne komen.
Het lukte om Schippers buiten de deur te houden, maar niet voor lang. De slagerij van Schippers liep niet goed en hij was gedwongen om te zien naar een goedkopere plaats, die hij later ook kreeg[19]. Het verklaart het op een foto aanwezige naamborg P. Schippers boven een ingang van de Hal, iets wat ongebruikelijk was, omdat - als gevolg van de ruzie - de afdelingen van Schippers en Van der Heul gescheiden waren met en laken, waar met sigaren wat kijkgaatjes ingebrand waren.

De laatst bijgekomen slager in de vleeshal was Henk van der Plaat (ca 1907 - 1909). Deze verliet de hal voor een winkel in rundvlees in de Brede Havenstraat, die later overgenomen werd door Pieter Schippers. Het ging hem kennelijk weer goed[20]. Vanaf 1907 ver-

flauwde de belangstelling voor de vleeshal als verkooppunt voor vlees. Dat lag niet zozeer aan de slagers als wel aan de steeds strenger wordende gezondheidswetten. In de gemeenteverslagen van die jaren (1900 - 1905) vinden we opmerkingen om te komen tot een professionele keuringsdienst. Jakob van der Heul was de tachtig al gepasseerd en de andere slagers hadden er, direct of indirect, ook een winkel bij. In juli 1911 beëindigden de Erven Broek hun negotie in de Vleeshal. Jakob van der Heul was in januari 1911 overleden en zijn kinderen hadden elders in de stad winkels. B en W zagen in dat er geen behoefte meer bestond aan een vleeshal en in september 1911 werd deze aan zijn bestemming onttrokken en het gebouwtje als opslagruimte verhuurd aan de firma H. van Toor Jz. Zo kwam na 230 jaar in 1911 het einde aan de functie van een min of meer openbaar gebouw; het heeft een belangrijke plaats ingenomen in de plaatselijke belastinggeschiedenis en de historie van een beroepsgroep. Toch viel het doek nog niet helemaal.

Jacob van der Heul (1824 - 1911)

Het Keurlokaal voor vee en vlees.

Ogenschijnlijk lijkt dit een verhaal apart, maar toch heeft het raakvlakken met de vleeshal.
Nederland was een van de laatste landen waar een landelijke vleeskeuringswet tot stand kwam (1919). Veel steden hadden zelfs geen keuringsdienst. Uit deze wet blijkt wel dat er behoorlijk geknoeid werd door vooral de zogenaamde koudslachters. Dieren die gestorven waren aan alles wat maar mogelijk was, werden geslacht met de mogelijke gevaren vandien. Toch liep Nederland niet echt achter. Sedert 1868 was er veeartsenijkundig toezicht en vanaf 1874 werden er officieel veeartsen opgeleid. Afgestudeerde veeartsen vonden emplooi in de vanaf het eind van de vorige eeuw opgerichte keuringsdiensten. De politiek kwam dus slechts achteraan. Door de technische vooruitgang was men er bijvoorbeeld toen al achter gekomen dat er verband bestond tussen "finnen" bij varkens en koeien en de lintworm bij mensen (de verklaring van Koch).

Vooruitlopend op de wet van 1919 werd in Vlaardingen al lang het belang van een goede keuringsdienst ingezien. De overheid werd pas actief, toen in 1902 in Nederland geslacht vee in Engeland werd afgekeurd. De Gezondheidscommissie van de Gemeente Vlaardingen deed in 1903 in haar verslag aan B en W mededeling van het feit dat het bij de slachtplaatsen een smerige boel was en dat de bestaande verordeningen niet toereikend waren. De Vlaardingers waren kennelijk vanwege het verwerken van haring wel wat gewend.

De eerste gemeenteveearts Heime Remmelts en zijn opvolger Emilius Berger maakten in 1903 een nieuw

reglement en een plan voor een plaats om te keuren: een zogenaamd Keurlokaal.
Beide veeartsen bleken evenwel nog meer in hun mars te hebben. Nadat Heime Remmelts (geboren in Assen, 1867) in 1903 naar 's Gravenzande vertrokken was, werd hij later Directeur van het Veeartsenijkundig Staatstoezicht en Buitengewoon Hoogleraar aan de Rijksuniversiteit in Utrecht. In de vacature Remmelts werd Hubertus Cornelis Leonardus Emilius Berger (geboren in Gennep, 1876) benoemd. Hij vertrok al na twee jaar, eveneens naar 's Gravenzande. Hij werd daar Rijkskeurmeester in algemene dienst voor de exportvleeskeuring. Als Veterinair Hoofdinspecteur werd hij belast met de voorbereiding van een vleeskeuringswet. Remmelts en Berger hebben zeker in hun Vlaardingse tijd het aspect hygiëne benadrukt en met name Bergers ervaringen in de Vlaardingse slachtplaatsen zullen hun invloed gehad hebben op de wet die in 1919 tot stand kwam. Zijn ster rees snel in de diergeneeskundige wereld en zijn faam verspreidde zich over geheel Europa gezien zijn werk bij de Volkenbond en zijn zeer vele buitenlandse onderscheidingen. Ook hij werd benoemd tot hoogleraar, met als leeropdracht: de veeartsenijkundige politie en de wet.
Berger overleed in 1950.
De rol die de Vlaardingse slagers hebben gespeeld in de totstandkoming van de wet is niet te meten, maar zal zeker bij het ontwerpen ervan zijn invloed gehad hebben. Verderop zullen we zien hoe de wet in de praktijk uitwerkte en hoe Berger na dertig jaar nog zijn invloed deed gelden.

Heime Remmelts, eerste gemeenteveearts (1896 - 1903)

De Gemeente kocht in 1903 een pand aan op de hoek Schoolstraat/Paterstraat als tijdelijke behuizing voor een keurlokaal. Daarvoor hield de veearts zitting in het gymnastieklokaal van de Stadsschool. Er werd gelegenheid gegeven om vee voor de levende keur aan te bieden. Verder gingen de (hulp)keurmeesters de slachtplaatsen bij de slagers langs om op afroep het geslachte vee van binnen te bezien en goed te keuren, blijkende uit een vleesstempel. De proef beviel goed, zowel met het gebouw als met de dienst. Dit gold echter niet voor drie slagers, die in 1906 een proces-verbaal kregen en beboet werden. In 1907 werd het keuringsperceel gesloopt en aan de Schoolstraat nummers 12 en 14 verrees een geheel aangepast Keurlokaal, voorzien van alle toen moderne zaken: een slachtinrichting voor eventuele noodslachtingen, een kantoor en een laboratorium. Een ruime binnenplaats met twee toegangen, zodat de nauwe Paterstraat en Schoolstraat voor paard en wagens geen problemen gaven, maakte het geheel af. De nieuwe keuringsveearts Jan Dirk Keukenmeester en keurmeester Oscar Jakobus Köhnen begonnen hun werk in het nieuwe gebouw. In 1910 werden zelfs wegens onoorbare handelingen twee slagers in hechtenis genomen: de keurmeesters lieten niet met zich spotten.

Alle veeartsen en keurmeesters waren in die begintijd afkomstig van buiten Vlaardingen. Pas in 1923 kwam

Schoolstraat/Paterstraat met de ingang naar het Keurlokaal

er een vertrouwde Vlaardinger in dienst, eerst als hulpkeurmeester, later als keurmeester: Henk van der Plaat. De laatste keurmeester die er bij kwam was de Maassluizenaar Emanuel van Gelder. Men was er inmiddels wel achtergekomen dat veel, zo niet alle slachtplaatsen, bij de slagerijen niet voldeden aan de geringste eisen die ten aanzien van de vleeskeuring volgens het Koninklijke Besluit (KB) van 1926 aan de slachtplaatsen gesteld werden.
Een provinciale commissie onderzocht dit in 1935 in Schiedam en Vlaardingen. Daarbij bleek dat slechts één slachtplaats aan de eisen voldeed[21]. Als gevolg van het rapport dat de commissie toen uitbracht, kwamen de gemeentebesturen tot de slotsom dat de enige oplossing om het slachtplaatsenprobleem uit de wereld te helpen was het bouwen van een gemeentelijk abattoir.

In Vlaardingen had men dat zien aankomen want in 1931/1932 werden er al tekeningen gemaakt voor een gigantisch slachthuis aan de Koningin Wilhelmina Haven. Dit plan werd echter niet uitgevoerd. Waarom men dan in 1940 in Schiedam overging tot het bouwen van een abattoir is nog niet duidelijk. De Duitse invasie belemmerde de ingebruikname daarvan, zodat in de oorlog nog twee Vlaardingse slagerijen met de grootste slachtplaatsen, te weten Teun Broek in de Waalsteeg en Koning in de Ridderstraat, dienst deden als centrale slachtplaats om zodoende aan vleesdistributie te kunnen doen. Toen na de oorlog het abattoir in Schiedam geopend werd, verviel ook de functie van het Keurlokaal in Vlaardingen. Als herinneringsteken hing men in het personeelsverblijf een foto op van de laatste keurmeester Van Gelderen, in 1942 weggevoerd naar een concentratiekamp: het was het enige wat aan deze man herinnert en zelfs deze foto is spoorloos verdwenen, althans....

Het keurlokaal werd in 1952 gesloopt voor het saneringsplan Nieuwbouw Stadhuis 1958/1959. Het Gemeentelijk Slachthuis in Schiedam werd in 1987 gesloopt. Dat laatste geeft de ontwikkeling aan die zich in de slachtwereld heeft voltrokken. Het slachten en de distribueren vindt nu plaats in Rotterdam-Overschie.

Het Keurlokaal en de slagers.

Wanneer een koe op de markt in Rotterdam gekocht was (er kwamen ook dieren van de veemarkt in Leiden en natuurlijk ook van omliggende boerderijen) en per schip naar Vlaardingen getransporteerd, moest het dier naar het Belastingkantoor gebracht worden. Dat laatste was nog een overblijfsel van de impost op het Bestiael uit de 18e eeuw. De belasting op varkensvlees

was in 1852 vervallen o.a. vanwege de inkomsten uit de kolonie Nederlands Oost-Indië[22]. Het Belastingkantoor, toen gelegen op de plaats van het voormalige Hoofdpostkantoor aan de Westhavenkade, had aan de Landstraatzijde een open plaats waar de koeien gestald konden worden. De koper van de koe, in de meeste gevallen ook de slager, gaf de waarde (de koopprijs op de markt) op aan de belastingambtenaar. De naam Abel Polderman wordt door veel slagers genoemd, maar er zullen vast meer belastingambtenaren geweest zijn die zich hiermee bezighielden. Ging deze accoord met de waarde, dan werd een percentage van de koopprijs als een soort omzetbelasting berekend. Deze manier van belastingheffen bleef tot 1941 gehandhaafd[22]. Als de belasting betaald was, kreeg de koe om de staart een loodje (de slagers spraken van een gelooide koe) en werd zij vervolgens naar het Keurlokaal in de Schoolstraat gebracht om te worden bekeken voor de "levende" keur. Daarna liep de slager of zijn knecht naar de eigen slachtplaats of, wanneer hij samen met een andere slager een koe kocht en slachtte, naar de slachtplaats van de collega-slager en daar werd de koe geslacht. Het woord slachter en slager/vleeshouwer zijn hier dus nog synoniem. Was het slachten achter de rug, dan werd de keurmeester in de Schoolstraat gewaarschuwd. Deze kwam dan naar de slagerij toe voor de "geslachte" keur. Vond hij geen ongerechtigheden dan werd het vlees gestempeld en door de slager verder gereed gemaakt voor verkoop. Het moet in de Schoolstraat op gezette tijden behoorlijk druk geweest zijn.

Naast de binnenplaats van het Keurlokaal in de Paterstraat woonde Jan van der Linden, vleeshouwer en noodslachter (1881 - 1958). Hij was eerst werkzaam geweest bij verschillende slagers en dreef daarna zelf handel in slachtvee.
Hoewel hij in principe niets met het Keurlokaal te maken had, werd hij wel ingezet als noodslachter.
Wanneer een boer een beest had dat ziek of dood was, of in ieder geval snel geslacht moest worden dan werd de hulp ingeroepen van Jan van der Linden. Het kon gebeuren dat als er een noodslachting verricht moest worden, het Keurlokaal gesloten was. Jan van der Linden liet dan door één van zijn zoons een agent van politie waarschuwen (onder het stadhuis, dus vlakbij). De laatste kwam dan met de sleutel en het desbetreffende dier werd geslacht en voor de keuring gereed gemaakt. Als het vlees, meestal de andere dag, gekeurd werd en niet geconsumeerd kon worden, werd het of vernietigd of verkocht aan de Diergaarde in Rotterdam. Was het echter nog geschikt voor menselijke consumptie dan werd het gesteriliseerd of heel snel verkocht. In zo'n geval kocht Jan van der Linden het vlees zelf. Hij zette dan een stadsomroeper in (Storm uit de Prins Hendrikstraat) en die ging op de fiets met een bel rond om tijd en plaats van de verkoop van dat vlees rond te vertellen. In de Vleeskeuringswet (KB 1920) stond dat de verkoop in een door B en W aan te

Jan van der Linden (midden) met vrijbankvlees in de Vleeshal. ca 1936

wijzen plaats moest geschieden. Daarvoor werd een gedeelte van de al niet meer gebruikte Vleeshal aan de Markt aangewezen. Zo werd dus het gebouw aan de Markt de plaats van verkoop, waartoe vóór 1911 een deel van de Visbank werd gebruikt. Van der Linden heeft dat tot aan de Tweede Wereldoorlog zo kunnen doen. De komst van het Slachthuis in Schiedam maakte ook een eind aan dit gebruik van de Vleeshal en dus viel rond 1940 definitief het doek voor de Vleeshallen na een gebruiksperiode van ruim 250 jaar. In 1968/1969 werd de Vleeshal intern en extern verbouwd en als nevenruimte ingericht ten behoeve van de Grote Kerk.

De veearts J.D. Keukenmeester, lid van de Gemeentelijke Gezondheidscommissie in 1905. Hij was vanaf 1905 tot 1938 keuringsarts voor vee en vlees te Vlaardingen

Keurmeesters

Voordat de vleeshal gebouwd werd, bestond er al toezicht op het vee en het vlees. In de stadskeur van 1630 werden al regels gegeven voor de behandeling van het vee en aan het eind van de keur werd de eed van de "vinder", de keurmeester vermeld. Die moest beloven zich aan de keur te houden, het goede te prijzen, het kwade te laken en zich niet te laten omkopen[23]. Bij het heropenen van de vleeshal in 1751 werd de noodzaak gevoeld om tot officiële benoeming van een keurmeester te komen, zeker na de veepestperioden. In 1752 wordt als "Ceurmeester van het vee" vermeld Frank van Dorp[24].
Vanaf dat jaar is uit verschillende bronnen een vrijwel aansluitende reeks keurmeesters op te stellen:

1752 Keurmeester van het vee: Frank van Dorp (1677 - 1775!)
1773 Keurmeester van het vee: Barend van Kempen (1738 - 1822)
1773 Keurmeester van het vee: Cornelis Kool (ca. 1723 geb.)
1814 Keurmeester van het vee en opzichter van de hal: Laurens de Bruin (1768 - 1824)
1814 Varkensschouwer dienaar der politie: Kornelis van Zwieten (1763 - 1825)
1824 Keurmeester van het vee: commies Hugo van der Vlies (1794 - 1830)
1830 Keurmeester van het vlees en spek, tevens varkensschouwer: Leendert Hoogendijk de Oude (1765 - 1832)
1832 Keurmeester van het vlees, opzichter van de hal en toeziener van de varkenmarkt: Leendert Hoogendijk de Jonge (1796 - 1868)
1843 Stadskeurmeester van het spek en varkensvlees en stadsvarkensschouwer, tevens reserve keurmeester van het vlees en opzichter van de hal: Hermanus van der Heul (1790 - 1843)
1843 Reserve stadskeurmeester van spek en varkensvlees: Cornelis Jacobus van Zelm (1805 - 1854)
1853 Keurmeester van het vlees en opzichter der stadshal: Pieter de Bruin (1813 - 1885)

1885 Keurmeester van het vlees en spek: Dirk Poot (1833 - 1896)
1896 Keurmeester van vee en vlees en gediplomeerd veearts: Heime Remmelts (1867 - vertrokken) en keurmeester Willem Wehrmeijer (1876 - vertr.)
1903 Keurmeester en veearts: H.C.L. Emilius Berger (1878 - vertr.)
1905 Keurmeester en veearts: Jan Dirk Keukenmeester (1872 - eervol ontslag 1938) en keurmeester van vlees, vis, melk en brood: Oscar Jakobus Köhnen (1881 - vertr.)
1909 Keurmeesters: M.J.S. Jakobs, H.C. van de Boogaard en B. de Geus.
1923 Keurmeester: Henk van der Plaat (1874 - na 1951)
1928 Keurmeester: Emanuel van Gelderen (1890 - 1942)

Beroepsnamen
In het register van poorter- en burgereden van Vlaardingen komen enkele malen persoonsnamen voor met een beroepsaanduiding. Een voorbeeld is Pieter Cornelisz Vaerckens. Dat zou op zichzelf niets zeggen als zijn zoon niet vermeld stond als Cornelis Pietersz. "Dat jonge Vaerckensvleys". Een duidelijker voorbeeld is de vermelding in 1814 van Pieter Cornelisz. Turff uit Schiedam: vleyshouwer. Bij vleeshouwer mogen we denken aan rundvlees, in andere gevallen staat het verband met varkens er wel bij.
Bij het gebruiken van de vleeshal moest het uitoefenen van een beroep dat met vlees te maken had, gebonden zijn aan een toelatingsbewijs ofwel een acte.
In de periode 1750 - 1820 komen de volgende afzonderlijke acten voor:
als slachter (aan huis of boerderij: veltslachter)
als slachter en halder of slachteres en halderes
als slachter in de slachttijd
als jachtslachter in de slachttijd
als slachter, tonder en zouter
als varkensslager
als slachter en vleeshouwer

Bij deze slachters werkten natuurlijk ook de nodige slachtersknechten. In het patentregister van 1815 werden alleen de aanduidingen "slachter" aangetroffen. In de volkstellingen na de Franse Tijd werden de namen vleeshouwer, spekslager en slachter meestal apart vermeld. Een enkele maal komt de combinatie "vleeshouwer en spekslager" voor, maar dat waren dan wel de "grote" slagers.
Die hadden tussen 1830 en 1840 een winkel of worden aangeduid als winkelier.

Rond 1878 nam het aantal winkels toe. Tegen het eind van de 19e eeuw kwamen er steeds meer winkels bij; deze groei bereikte een hoogtepunt rond 1910. Het aantal slagerijen op de Hoogstraat is in die tijd erg hoog. De bevolking was wel snel gegroeid en ook in de uitbreiding van de stad in het oostelijk deel "over de brug" doken rond de eeuwwisseling de slagers op. Het woord slager en slachter moet toen min of meer synoniem geweest zijn. Het woord vleeshouwer werd meestal alleen in officiële acten gebruikt. Binnen de slagerswereld ontwikkelde zich een bepaald type slager, de zogenaamde volksslager. Zeer waarschijnlijk was dat alleen maar bedoeld als een aanduiding binnen de groep slagers zelf. De mensen merkten dat aan de prijzen van het vlees en het zal ook wel met kwaliteit te maken gehad hebben. Na de Tweede Wereldoorlog doken in de slagerswereld de namen "keurslager", "modelslager", "kwaliteitsslager" en "gildeslager" op waarmee de ene slager zich wilde onderscheiden van de anderen. Voor de oorlog hielden de meeste slagers hun hoofd boven water met een betrekkelijk kleine winkel, waar ze achter of boven woonden en een kring bezorgklanten. De slagerskinderen moesten vaak na schooltijd een "soepzoodje" uitslijten in volkrijke buurten. Zelf worst maken was voor de slager een lucratief bedrijf, want daarin kon heel wat van het "beest" verwerkt worden. Een enkele slager grossierde voor de Vlaardingse slagers, bijvoorbeeld Bezemer. Van der Valk exporteerde op een zeker moment spek naar Engeland. Slagers die vlees leverden aan reders voor hun vissersschepen waren zeker verplicht om kwaliteit te leveren. Toch konden de meeste slagers in deze stad aan het begin van deze eeuw tot de volksslagers gerekend worden. De armste groep uit de bevolking was op de paardenslager aangewezen. Het aantal slagers dat paardevlees verkocht bleef beperkt, in feit was er in Vlaardingen maar ruimte voor telkens één zo'n slager.

Tussen molen en Markt
(als illustratie van het bovenstaande "lopen" we langs de Hoogstraat)

KORTEDIJK 106
Oorspronkelijk was hier de spekslagerij van Bas Man in 't Veld (1852 Vlaardinger-Ambacht), die gehuwd was met Katharina van der Heul. Zij hadden deze zaak van 1894 - 1912. Daarna van 1912 - 1916 hadden ze nog een spekslagerij in de Stationsstraat 49. De slagerij werd in 1912 overgenomen door Willem Jakob Bezemer (1887) die enkele jaren daarvoor als slager actief was verderop in de Hoogstraat nrs. 113 en 126. Zijn zoon Hendrik (1910) kwam omstreeks 1930 in de zaak, die in de zestiger jaren overgedaan werd aan Hendrik Blenk. Deze laatste verplaatste zijn bedrijf later naar de Westwijk.

HOOGSTRAAT 33/37
In 1907 was op nr. 37 de slagerij van Petrus J. van der Velden (1884). Na verloop van tijd (in 1913) verhuisde hij zijn zaak, vermoedelijk ook door zijn kindertal, naar nr. 33. Hugo Wapenaar nam in 1956 deze winkel over en sloot deze in 1975.

HOOGSTRAAT 48/80a/109
Drie adressen van slagerijen waaraan de naam Van Tienen verbonden is. Voordat Arnoldus van Tienen (1860) op nr. 48 een slagerij had, bezat hij van 1900 - 1903 een winkel op nr. 109. Arnoldus was getrouwd met Catharina Boeije. Na de dood van Arnoldus (in 1918) zetten zoon Cornelis (1891) en een dochter de zaak voort. In 1924 verplaatsten broer en zus hun winkel naar Hoogstraat 80a. De winkelpui is nog steeds in het hardsteen te herkennen als spekslagerij. In 1952 werd de winkelnering beëindigd en voorgezet door paardenslager Eimbertus Voorthuyzen. In de zeventiger jaren verdween de slagerij uit dit pand.

Hoogstraat 77. De winkel van Maarten de Wilt

HOOGSTRAAT 60
In dit winkelpand was van 1900 - 1911 de slagerij van Willem Pieter van der Spek (1877 Maassluis). Na ruim tien jaar vertrok hij naar Schipluiden en verdween de slagerswinkel.

HOOGSTRAAT 77
Dit pand heeft plaats geboden aan verscheidene slagers. Van 1889 - 1920 had Jacob van der Ende (1867 Schiedam) hier een winkel. Hij was getrouwd met Johanna van der Heul, dochter van Jacob van der Heul en Johanna Post. De slachterij van zijn schoonvader was vlak achter zijn winkel in de Havenstraat. Jacob van der Ende had twee zoons: Jacob (1893) en Abraham (1897), die later beiden als slager vermeld worden. Jacob vertrok in 1920 naar Rotterdam en zijn vader inmiddels weduwnaar verhuisde naar de Emmastraat. De winkel werd overgenomen door Damianus Zijdenbos (1867 Rotterdam), een ongehuwde zoon van Engelbertus Zijdenbos (1837). Damianus was voor de dood van zijn vader naar Vlaardingen gekomen en was samen met twee zussen verhuisd naar Hoogstraat 77.
Hij overleed al in 1921. De zussen zetten de winkel voort, maar toen er in 1924 een zus kwam te overlijden, werd de zaak overgedaan aan H.J. Boeije. Hendrik Johannes Boeije (1894 Rotterdam), zoon van Hermanus Boeije - slager in de Waalstraat - zou de winkel van 1924 - 1927 bezitten, waarna hij en zijn gezin naar Den Haag vertrokken.

Adrianus Cornelis Grotendorst (1895 Leiden) moet al enige jaren slagersknecht in deze winkel zijn geweest, voordat hij in 1927 de slagerij van Boeije overnam. In

1929 komt slager Huibrecht Poot (1905) naar de Hoogstraat. Daarvoor had hij ruim een jaar in de Catsstraat 17 een slagerij gehad. In 1931 vertrok hij naar 's Gravenzande om enige tijd daarna vandaar naar Zuid-Afrika te gaan. Maarten de Wilt (1911) betrok dit pand na eerst in omliggende plaatsen het vak geleerd te hebben. De bezetters sloten zijn zaak, nadat hij naar Duitsland overgebracht was. Zijn knecht Cees Groeneveld startte aan het eind van de oorlog de zaak weer enigszins op. In 1951 verplaatste Maarten de Wilt zijn zaak naar een nieuw winkelcentrum aan de Billitonlaan. In 1973 moest hij daar om gezondheidsredenen zijn zaak overdoen.

HOOGSTRAAT 87

In 1920 vestigde zich vanuit Spijkenisse Maarten Voogd (1873 Schiedam). In 1927 overleed hij en ging de winkel onder de naam Wed. M. Voogd door met behulp van slagerknechts, totdat Maarten Voogd jr. zelfstandig verder kon gaan. Na de dood van Maarten Voogd is de zaak tot op heden voortgezet door Koos Buckers.

Voor de oorlog werd er geslacht op Vaartweg 20 in een nog bestaand slachthuis aan de Vlaardingse Vaart in een rijtje huizen waar even en oneven nummers vreemd genoeg aan beide zijden van de straat te vinden zijn.

De slagerij van J.K. van Selm (ca 1905), Hoogstraat 94. De winkelpui is tot op heden vrijwel dezelfde

HOOGSTRAAT 109

In 1885 begon Jacobus Kornelis van Selm een vleeshouwerij op dit adres. In 1900 verhuisde het gezin, inmiddels uitgebreid tot elf personen, met winkel naar nr. 94 aan de overkant. Van 1900 - 1903 was dit het eerste winkelpand van Arnoldus van Tienen.

HOOGSTRAAT 94

Toen in 1906 Jacobus Kornelis van Selm overleed, zette zijn vrouw Cornelia Wapenaar de winkel als vleeshouwersaffaire voort tot 1912. Daarna ging ze kostgangers houden en was ze het adres voor fijne strijkgoederen.

HOOGSTRAAT 113

Jacob Johannes Dirkzwager (1852 Zwammerdam) vestigde zich in 1895 vanuit Leiden in Vlaardingen als slagersknecht. Na 1903 ging hij voor eigen rekening verder in een winkelpand dat Frederick Willem Gräper, behanger, als slagerswinkel had laten ontwerpen en bouwen. Het bovenste deel van de pui is nog vrijwel intact. Jansje, een dochter uit zijn eerste huwelijk, trouwde in 1901 met Johannes van Selm (1879), spekslager. Dirkzwager vertrok echter in 1908 al met zijn gehele gezin naar Utrecht.

Willem Jakob Bezemer (1887), die aan de overkant op nr. 126 slager was, nam deze zaak over totdat hij in 1912 na een faillissement naar Kortedijk 106 vertrok. Jacob van der Heul (1882) ging in de winkel verder, want zijn vader met de slachterij in de Havenstraat (ook er vlak achter) was overleden en het verkooppunt in de vleeshal was gesloten. Zijn zoon Pieter van der Heul (1889) zette de winkel voort tot in de jaren vijftig.

HOOGSTRAAT 119

In dit gedeelte van de Hoogstraat was de slagersfamilie Van Selm actief. Dat was al zo vanaf het midden van

Hoogstraat 119

de vorige eeuw. In 1862 begon Hermanus van Selm (1839) als slachter een vleeshouwerij. In 1913 ging de winkel over op zijn enige zoon Pieter van Selm (1863) en daarna op zijn kleinzoon Pieter van Selm (1894). In 1928 nam Jacob Meeder (1902 Schiedam) de slagerij over. Aan het eind van de zestiger jaren werd de zaak gesloten, nadat deze ook nog rond 1958 een noodwinkel had geopend in de nieuwbouwwijk in het westen van de stad. Deze noodwinkel, een garage in de Kamerlingh Onnesstraat, verliet hij voor een winkel aan de Dirk de Derdelaan 35.
Deze winkel werd in de jaren zestig overgenomen door H. Blenk.

HOOGSTRAAT 126
Op twintigjarige leeftijd begon Willem Jakob Bezemer in 1907 een spekslagerij op dit adres. In 1908 verhuisde hij na zijn huwelijk naar nr. 113 aan de overkant van de straat. Wat er direct daarna in de verlaten winkel gebeurd is, is nog niet duidelijk. In 1910 werd dit adres wel "De nieuwe Vleeshal" genoemd. Van 1913 - 1915 woont op dat adres Antonius Zijdenbos (1877) met zijn dan nog jonge zoon Bertus (1908). Beiden werden vermeld als slagers, later als cafehouders. (Inderdaad, Bertus ofwel Engelbertus Theodorus Maria Zijdenbos, was de bekende zeezeiler). Omdat Antonius als ondergeschikte slager vermeld stond, zal de zaak wel niet van hem geweest zijn. Het is niet onmogelijk dat dit een onderneming van Pieter Schippers (1864 Charlois) en zijn zoon Pieter (1890) geweest is. Voordat Antonius Zijdenbos op nr. 128 ging wonen, woonde hij op nr. 145, vlak naast de slagerij van Pieter Schippers. Pieter Schippers Sr. verdween na scheiding uit Vlaardingen. Na 1915 is deze slagerij of vleeshal uit het beeld verdwenen.

HOOGSTRAAT 133
Deze winkel werd in 1939 afgebroken om een verbinding tot stand te brengen tussen de Westhavenplaats en de Cronjéstraat. Het was de slagerij van Jacobus van Selm (1832) en zijn zoon Johannes (1879). Zij dreven deze slagerij vanaf circa 1880 tot circa 1930. De laatste moest de winkel dus verlaten. Hannes was gehuwd geweest met Jansje Dirkzwager, dochter van de slager op nr. 113. In de jaren voor de oorlog handelde hij in kalveren in een klein, niet meer als slagerij gebruikt winkeltje naast de slagerij van Jo van der Heul. In het begin van de oorlog overleed hij na een ongeluk met een schietmasker.

HOOGSTRAAT 134
Na veel winkeliers een onderdak geboden te hebben, werd dit pand in 1913 de slagerij van Arie van Selm 1895). Zijn vader, ook Arie van Selm (1864), stond te boek als ijzerwerker, maar wellicht deden ze samen. Mogelijk is ook dat hun grootvader respectievelijk vader Johannes van Selm (1836), slachter, voor de vleesvoorziening zorgde. De laatste overleed weliswaar in 1913, maar de mogelijkheden om aan vlees te komen waren legio in deze familie. In 1925 werd de slagerij verlaten; Arie van Selm (1895) vertrok naar Maassluis. Daarna komt er in het pand een manufacturenwinkel.

HOOGSTRAAT 145
Van 1886 - 1901 was dit de slagerij van Hendrik Mellegers (1857, Rotterdam). Pieter Schippers (1864, Charlois) verliet de vleeshal om een slagerij in dit pand te beginnen. Hij was getrouwd met Maria Johanna van Toor, dochter van de bekende tapper Hendrik van Toor aan de Markt. In 1911 vertrok hij naar Rotterdam; de winkel werd nog een enkel jaar voortgezet. Zoon Hendrik (1888) werd ook eerst slager,

maar koos later voor de zee. Een andere zoon, Pieter Schippers (1890), nam na een leertijd o.a. in Zegwaard en Steenwijk een slagerij over in de Emmastraat 61 (thans een woonhuis). Deze winkel had hij van 1923 - 1928.

HOOGSTRAAT 157

Over deze slagerij is betrekkelijk weinig te vinden. Het was de zaak van Marinus den Breems (1880), die in 1920 overleed.

HOOGSTRAAT 166

In 1847 begon Hendrik Boeije (1824) een slagerij op dit adres. Zijn neef Dirk van der Valk (1863) nam deze zaak in 1883 over en het bedrijf is sindsdien door zijn nageslacht voortgezet: 1883 - 1914 Dirk van der Valk (1863),
1914 - 1952 zijn zoon Pieter (1887), 1952 - 1973 Dirk van der Valk Pz., vanaf 1973 diens zoons Piet en Koos.

HOOGSTRAAT 175

Met deze slagerij, die van 1922 - 1930 op dit adres gevestigd was, stuiten we op Johannes Noordhoek (1888). Van 1900 - 1912 was hij knecht bij enkele Vlaardingse slagers zoals In 't Veld (Oosterstraat),

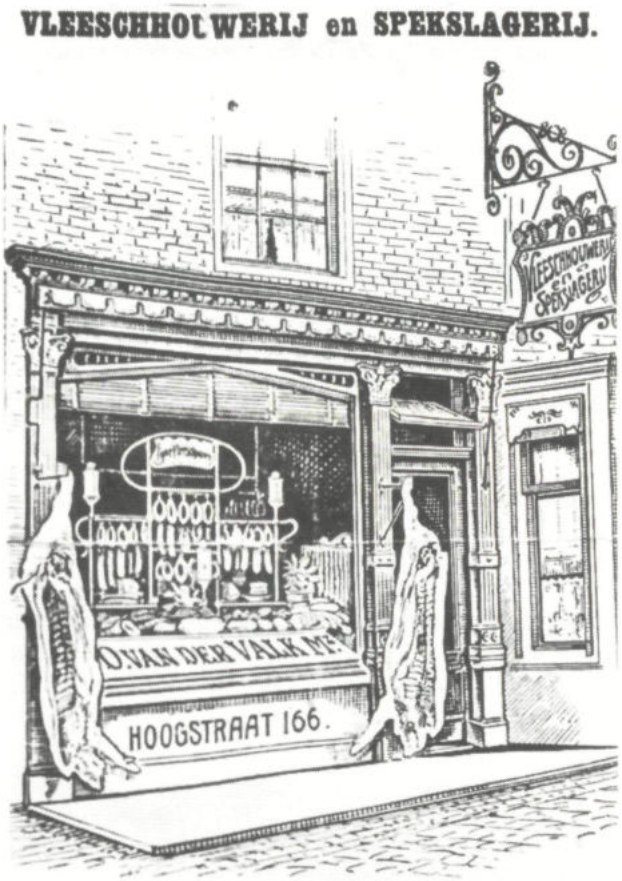

Hoogstraat 175. Slager Joh. Noordhoek met twee slagersjongens; Hugo Wapenaar (1) ca 1925

Van Wolferen (Sclaavenburg), Van der Plaat (Brede Havenstraat) en verder in Hillegersberg, Zandvoort en Rotterdam. Na ook nog (vermoedelijk als kok) gevaren te hebben, begon hij een slagerij op de hoek Hoogstraat/Blokmakerssteeg. Trots vermeldde hij op beide winkelruiten "English Spoken". Wat de doorsnee Vlaardingse klant daarmee moest, is de vraag, maar het viel wel op.

PAD 9

Hoewel niet direct aan de Hoogstraat gelegen, mag deze slagerij, die we op de plaats van de huidige Hema moeten zoeken, in de rij Hoogstraatslagerijen niet ontbreken. In 1891 begon slachter Hermanus Broek (1868) hier een vleeshouwerij. Rond 1930 nam zijn

Pad 9; de winkel van Antonius Knijnenburg

knecht Antonius Nicolaas Knijnenburg deze winkel over. In 1953 werd deze winkel geofferd aan de stadssanering: het bedrijf werd verplaatst naar een nieuwbouwwijk in het oostelijk stadsdeel, aan de Van der Duyn van Maasdamlaan 99. Na het overlijden van Knijnenburg sr. gaat in 1968 zijn zoon nog enkele jaren door. Begin zeventiger jaren moet ook deze winkel sluiten.

HOOGSTRAAT 183

Op 26 september 1907 begon vleeshouwer Abraham van Kralingen (1881) op dit adres een slagerij. Dit is een slagerij waarvan betrekkelijk weinig bekend is, hoewel vele oude Vlaardingers zich hem nog wel zullen herinneren. In 1950 werd deze winkel gesloten, waarna de banketbakkerij van Cassa "Patisserie Royal" in het pand gevestigd werd. Thans staat op deze plaats aan de Hoogstraatzijde de Visbankflat.

HOOGSTRAAT 217

De alom bekende slagersnaam Van der Plaat was van 1880 - 1940 aan dit pand op de hoek van de Brede Havenstraat verbonden. Johannes Fennius van der Plaat (1840) was ter hoogte van de huidige Visbankflat een slagerij begonnen (1873 - 1879), maar had in 1880 zijn winkel verplaatst naar 217. Zijn zoon Hendrik (1874) begon na de gebruikelijke leertijd en vleeshal-ervaring (1907 - 1909) een runderslagerij in de Brede Havenstraat 3 - 5. Van de laatste winkel is alleen de pui nog intact. In 1910 wordt hij daar nog vermeld en vrijwel zeker is deze zaak van 1918 - 1923 in handen van Pieter Schippers (1890) geweest.
Hendrik van der Plaat was vanaf 1923 keurmeester in het Keurlokaal aan de Schoolstraat. Abraham van der Plaat (1879), een broer van Hendrik, vertrok als slager naar Nijmegen. De jongste broer, Johannes Fennius van der Plaat (1881), trok in 1906 in de zaak tot ongeveer 1938. In de mobilisatie nam hij, wegens oproep van collega Benard, de winkel van laatste genoemde waar.

Families

In he slagersoverzicht tussen Molen en Markt kwamen we verschillende namen tegen van uitgebreide slagersfamilies.

ZIJDENBOS

Op een steenworp van de Hoogstraat namelijk Afrol 1 - hoek Achterom - stond tot 1920 de spekslagerij van Engelbertus Zijdenbos (1837). Zijn zoons Corinus (1870) en vooral Damianus (1867) zetten na zijn dood in 1914 de vleeshouwerij voort.
Met de naam Zijdenbos stuiten we ook op een oude slachtersfamilie in Vlaardingen. Aan het begin staat Damianus Zijdenbos (ca. 1760 herbergier en slachter in Vlaardinger Ambacht). Hij had o.a. een zoon Engelbertus (1780) bouwman en slachter. Twee zoons van de laatste waren Damianus (1805) en Anthonie (1819). Wanneer we Damianus volgen, spekslager aan de Broekweg en Afrol, komen we bij diens zoon

Engelbertus (1837) terecht, eveneens aan de Afrol. De zoon van de laatste werkte korte tijd in de winkel Hoogstraat 77.
De nazaten van Anthonie (1819) vonden ook min of meer hun weg in de vleeswereld. Anthonie was eerst slachtersknecht en ging als zelfstandig slachter verder. Zijn zoon Engelbertus (1848) was eveneens slachter en hij begon in 1909 een slagerij in het Emaus nr. 24. Op zijn beurt had hij twee zoons die hem volgden in het slagersvak: Jacobus (1882) zou dat na enige tijd opgeven. Antonius (1877) woonde in 1912 op Hoogstraat nr. 143 en van 1913 - 1915 op Hoogstraat 126. Dat pand stond bekend als "De nieuwe Vleeshal". Zoon Engelbertus Theodorus Maria werd ook als slager vermeld. Blijkbaar beviel het vak toch niet, want de winkel of hal verdween uit het beeld: in 1915 woonden ze in de Smalle Havenstraat (in de thans nog bestaande kroeg "De Molm"): de vader als kastelein en Engelbertus als zeeman. De zeezeiler en cafehouder overleed in 1987.

VAN SELM
De eerste Van Selm die zich met vlees bezighield, was Cornelis Jacobus van Selm (1805), zoon van Hermanus van Selm (Van Zellem), een in Nijmegen overleden smidsknecht en Jacoba Torenburg, oorspronkelijk afkomstig uit Tiel. Toen Cornelis Jacobus in 1831 trouwde, was een huwelijksgetuige Glein Kok, slachter, 67 jaar. Deze Glein Kok kwamen we al tegen als huurder van een bank in de vleeshal. Vermoedelijk zal Glein Kok Cornelis Jacobus wel in dienst gehad hebben. Cornelis Jacobus kreeg tien kinderen waarvan er drie ook hun werk in de slachterij vonden. Dat waren Jacobus (1832), Johannes (1836) en Hermanus (1839). Ook omdat Jacobus en Johannes met twee zussen trouwden, komen we bij de kinderen van de drie broers veel dezelfde namen tegen, wat een en ander gecompliceerd maakt. Het volgende overzicht maakt het wat duidelijker.
Jacobus (1832), vleeshouwer - zie Hoogstraat 133 - kreeg twee zoons: Jacobus Cornelis (1856 - 1906) - zie Hoogstraat 109 en 94 en Johannes (1879 - 1941) - zie Hoogstraat 133.
Johannes (1836), slachter kreeg een zoon Arie (1864) en een kleinzoon (1895) - zie Hoogstraat 134.
Hermanus (1839), slachter, kreeg een zoon Pieter (1863) en een kleinzoon Hermanus (1894) - zie Hoogstraat 119; kleinzoon Johannes (1896), vleeshouwersknecht, overleed in 1917.

VAN DER VALK
Dirk van der Valk, de enige zoon van Maarten van der Valk en Henderina Boeije, werd geboren op 9 november 1863. Zijn vader was koopvaardijkapitein bij de Rotterdamse Lloyd. Vermoedelijk mocht hij, omdat hij enig kind was en omdat een broer van zijn moederop jonge leeftijd op zee verdronken was, geen zeeman worden. Dat verklaart wellicht dat hij zich richtte of liet richten op de vleeshouwerij via de familie van zijn moeder. Betrekkelijk jong trouwde hij met Neeltje Eygenraam en nam hij de slagerij van zijn oom Cornelis Boeije over. Toen zijn vrouw in 1894 overleed, bleef hij met zeven kinderen achter. Zijn moeder nam na de dood van haar man Maarten (1895) de zorg voor de kinderen op zich. Een jaar later trouwde Dirk met een nicht van zijn overleden vrouw: Suzanna Eygenraam. Vier jaar later reeds overleed ook Suzanna; uit dit huwelijk waren drie kinderen geboren. De zaak ging blijkbaar goed, want hij liet in de Kuiperstraat een voor die tijd groot slachthuis bouwen.
Vanaf 1907 werd zijn gezin kleiner: Henderina Maria trouwde met slager Jakob van Heijst en Maria Henderina met slager Jan Bagchus. Na de dood van zijn moeder in 1919 verzorgde zijn dochter Martina hem tot aan zijn dood in 1936. Al had hij de winkel in 1914 al min of meer overgelaten aan zijn zoon Pieter (1887), zelf hield hij zich nog bezig met grossieren in vlees, spekhandel op Engeland en een rederij met een aantal schepen. Het oude winkelpand overleefde een bombardement in 1940 niet. Het moest samen met de naastgelegen winkel afgebroken worden, waarbij de zogenaamde Trap van Valk naar de Kuiperstraat kwam te vervallen; tot op heden biedt de nieuwbouw plaats aan een boeiende slagerij.
Het bijzondere van deze slagerij is dat Dirk van der Valk (1863) een groot aantal knechts in dienst had, die vrijwel allemaal later een slagerij begonnen, meestal ook in Vlaardingen. Een greep: Jan C. Visser, Abraham van Kralingen, Jan Spaans, Cors de Priëlle, Cees Groeneveld, Jan Bootsman, Arnoldus van Tienen, Johannes in 't Veld en Koenraad Kapteyn.

VAN DER PLAAT

Het spoor terug volgen van de familie Van der Plaat levert heel wat vleeshouwers op. De oudst vermelde slachter was Jan Leenderts van der Plaat (1717 - 1779). Veel is over hem niet te achterhalen. Zijn zoon Leendert van der Plaat (1749 - 1826) werd in de Frans Tijd als boucher vermeld.

Abraham van der Plaat (1790 - 1852), de zoon van Leendert, werd in het patentregister van 1815 als vleeshouwer en winkeldoende aan de Hoogstraat vermeld. In 1830 had hij een winkel in de Waalsteeg naast het stadhuis. Kennelijk was Abraham in goeden doen geraakt, want hij komt ook als reder voor.

De zoon van Abraham, Leendert van der Plaat (1813 - 1880) was in 1850 spekslager en vleeshouwer aan de Jokweg = Kuiperstraat: hij had daar een huis en slachthuis. Als knecht wordt daar vermeld Abraham van Dorp. In 1860 woonde hij in een ander huis in de Kuiperstraat; hij is dan voor de tweede maal getrouwd. Getuigen bij dat huwelijk waren Jacob van der Heul (1824) en Martinus van Leeuwen, een collega uit de vleeshal en vermoedelijk zijn bediende. In het huis dat hij verliet, woonde in dat jaar Wernerus Boeije (1831).

Dezelfde Leendert van der Plaat had ook nog een broer Klaas en die trouwde later met Maria Boeije. Hun dochter trouwde met spekslager Jacob Moerman (1883).

De zoon van Leendert, Johannes Fennius van der Plaat (1840 - 1913), was na een leertijd in Dordrecht (1861 - 1866), van 1873 - 1879 vleeshouwer aan de Hoogstraat E 41, een pand dat op de plaats stond waar nu de Visbankflat staat en waar naast vermoedelijk later Van Kralingen zijn slagerij begon. In 1880 verhuisde hij zijn winkel naar Hoogstraat 217.

In bovenstaand verhaal komt Abraham van Dorp voor. Via hem en Klaas van Dorp uit de Vleeshal komen we in aanraking met een uitgebreide familie waarvan hier de beschrijving volgt.

VAN DORP

Meer dan tweehonderd jaar lang was dit een familie die haar bezigheden had in de vleeshandel. In 1713 huurde Cornelis van Dorp een halve bank in de Vleeshal. Dat was het jaar van de grote veepest en in datzelfde jaar werd de Vleeshal gesloten. In 1736 werd het huwelijk voltrokken tussen Cornelis Franke van Dorp en Sara Klaas van Berkel. Cornelis Franke (1706) was de zoon van Frank Jansz. van Dorp (1677) en Sara Klaas was de dochter van Claes van Berkel, een huurder van een bank in de Vleeshal in 1751. Frank Jansz. van Dorp werd in het heropeningsjaar van de Vleeshal keurmeester van het slachtvee.

Een zoon uit genoemd huwelijk, Frank Cornelis van Dorp (1736 - 1803) werd slachter. Op zijn beurt kreeg hij twee zoons, Klaas (1767) en Abraham (1769), die hun vader volgden in de slachterij.

Klaas, voorkomend als slachter, spekslager en vleeshouwer, stadsmeter en arbeider, had drie zoons: Vrank (1791 - 1869) vleeshouwer en arbeider, Gerrit (1799) spekslager, zoutmeter en winkelier in de Rijkestraat en Klaas (1801) spekslager, maar zonder verder slagersnageslacht.

Abraham staat beschreven als slachtersknecht en later als vleeshouwer in het Westnieuwland. Hij was gehuwd met Johanna de Looper en kreeg drie zoons, die ook in het vak gingen: Frank (1796), Pieter (1801) en Arie (1806).

Frank (1796), slachtersknecht, gehuwd met Aaltje van Witsenburg, woonde ook in het Westnieuwland. Zij hadden o.a. twee zoons Abraham (1819) en Pieter (1827). Abraham (gehuwd met Bastiana de Kok) heeft geen slagersnageslacht opgeleverd.

Pieter (gehuwd met Kornelia Zoutendijk van den Berg) was in 1858 vleeshouwer. Zijn vrouw is een familierelatie van de familie Van Selm.

Pieter (1801, gehuwd met Johanna Brobbel) was eerst slachter, maar verhuisde later als scheepmaker naar Rotterdam.

Arie (1806, gehuwd met Lena Valkenier) had twee kleinzoons, Willem van Dorp (1888) en Abraham Johannes (1891). Willem komt in de boeken voor als speksnijder en slager met werk in Delft, Maassluis en Rotterdam. De zoon van deze Willem, ook een Willem (1916) begon een slagerij en deze zaak bestaat nog steeds in Rotterdam (J.G. van Dorp).

Abraham Johannes (1891) spekslagersknecht en slager had van 1922 - 1923 een slagerij in Vlaardingen namelijk aan de Catsstraat 17, een winkel in de winkelgalerij van de toenmalige nieuwbouw. Die winkels werden enkele jaren later verbouwd tot woonhuizen. Abraham Johannes vertrok naar

Een koe, gereed voor de slacht? Links slager Herman Broek

Rotterdam. Zijn zoon werd slager bij een kruideniersbedrijf.
Frank Jansz. van Dorp (1677 - 1775) uit het begin van deze familiebeschrijving had nog een zoon: Dirk Frank van Dorp ('s Gravesande 1700). Een verre nazaat van hem, Dirk van Dorp (1894) nam in 1921 de slagerij over van Klaas Brobbel in de Prins Hendrikstraat 8, nadat hij daar eerst drie jaar filiaalhouder geweest was. Tragisch genoeg overleed hij in 1923, zeven maanden na zijn zoon Maarten. Tijdens zijn ziekteperiode sprong de altijd behulpzame Jan Bootsman in de zaak bij. Na ongeveer twee jaar trouwde de weduwe Van Dorp met de knecht Alexander Schippers. De laatste zou de winkel tot in de zestiger jaren drijven en na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd sluiten.
Van echt een heel andere slagersfamilie was Johannes Petrus van Dorp (Schiedam 1912), zoon van de Schiedamse vleeshouwer Nicolaas van Dorp. Deze nam in 1951 de zaak over van de overleden Johan Cornelis Stolk in de Arnold Hoogvlietstraat 48. Het werd een paardenslagerij; niet zo vreemd, want Van Dorp was bediende geweest bij Voorthuyzen in Rotterdam, ook een paardenslager.
Deze nieuwe zaak werd geen succes en na korte tijd verdween de winkel als slagerij om verder als groentenwinkel gebruikt te worden.

KOK
In het overzicht van de familie Van Selm kwamen we de naam Glein Kok (1763) tegen. Glein Kok was de zoon van Arend Kok (1724) slachter in de Ridderstraat, die van zijn schoonvader Joris Post (overleden ca. 1769) de bouwerij, melkerij, en slachterij geërfd had. Glijn (Gelein, Glein, Gislaine) was ook vleeshouwer in de Ridderstraat en nam op zijn beurt de acte als slachter en halder weer van zijn vader over. Glijn had een zoon Frank, die te boek staat als slachter en bouwman in diezelfde Ridderstraat. Niet zo vreemd als het lijkt want de weilanden lagen nog achter de Ridderstraat. Tot 1831 had Glijn Kok samen met zijn zwager Hendrik Boeije (1765) een bank in de Vleeshallen.

VAN LEEUWEN
Er dook nog een figuur op die voor dit gedeelte van de Hoogstraat tevens als afsluiting kan dienen van deze beschrijving: het gaat hier om de uit Rijswijk afkomstige veltslachter Jacobus van Leeuwen, die tussen 1820 en 1830 op de Hoogstraat woonde. Jacobus was getrouwd met Wilhelmina Zijdenbos, een zus van Damianus Zijdenbos (1760). Zij hadden een zoon Damianus van Leeuwen (ca 1810 Zouteveen) slachter aldaar, diens dochter Magdalena trouwde met Hendrik Boeije (1833) en zoon Gerardus (1845 Zouteveen) huwde Anna Catharina Maria Boeije, een halfzus van Hendrik Boeije. Een andere zoon van Jacobus van Leeuwen, namelijk Martinus van Leeuwen (1817) wordt vermeld bij de familie Van der Heul als slachtersknecht en slachter en later slachter en vleeshouwer in de Rijkestraat nr. 33.
Martinus had geen zoon, die hem als slager kon opvolgen, maar wel een dochter Wilhelmina van Leeuwen (1846). Zij trouwde met de uit Wassenaar komende Engelbertus Remmerswaal (1845 - 1928). Tot ongeveer 1925 had de laatste een slachterij en vleeshal, waar min of meer vlees in het groot verkocht werd.
De zoon van Engelbertus en Wilhelmina, Johannes Renmerswaal (1873) is een historisch zijstapje waard: Hij vertrok in 1898 naar Rotterdam. Kort daarna trouwde hij en bij zijn huwelijk was getuige de Vlaardingse slager Hermanus Broek (1868). Deze Hermanus, die zoals hiervoor beschreven staat een winkel had aan Pad 9, bezat een filiaal in Rotterdam in

de Pupillenstraat of vlak daarbij aan de Nieuwe Binnenweg. Ene H. Broek komt in de adresboeken (1904 - 1908) in de Pupillenstraat voor. Vermoedelijk werkte Johannes toen daar of in Vlaardingen als filiaalhouder. Tot aan de Tweede Wereldoorlog wordt hij vermeld als vleeshouwer en spekslager in de Van Lennepstraat (Spangen).
Johannes had op zijn beurt weer een zoon Engelbertus (1902) en deze staat vanaf 1926 in de adresboeken van Rotterdam eerst als filiaalhouder van de Nederlandsche Vleesch Mij. en later als vleeshouwer en slager aan de Nieuwe Binnenweg 442b vermeld.

Een foto

Deze trouwfoto werd genomen op de trouwdag van Jakob van Heijst en Henderina Maria van der Valk in de tuin van de familie Van Heijst in de Callenburgstraat 19. De bruidegom zit hier temidden van de familie Van der Valk. Henderina Boeije is de moeder van Dirk van der Valk sr.: slager van de Hoogstraat (bijgenaamd "Het Gouden Kalf"). Dirk jr. vertrok naar Australië om zijn geluk in het tuindersvak te beproeven en te vinden. Op latere leeftijd is ook zijn broer Henk daarheen geëmigreerd. De overige leden

9 oktober 1907. v.l.n.r. Piet, Henk, Dirk van der Valk sr., Arnold, Dirk jr., Jakob van Heijst, Hendrien, Marie, Henderina Boeije, Adriaan, Maarten, Martina

van de familie op de foto zijn in Vlaardingen gebleven en overleden. Maria Henderina van der Valk zou een jaar later trouwen met slager Jan Bagchus.
Als we dan ook weten dat de moeder van de bruidegom Jakoba van der Heul was, dochter van Jakob van der Heul, bekend vleeshouwer, dan is het duidelijk dat verschillende slagersgeslachten in dit huwelijk bijeen kwamen en dat daardoor ook de kiem gelegd was voor een nieuwe slagersfamilie. Omdat de geschiedenis van deze familie zich op de Waal heeft afgespeeld is dit de reden dat na de beschrijving van de familie Van Heijst, ook de andere slagerijen op de Waal onder de loep genomen worden.

Jakob van Heijst aan het werk op het abattoir.

Jakob van Heijst werd op 17 november 1881 in Vlaardingen geboren als zoon van Jacob Johannes van Heijst, timmerman en later directeur van de Gemeentereiniging, en van Jacoba van der Heul. Hij was de kleinzoon van Nicolaas Jozua van Heijst, die in Amsterdam en in Vlaardingen pachter van de stadsbank van lening was geweest, en in 1856 een juwelierszaak begon, die nu nog - zij het met een andere eigenaar - onder de naam Van Heijst bestaat. De belangstelling voor het vleeshouwersvak kwam zeker ook doordat zijn moeder een Van der Heul was. Het verhaal wil dat hij als jongen in een witte slagerskiel bij zijn oom Piet van der Heul kwam om te helpen en dat hij totaal onder het bloed terugkwam, waarop zijn moeder verhaal ging halen bij haar broer. De eerste baan van Jakob van Heijst was in Rotterdam, waar hij bij een slager een vingertop verspeelde. Na nog een patroon gehad te hebben in Tiel vertrok hij voor een betrekking naar Scheveningen in een slagerij in de Keizerstraat. Daar kwam hij op een idee, dat zijn vader ook wel aansprak. Het kwam er op neer in Vlaardingen een zaak te beginnen aan de Waal, niet alleen omdat het een volkrijke buurt was maar waarschijnlijk ook omdat hij er enkele huizen bezat. Die huizen werden gesloopt en een nieuw pand verrees dat twee winkels en twee woonhuizen bevatte, waarvan één winkel en één woonhuis voor verhuur bestemd waren. Op 16 december 1904 keerde Jakob van Heijst uit Scheveningen in Vlaardingen terug en een week later verscheen er in de Nieuwe Vlaardingsche Courant de eerste advertentie van een "Vleeschhouwerij en Spekslagerij annex handel in fijne vleeswaren". Werkte Jakob aanvankelijk alleen in de zaak, drie maanden later kwam Piet van Dijk, vermoedelijk een vroegere collega-slagersknecht afkomstig uit Gorinchem, via Den Haag naar Vlaardingen om bij Jakob te werken. Ze woonden samen tot april 1907.

Tussen 1904 en 1907 speelde zich iets af, waardoor aan het vrijgezellenleven een einde kwam. Jakob had op de veemarkt in Rotterdam een koe gekocht, die per schip naar Vlaardingen vervoerd werd. Aangezien voor het slachten een verplichte gang naar het belas-

Paasvee van Van Heijst; midden Gerrit de Ruiter (1) en Jo van Selm

tingkantoor nodig was, werd daar zijn koe "benaderd" (d.w.z. men wilde beslag leggen op de koe, omdat men de voor de belasting opgegeven waarde te laag vond) en een slager die dat overkwam, kon in de problemen raken. Kennelijk werd hij daaruit geholpen door slager Dirk van der Valk. Door het contact met die oudere collega kwam Jakob van Heijst erachter dat hij met de oudste dochter van Dirk nog beter vlees in de kuip zou hebben of zoals hij later zelf zei: "Die stond me wel an". Op zekere dag vroeg hij officieel de hand van Hendrien. De trouwdag werd vastgesteld op 9 oktober 1907, toen ook de bewuste foto genomen werd en waarna Jakob en Hendrien in de winkel samen verder gingen.
Nadat Piet van Dijk in april 1907 naar Leiden vertrokken was, kwam een week na de trouwerij vleeshouwer Kornelis de Korver uit Maasland naar de Waal om daar tot eind 1908 te blijven. Een andere Maaslander, Nicolaas Mostert, volgde De Korver op. Omstreeks 1910 begon Mostert een slagerij in de Stationsstraat, die in 1920 overgenomen werd door August Heijberg. In 1914 kwam een jongeman uit Rotterdam aan de Waal bij Van Heijst inwonen: Johan Cornelis Stolk, die op zijn beurt aan het eind van de jaren twintig de slagerij van J. van der Vlis in de Arnold Hoogvlietstraat nr. 48 overnam.

Zakelijk en persoonlijk ging het Jakob zeer goed. Hij kon volgens zijn zeggen zijn vader snel de aanloopkosten voor de zaak terugbetalen, vermoedelijk ook omdat de jaren na de Eerste Wereldoorlog voor de bevolking niet onvoordelig waren. Afgezien hiervan werd het positieve resultaat van de beginjaren uiteraard ook bereikt door gewoon hard te werken en goed om te gaan met de klanten in de zaak.

Jakob en Hendrien kregen zes kinderen waarvan de oudste, Jacob Johannes (Sjaak), die in 1908 werd geboren al vrij jong, na zijn schooltijd, de zaak was gaan leiden omdat zijn vader een operatie had moeten ondergaan. Hij werd daarbij geholpen door een uitleenkracht van de slagerscombinatie Broek en Van der Heul: Jan Bootsman. Dat hem dat goed af ging, bleek uit het feit dat in de dertiger jaren de winkel steeds meer op de schouders van Sjaak kwam te rusten. Als tweede man werkte Jakob van Heijst met zijn zoon mee. Toen laatstgenoemde ging trouwen, lag het voor de hand dat Jakob en zijn gezin de Waalstraat zouden verlaten. Hij wilde wel dicht bij de Waal wonen en kocht door tussenkomst van zijn broer Willem, ongezien, voor zijn familie een huis in de Valeriusstraat. Toen hij thuis kwam werd hem duidelijk gemaakt dat zijn gezin daar niet in paste. Hij had dat beter aan Hendrien over kunnen laten! Zijn vrouw bleek op de achtergrond zakelijk beter te zijn. Uit de huisproblematiek werd hij "gered" doordat zijn zwager Adriaan van der Valk het pand Schiedamseweg 24 verliet, waardoor hij tegenover de Bank van Mees en Zonen kon gaan wonen. Dat hij niet altijd voor de zaak bezig was, toonde hij door zijn werk als diaken en collectant van de Hervormde Gemeente.

Sjaak van Heijst en zijn vrouw Nel de Winter zetten na 1936 de slagerij voort met o.a. als bekendste bedienden Hugo Wapenaar en Gerrit de Ruiter.
Halverwege de vijftiger jaren kon het bedrijf gemoderniseerd worden, doordat de inpandige schoenwinkel van Verloop/Nagtegaal verhuisde naar de nieuwe winkelpanden aan de Korte Hoogstraat. Die winkel werd bij de slagerij getrokken. Tot ongeveer zijn tachtigste jaar werkte oude Jakob van Heijst nog min of meer in de zaak mee. Hij trok zich daarna terug in bejaardencentrum De Wetering. Sjaak deed de slagerij

over aan zijn zoon Aad, terwijl een andere zoon, Dirk, een slagerij in Schiedam-Centrum kocht. Aad van Heijst pleegde een aantal ingrijpende verbouwingen in het uit 1904 daterende gebouw en paste het bedrijf aan de eisen des tijds op het gebied van voorschriften en techniek.

Een slagerij hebben betekende nog steeds: slachten, verwerken en verkopen. Al slachtte men niet meer zelf, het verwerken en verkopen kreeg misschien wel daardoor nog meer aandacht. Met het juiste gevoel voor handelen op het goede moment werd een solide bedrijf opgebouwd, waardoor het in de Vlaardingse slagerswereld wellicht steeds een aparte plaats heeft ingenomen.

De filosofie van bijna elke ondernemer "probeer alles in eigen hand te houden" konden de slagers Van Heijst vrijwel altijd vol blijven houden. Of dat nu ging om het in de gaten houden van de eigen beesten op het abattoir, om het verwerken van het vlees, om het met een dosis geluk laten grazen van koeien op gemeentegrond of om het met een gevoel voor reclame de aandacht op zich vestigen door op de Waal een wagen geladen met schapen te laten trekken door een wit paard onder toezicht van Toon van Hout en Maarten van Mourik, het blijft een feit dat de naam Van Heijst al meer dan vijf en tachtig jaar verbonden is aan de Waalstraat.

BRONS

In 1904, het jaar waarin Jakob van Heijst zijn zaak op de Waal opende, was er in die straat nog maar één slagerij of althans een gelegenheid waar men vlees kon betrekken: de zaak van Pieter Maat (1828). Tussen 1870 en 1880 was hij op de Gedempte Waal 37 als slachter met zijn zoon Arie als vleeshouwersknecht begonnen. De Gedempte Waal, ook wel Waalplein genoemd, was zich toen pas als winkelstraat gaan lenen, nadat het water geen belemmering meer vormde tussen de bebouwing. In november 1898 ging Piet Maat bij zijn dochter, die getrouwd was met Abraham Brons (1863), inwonen op Waalstraat 43. Rond 1900 zag dat laatste pand er nauwelijks uit als een slagerswinkel, als het al een winkel in de huidige betekenis was. Deze Abraham Brons zette na de dood van Piet Maat (in 1914) de zaak min of meer voort. Hij zou als "nikkenboer" - een nik is een nuchter kalf - bekend staan, die tussen de bedrijven door ook nog wel eens een zeereis maakte. In 1925 werd het pand verbouwd en verkreeg het de pui zoals die ook nu nog bestaat. In dat jaar nam zijn zoon Maarten Brons (1904), die van oorsprong visser was, de winkel over en hij ging toen ook andere soorten vlees verkopen.
Zijn broer Johannes (1898) werkte ook wel als slager mee. In die tijd woonde er ook nog een neef in het gezin: Johan Jacob Verheij, die in 1934 als 16-jarige slager weer naar Maassluis vertrok.
Bij het begin van de Tweede Wereldoorlog vond er geen vleestoewijzing meer plaats bij Brons door het ontbreken van distributiebonnen, zodat kort na de dood van Abraham Brons (in 1939) de winkel gesloten moest worden.

De Waalstraat oefende ook aantrekkingskracht uit op spekslager Hermanus Boeije (1868) of het moet gewoon noodzaak geweest zijn om zich vlak naast Piet Maat of Jakob van Heijst te vestigen. Nadat hij tot 1897 in Rotterdam gewerkt had, zette hij in de Paterstraat de zaak van zijn vader voort, welke hij in 1905 verplaatste naar Waalstraat 45. In 1903 had hij al een ontwerp voor een winkel met woonhuis laten maken, dus de gedachte om te verhuizen was al eerder opgekomen. Nadat hij in 1935 werd getroffen door een beroerte, zette zijn vrouw de zaak nog even voort, maar zij verhuisden wel naar een ander woonhuis. In 1936 overleed Hermanus Boeije en de zaak werd overgedaan aan Kornelis de Graaf, die echter vóór de oorlog nog uitweek naar de Mahlerstraat.

BOEIJE.

De geschiedenis van deze rooms-katholieke slagersfamilie begon met Hendrick Boeije (1765 - 1849), een kleinzoon van de in 1732 uit Berg (NB) gekomen bleker Hendrick Boeije. De eerstgenoemde Hendrick trouwde met Neeltje Kok, dochter van slachter Arend Kok. Uit het huwelijk van Hendrick en Neeltje werden onder andere drie zoons geboren namelijk Arnoldus (1794 - 1883), Arend (1802 - 1878) en Hermanus (1805 - 1864). De vader en de drie zoons zouden de basis leggen voor 150 jaar slachten en vleesverkoop in Vlaardingen en indirect ook voor het ontstaan van de

oudste en op een na oudste slagerij: respectievelijk Van der Valk en Van Heijst.
Arnoldus (1794) trouwde in 1814 met de protestantse Henderina Wemmerus en staat te boek als slachter in de Rijkestraat. In 1824 werd een zoon geboren, Hendrik, die in 1847 een slagerij begon aan de Hoogstraat om in 1883 naar Schagen te verhuizen. De winkel had hij overgedaan aan zijn neef Dirk van der Valk, wiens moeder Henderina Boeije, een zus van Hendrik was. Deze slagerij bestaat nog steeds op Hoogstraat 166. De winkel in de Rijkestraat van Arnoldus Boeije (1794) zelf ging over naar een andere zoon, Cornelis (1828) die op zijn beurt deze winkel liet voortzetten door zijn zoon Arnoldus Cornelis Boeije (1870). In 1918 werd de winkel door de familie verkocht aan Klaas Brobbel en in 1933 werd Jan Bootsman de eigenaar totdat deze ophield slager te zijn en de zaak sloot (1971).
Arend (1802) begon als slachter en spekslager, maar in 1848, bij zijn derde huwelijk, gaf hij als beroep groentenverkoper op, terwijl hij bij zijn overlijden als winkelier aan de Hoogstraat B25 vermeld staat.
Hermanus (1805) trouwde in 1828 met een meisje uit Brunssum en vestigde zich als slachter en vleeshouwer in de Paterstraat. Uit dit huwelijk werd Wernerus (1831) geboren: na bouwmansknecht te zijn geweest, werd ook hij slachter. Een andere zoon, Hendrik (1832) trouwde in 1858 met Magdalena van Leeuwen, dochter van slachter Damianus van Leeuwen. Deze Hendrik Boeije had twee zoons, Damianus (1860 Delfshaven), als jonge man slachter, en Hermanus (1868), die in 1892 trouwde met Maria Johanna Seesink uit Hoogvliet. Hij heeft tot 1897 in Rotterdam gewerkt waar zijn zoon Hendrik Joannes geboren werd en na de dood van zijn vader zette hij de winkel in de Paterstraat voort. Dochter Catharina Boeije (1862 Delfshaven) trouwde met spekslager Arnoldus van Tienen. Diens tweede vrouw schonk hem in 1880 zoon Werner, die in 1902 als slager naar Den Haag vertrok. Hermanus (1868) verplaatste in 1905 de winkel naar de Waalstraat nr. 45 waar hij ruim dertig jaar zijn beroep uitoefende. Hendrik Johannes had van 1924 - 1927 een slagerij op Hoogstraat 77 en vertrok daarna naar Den Haag.

Electrische Vleeschwarenfabriek, Broek & v.d. Heul

BROEK EN VAN DER HEUL

De vierde slagerij in de Waalstraat (eigenlijk Waalsteeg) was van de compagnons Broek en Van der Heul. Twee vertegenwoordigers van andere slagersfamilies, die minstens zo oud waren als de familie Boeije. Op nr 7 van de Waalstraat, in het verlengde van de huidige Kuiperstraat, stond vanaf 1916 de winkel en de slachtplaats van Teunis Broek (1892) en Jo van der Heul (1891). Zij hadden samen ook nog een vleeswarenfabriekje in de Stationsstraat 49. Kennelijk verliep de samenwerking op den duur wat stroef en sloeg de crisis voor deze volksslagerij al toe, kortom de zaak bracht niet genoeg op voor de twee partners. Zij hadden nog wel tijdelijk (1922 - 1926) geprobeerd met een filiaal in de Catsstraat 17 hun activiteiten uit te breiden. De laatst genoemde zaak hadden ze overgenomen van Abraham Johannes van Dorp, die het vóór hen maar een jaar uitgehouden had en naar Rotterdam vertrokken was om daar meer succes te hebben. Filiaalhouder in de Catsstraat werd de al eerder genoemde Jan Bootsman. Toen deze uitbreiding uiteindelijk niet aan de verwachtingen voldeed, moest een van de firmanten uitgekocht worden.
Jo van der Heul, zakelijk bezien iets harder, liet zich uitkopen door Teun Broek, om na een tijdelijke vestiging in de Rijkestraat 33 (de hal van Remmers-

waal!) in april 1926 op nog geen honderd meter afstand een nieuw winkelpand te betrekken: Kuiperstraat 76. Toen ook Jan Bootsman door Teun Broek niet meer betaald kon worden, werd voor hem een slagerij gezocht. Hij kon de zaak van Klaas Brobbel v/h Boeije kopen: dat gebeurde in 1933. Omdat de werkplaats van Teun Broek groot was, werd deze een van de twee centrale slachtplaatsen tijdens de Tweede Wereldoorlog. In 1947 is Teun Broek plotseling overleden. David van Nes, de schoonzoon van Teun Broek, zette de zaak voort, maar werd door het uitbreiden van het Stadhuis aan het eind van de jaren vijftig gedwongen het pand te verlaten. Hij wist daarvoor in de plaats wel een vrijstaand winkelpand in de nieuw bebouwde Fransenstraat te verkrijgen. De winkel in de Fransenstraat ging over in handen van pleegzoon Jeen Brouwer. Eind 1987 werd de slagerij gesloten, maar ongeveer een jaar later weer heropend door het Vleescentrum Stout.

VAN DER HEUL

De eerste Van der Heul in Vlaardingen was Willem (1749), slachter afkomstig uit Krimpen aan de Lek, die in Vlaardingen in 1782 de poorterseed aflegde en trouwde met Maria van West. Van de tien kinderen volgde zoon Willem (1793) zijn vader op in het slachtersvak. Aanvankelijk was er ook een zoon Harremanus (1790), die weliswaar als slachter begon, maar in 1843 als zoutmeter is overleden. Willem van der Heul (1793) trouwde in 1818 met Jacoba Bubbezon. Bij twee kinderen, die uit dit huwelijk geboren werden, zijn de getuigen bij de geboorteaangifte interessant. Bij een dochter zijn dat Leendert Hoogendijk, 59 jaar en vleeshouwer samen met Frank van West, 21 jaar, vleeshouwersknecht.
Bij de geboorte van zoon Jakob (1824) komen de getuigen Hendrik Boeije, 60 jaar, vleeshouwer, en Abraham van der Plaat, 33 jaar, eveneens vleeshouwer mee. In 1927 werd er ook nog een zoon Willem geboren. Die zou later een dochter Katharina krijgen, die de vrouw zou worden van Bas Man in 't Veld, een slager aan de Kortedijk, voorganger van slager W.J. Bezemer. Bovengenoemde aangiftegetuigen geven grond aan de veronderstelling dat de mannen werkzaam waren in de Vleeshallen en daar vlees verkochten.

In het patent-register van 1832 wordt van de slachter Abraham van der Plaat, Hendrik Boeije, Arnoldus Boeije en Gerrit van Dorp ook vermeld dat zij een winkel hebben. Daar werd meestal melk en stro verkocht, zodat er ongetwijfeld contact bestond met de boeren in de omtrek. Leendert Hoogendijk was naast slachter ook tapper (kroegbaas). Willem van der Heul (1793) en zijn zoon Jakob (1824, naar wie ook Jakob van Heijst vernoemd is) staan aanvankelijk beschreven als vleeshouwers aan het Toepad. Jakob van der Heul woonde later in de Havenstraat nr. 53 (het huis staat er nog!); voorts had hij een slachterij plus een verkoopbank in de Vleeshal.

Jakob van der Heul trouwde na de dood van zijn eerste vrouw Maartje Bijl uit het slachtersgeslacht Bijl met Johanna Post. Bij de kinderen uit dat huwelijk traden de volgende aangifte-getuigen op uit de slagerswereld: Gerrit van der Hoeven, veeschatter; Jacob de Ligt en Jacob Weerheim, waagwerkers; Martinus van Leeuwen, slachter; Leendert van der PLaat, slachter; Johannes Fennius van der Plaat, spekslager en Engelbertus Zijdenbos, vleeshouwer.
Drie zoons uit het genoemde huwelijk zouden voor uitbreiding in het vleesbedrijf zorgen: Willem (1857), Jakob (1862) en Pieter (1878).

Kuiperstraat 76. ca 1929

Willem (1857) had op zijn beurt twee zoons, die beiden een slagerij begonnen: voor Nicolaas van der Heul (1888) was dat een nieuwe slagerij in 1915 aan de 2e Van Leijden Gaelstraat 136/138. Hij stopte met deze slagerij, waarin zijn neef Jo van der Heul weer begon, die na even twee zaken gehad te hebben, in 1936 zijn werkterrein uit de Kuiperstraat naar deze winkel verlegde. De andere zoon Willem (1893) begon in de Eendrachtstraat nr. 58 een winkel, die in 1947 door J. Wielaard werd overgenomen.
Jakob (1862) nam de vleeshalzaak van Jakob sr. in 1907 over en verplaatste na de dood van zijn vader (1911), wegens de in dat jaar gesloten Vleeshallen, zijn werkterrein naar een pand van slager Bezemer aan de Hoogstraat nr. 113, waar zijn zoon Piet ("Schöne" 1889) tot ongeveer 1955 vlees heeft verkocht. Een andere zoon, Jo(hannes) (1891), kwamen we al tegen in verband met Teun Broek. Neef Jo van der Heul, die na zijn schooltijd slagersknecht geweest was in Hoek van Holland en van 1907 - 1909 in Den Haag, zette na het genoemde compagnonschap in 1926 zijn eigen zaak voort in de Kuiperstraat. Daarnaast hield hij zich bezig met veehandel. Boven zagen we dat hij in de 2e Van Leijden Gaelstraat terecht kwam, waarna in de vijftiger jaren de winkel overging in de handen van Jo's zoon Frits (1920 - 1980). In 1979 werd deze winkel wegens ziekte van de eigenaar gesloten. Pieter (1878) begon rond 1910 een slagerij aan de 1e Van Leijden Gaelstraat nr. 82 hoek Binnensingel, die voortgezet werd door zijn zoon Arie. Deze zaak werd onteigend en in het begin van de jaren zeventig gesloten. Het feit dat geen van de winkels na een aantal jaren te verkopen was, zal voor een groot deel gelegen hebben aan de naderende vernieuwingen in het oostelijk deel van de stad. Hetzelfde verschijnsel zagen we bij veel middenstandsbedrijven in de binnenstad.

BROEK

Aan het begin van de slagersfamilie Broek stond Aart Broek (1797 - 1872), die als enige zoon vermoedelijk geen zeeman mocht worden: zijn vader was dat wel; deze overleed in New York. Aart werd vleeshouwersknecht en slachter. Uit de stamboom Broek hebben we een slagersstamboom gelicht, die de volgende personen bevat:
Pieter (1861) en Aart Broek (1865) begonnen samen een winkel in het Westnieuwland/hoek Struykstraat; zij woonden daar op de nrs. 79 en 81. Toen zij zich beiden terugtrokken, nam hun achterneef Jacobus Broek (1892) de zaak over. Nadat deze jong gestorven was (in 1932) zette zijn weduwe de zaak voort. Na de Tweede Wereldoorlog ging zoon Maarten (1921) naar het abattoir en met Jacobus (1924) ging de vleesverkoop verder. Deze laatste slager sloot in de jaren zeventig de winkel en associeerde zich met Adrianus Vercouteren, slager in de Markgraaflaan. Rond 1985 sloot ook die slagerij.
Hermanus Broek (1868) begon in 1891 een slagerij aan het Pad nr. 9. Aan het begin van deze eeuw had hij ook nog een filiaal in Rotterdam. In 1931 deed hij zijn zaak over aan zijn bediende Antonius N. Knijnenburg, die in 1953 als gevolg van de stadssanering de winkel verplaatste naar de Van der Duyn van Maasdamlaan. Zijn zoon Matthijs sloot deze winkel evenwel circa twintig jaren later (zie hiervoor ook De Hoogstraat).
Teun Broek (1892) verbond zich met Jo van der Heul en zij begonnen een worstfabriekje en een slagerij (zie hiervoor Broek en Van der Heul).
Aart Broek (1921) nam in 1945 de slagerij over van Johannes Govert Visser, Arnold Hoogvlietstraat nr. 31 en verplaatste die in de zestiger jaren naar Schiedamseweg nr. 54. Daarna werd de winkel overgenomen door resp. de slagers Broman, Bouw, Wijnborst en Van Ooststroom.
Uit een andere familietak - alle Vlaardingse Broeken zijn familie van elkaar - kwam nog een slager voort: Gerrit Broek (1917). Na slagersknecht te zijn geweest bij de slagers Sander Schippers, August Heyberg en voor en na de oorlog o.a. ook bij Teun Broek aan de Waalstraat, nam hij in 1951 de slagerij van Willem van Wolferen, Sclaavenburg nr. 2 over. Door de in die tijd op gang komende stadsuitbreiding kon hij een winkel beginnen aan de Van Hogendorplaan 21a (1953). In 1975 nam de slagerscombinatie Bouw-Speelman deze winkel over.
De rest van de "stamboom" spreekt voor zichzelf.

BIJL

De laatste familie en tevens de afsluiting van dit eerste deel van de geschiedenis van de Vlaardingse slagers, is het geslacht Bijl. Voor een kort overzicht is een sprong terug nodig naar het begin van de Vleeshal in 1682.

Maarte Jansz. Bijl (1630 - 1707) was samen met Jan de With en Jan de Haes huurder van de eerste banken in de Vleeshal. De With en De Haes hielden het er nauwelijks twee jaar uit, maar Maerte Bijl bleef jaren in de hal werkzaam. Zijn twee zoons Jacob (ca 1663 - 1742) en Jan (ca 1665 - 1727) volgden hun vader op als halder.
De zoon van Jan Bijl, Jacob Jansse Bijl (ca 1704 - 1777), verkocht tot 1773 vlees op de Markt. Daarna verdween de naam Bijl voor enige tijd uit de slagerswereld. Hij dook weer op toen Jacob van der Heul (1824) trouwde met een achterkleindochter van Jacob Bijl nl. Maartje Bijl.
Een nog verdere kleinzoon van Jacob Bijl was Adrianus Bijl (Overschie 1857). Deze kwam als bouwknecht en arbeider in 1880 uit Maasland naar Vlaardingen. Hij begon in 1883 een slagerij in het Westnieuwland nr. 10.

De Vlaardingse Slagersvereniging, opgericht 28 februari 1901.

Het plan voor de oprichting werd geboren als gevolg van het deelnemen van de slagers aan een optocht ter gelegenheid van de troonsbestijging van Koningin Wilhelmina in 1898. Dit staat te lezen in een geschrift dat de slager Jacob Meeder maakte bij het zeventig jarig bestaan van de vereniging; (de vereniging bestaat overigens alleen nog op papier: kennelijk heeft de individualisering bij de vakgenoten toegeslagen en voorziet de vereniging niet meer in behoefte. De boeken zullen wel voorgoed gesloten blijven).
Uit de notulen somde Meeder vanaf 1930 verschillende wetenswaardigheden op. Zoals in elke vereniging wisselden gevoelens van saamhorigheid, bijvoorbeeld tijdens de wereldoorlogen en de crisis, betreffende "eenheidsworst", lief en leed bij collega's

Familie Broek

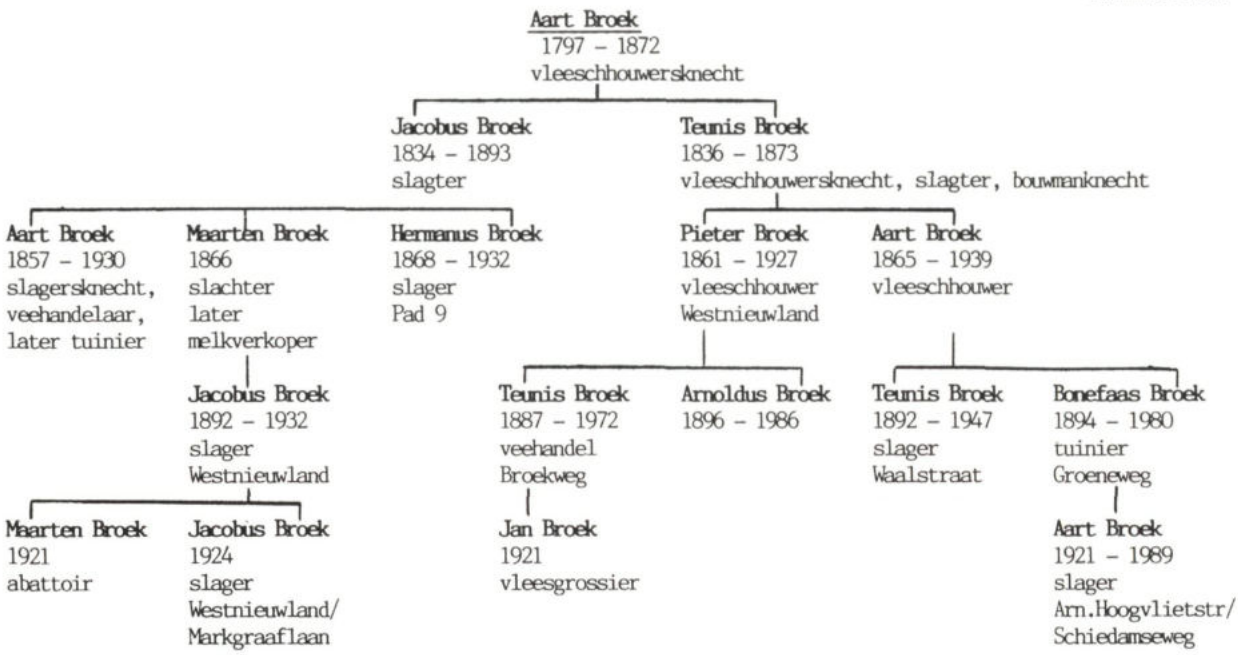

en de ijsfabriek, af met perioden van afgunst en ruzie bijvoorbeeld over prijzen, keurlonen, collega's winkelsluitingstijden, vakanties, vleesdistributie in de oorlog enzovoort.

Verder valt het op dat de slagerswereld aanvankelijk niet verzuild was. De voorzitters van het eerste uur en hun kerkgenootschap bewezen dit: Dirk van der Valk (nederlands hervormd), Hermanus Boeije (rooms katholiek) en Joh. van der Vlis (gereformeerd). De vereniging zelf was aangesloten bij de A.N.S. (Algemene Nederlandse Slagersbond). In 1952 echter scheurde het slagersfront: zeven slagers inclusief de voorzitter sloten zich aan bij de Bond Christelijke Slagers. Dat wijst op grote onvrede in de slagerswereld. Er heerste bij de slagers in 1949 grote onrust en dat betrof het Abattoir in Schiedam. Acht jaar na de bouw was dat eindelijk in gebruik genomen. Dat de keuze op Schiedam zou vallen, lag vóór de oorlog al vast: bestuurslid Jan Bagchus met zijn politieke vinger in de Gemeenteraad had dit niet weten tegen te houden. Het Abattoir tastte de zelfstandigheid van de slagers aan; weliswaar mocht elke slager daar zelf formeel wel slachten, maar hij zat dan wel aan het "brood" van de leden van de slachtploegen. De slachtploegen bestonden voor een deel uit Vlaardingse oudslagers, slagersknechten e.a. Dat leverde wrijving op, al staat dat niet zo in het gedenkschrift. Voorzitter Van der Vlis kreeg ook nog te maken met een restant oud zeer over de vleesdistributie waar hij als bestuurslid en blokleider verantwoordelijk voor was. De slagers wilden tegenover het Abattoir toch ook tonen dat ze wat konden en richtten het Varkensslachtfonds op "Stovas" en lieten dat in het Gemeentelijk Slachthuis functioneren. De weerstand tegen het Abattoir ebde weg, net als de scherpe kanten van de splitsing onder de slagers. Voorzitter Spaans maakte zich daar, zo blijkt uit de notulen, sterk voor.

In de vereniging was paradoxaal genoeg ook plaats voor niet-leden. Die kwamen vooral opdraven als de verplichte vakantie-winkelsluiting aan de orde kwam. Heel langzaam wonnen de voordelen van het hebben van vakantie het van de gedachte dat vakantie alleen maar nadelig kon zijn voor een middenstander.
A.N.S. en B.C.S. konden niet met elkaar verzoend

De voormalige ijsfabriek Nova Zembla

worden, maar men spande zich er ook niet zo voor in. Als vereniging maakt men zich in 1970 wel op om het jubileum te vieren.

Uit de stroom gegevens van Meeder en de notulen komt één positief gegeven naar voren, dat daarin summier belicht wordt, maar dat tot op heden nog te zien valt, n.l. De Coöperatieve IJsfabriek "Nova Zembla". Met de geschiedenis van deze fabriek eindigt de belichting van dit slagersinitiatief.

NOVA ZEMBLA

Het probleem waar iedere slager mee worstelde, was de koeling van het vlees om bederf en verkleuring voor zover dag mogelijk was te vertragen.
Aan het begin van de eeuw werd ijs betrokken van een brouwerij in Schiedam of Rotterdam (de naam Heineken werd genoemd). Dat ijs kwam per schip aan met de Vlaardingse boot bij de Dayer en vandaar werd het door de slagers afgehaald. Bij het vervoer van het ijs deed de temperatuur uiteraard zijn werk en bij aankomst in de slagerij moesten de "palen" ijs ook nog op maat gehakt worden om te kunnen passen in de houders in de koelkast. De slagers sloegen als vereniging de handen ineen en besloten zelf een ijsfabriek te stichten en te exploiteren. Zij richtten de vereniging

Coöperatieve IJsfabriek "Nova Zembla" op. Als vereniging kochten de slagers in februari 1922 het uit 1899 daterende pand "Portugal", Koningin Wilhelminahaven NZ no. 7 van Hendrik Borst, die het op zijn beurt weer gekocht had van de firma H. Kikkert.
In maart en april 1922 werd het pakhuis verbouwd voor het plaatsen van de Grassoo IJsinstallatie. In dezelfde maand werd het bestuur van de vereniging benoemd uit de Vlaardingse slagers: J. van der Vlis, J. Bagchus, J.G. Visser, P. van der Heul en D.A. Paalvast. Vooral de eerste drie hadden zich bijzonder voor de fabriek ingespannen. Het ijs maken gebeurde, dat was al vanaf het begin het plan, niet alleen voor de slagers en dat was mede de oorzaak dat de fabriek floreerde en voor de slagers erg voordelig uitviel. Het is daarom vreemd dat de gehele fabriek op 2 januari 1935 verkocht werd aan de haringhandelaren Arie Daniel Hartman en diens zoon Arij Hartman. De familie Hartman zette de ijsfabriek tot circa 1960 voort tot dat door het wegvallen van de haringvisserij in Vlaardingen het ijs maken en malen niet meer rendabel was. Het pand aan de Koningin Wilhelminahaven staat er nog steeds; de pui is verbouwd. Wie boven de ingang goed zoekt, vindt daar onder de witte verf de naam van de oorspronkelijke ijsfabriek. Men zou het een monumentje van industriële geschiedenis kunnen noemen.

1890 - 1990

De Hoogstraat was al vanouds een winkelstraat, maar rond de eeuwwisseling werden er in de Oostwijk winkelpanden voor de middenstand gebouwd.
Door de voor die tijd zo kenmerkende wetgeving was het niet langer mogelijk "zomaar" een slagerij met slachtplaats te beginnen. Mede hierdoor konden aan de hand van die archiefgegevens (o.a. de Hinderwet) slagers gevolgd worden.
Langzaam schuiven we de herinnering binnen van historisch geïnteresseerde Vlaardingers. Na de oorlog gaf de binnenstadsanering een impuls aan de middenstand in nieuwbouwwijken. In de jaren zeventig gingen de grote winkelbedrijven zich bezig houden met de verkoop van voorverpakt vlees, wat menig kleine slager de das omdeed.

Omdat dit verhaal het reilen en zeilen van de Vlaardingse slager beschrijft, volgt er een beschrijving van de slager in de straat. Was het niet zo dat men doorgaans een "vaste" slager had gedurende lange of korte tijd? De slagers zijn op adresalfabet vermeld en waar mogelijk beschreven met enkele bijzonderheden, daarbij ook verwijzend naar wat elders in dit verhaal wordt opgemerkt. Het nadeel van het bereiken van de actualiteit is dat de weergave, hoe tegenstrijdig dat ook klinkt, grover wordt omdat het ondoenlijk is alles van de laatste twintig jaar en detail te achterhalen. Met de hulp van velen is dat in veel gevallen toch gelukt. Hierbij moeten de ambtenaren van het Gemeente Archief zeker genoemd worden.

Slagers in de straat

ARNOLD HOOGVLIETSTRAAT 31
(nu woonhuis)
In 1904 vestigde spekslager Johannes Govert Visser (Vld. Amb. 1877) zich op dit adres. Zijn vader was zeer waarschijnlijk koopman in vee, want de geboorteaangifte-getuigen waren Abraham en Jan Fennius van der Plaat. In 1900 was Jan Visser in dienst getreden bij Dirk van der Valk. Hij trouwde in 1902 met Agatha van Dorp en durfde twee jaar later een eigen zaak aan. Hun zoon Johannes Corstiaan (1903) werkte eerst mee in de winkel, maar vertrok in 1931 naar Rotterdam om daar een slagerij te beginnen. De slagerij werd in 1945 overgedaan aan Aart Broek (1921): zie verder informatie Broek.

ARNOLD HOOGVLIETSTRAAT 48
(nu woonhuis)
Johannes van der Vlis (1877) vestigde zich als spekslager in 1898 in deze winkel, nadat hij in de jaren daarvoor o.a. de knecht geweest was bij Hendrik Boeije (1832) in de Paterstraat. In 1919 begon hij een winkel op de Markt nr. 38. Johannes vertrok in 1922 naar Harderwijk en liet zijn zaak over aan zijn zoon Machiel (1900). Zijn knecht Johan Cornelis Stolk (1893), zoon van een in dat jaar overleden Rotterdamse slager Abraham Stolk, zette de winkel voort tot aan zijn dood in 1951. Zijn weduwe A. Stolk-Hoogendam en hun

zoon gingen nog een jaar samen door. De winkel werd toen overgenomen door Johannes Petrus van Dorp (Schiedam 1912), die er een paardenslagerij van maakte. Deze Van Dorp, wel uit een slagersfamilie maar geen relaties met de Vlaardingse Van Dorpen, verdween na enkele jaren uit Vlaardingen en de winkel werd tot 1988 gebruikt als groentewinkel. Overigens was de eerste vrouw van bovengenoemde Joh. Stolk Neeltje van Dorp (overleden 1928 en telg uit het beschreven geslacht Van Dorp, zie ook Prins Hendrikstraat 8).

VAN BAERLESTRAAT 99
(nu een banketbakkerij)
In 1980 was hier het vleespaleis Juch (zie Fransenstraat). Van 1985 - 1988 was aan de winkelgalerij de slagerij van H. Regeer gevestigd.

DR. WIARDI BECKMANSINGEL 29
Halverwege de jaren zestig begon Arie Wapenaar, de zoon van Hugo Wapenaar van Hoogstraat 33, een winkel aan de winkelgalerij in de zogenaamde Zuidbuurt van de Westwijk. Vanuit deze zaak werd een filiaal geopend (ca. 1985) door overname van het filiaal in de Loper van slager J.P. de Jong (van de Van Hogendorplaan).

BINNENSINGEL 195 - HOEK 2e MAASBOSSTRAAT (nu snackbar)
In 1912 werd daar gevestigd de slagerij van Frans Roodenburg (1888), die in 1924 dit pand verwisselde voor Binnensingel 151 - hoek 2e Van Leyden Gaelstraat. De slagerij werd voortgezet door Abraham den Hertog (Nieuwkoop 1900), die het echter maar vier maanden volhield. Vanaf 1925 werd het de zaak van Leendert Marinus Steenhoek (Vld. Amb. 1899). Na de oorlog is deze winkel verdwenen en ging Steenhoek op het Abattoir werken.

BINNENSINGEL 151 - HOEK 2e VAN LEYDEN GAELSTRAAT (nu nieuwbouwwoonhuis)
Slager Roodenburg vierde in zijn derde winkelpand in 1934 zijn 25-jarig slagersjubileum, met zijn drie zoons Klaas (1915), Jacobus (1919) en Frans (1923). Hij overleed in 1938. De zoons Frans en Klaas zetten de zaak voort. Rond 1970 werd de zaak verkocht aan slager Groeneveld, die in 1985 wegens wijksanering de winkel moest sluiten.

BILLITONLAAN 14 (nog steeds een slagerij)
Maarten de Wilt (1911) verliet Hoogstraat 77 in 1951 om een slagerij te openen aan de nieuwe winkelstraat in de Indische Buurt. In 1973 moest hij wegens gezondheidsredenen stoppen met werken, waarna de zaak overging op de slagers Groeneveld en Den Daas.

BILLITONLAAN 30/32 (nog steeds een slagerij)
Adrianus Hoogendam (1915) verplaatste in 1964 zijn zaak van de Gedempte Biersloot naar de Billitonlaan en zorgde voor een tweede slagerij in deze winkelstraat. De binnenstadssanering verdrong ook hem uit het centrum. In 1977 verliet hij deze winkel, die overging in handel van respectievelijk de slagers Smakman en Borghoff

BROEKWEG 87
In 1956 vestigde J. Wielaard zich op dit adres; "op 200 meter van de weekmarkt!", zo adverteerde hij in

1965. Wielaard beëindigde zijn zaak in 1974; tot op heden wordt de winkelruimte door een vleesgrossier gebruikt.

CATSSTRAAT 17 (nu woonhuis)
De winkel werd in 1922 gebouwd als onderdeel van een winkelgalerij in de in die jaren gebouwde woonwijk. Van 1922 - 1923 was dit de slagerij van Abraham Johannes van Dorp (zie verder Van Dorp). Van 1923 - 1925 was Jan Bootsman (1896) in deze slagerij filiaalhouder voor de firma Broek en Van der Heul (zie aldaar). Van 1925 - 1926 werd de zaak gedreven door Abraham C. Heyberg (1902), die daarna een winkel opende aan de Van der Driftstraat. Van 1928 - 1929 stond als slager op dit adres vermeld Huibrecht Poot (1905). Hij vertrok daarna naar Hoogstraat 77. De winkels werden na het leegkomen verbouwd tot woonhuis en deden in die staat als zodanig dienst tot 1987 en werden vervolgens gerenoveerd.

CRONJÉSTRAAT 9
Voor de Tweede Wereldoorlog begon Gijsbertus F. Herlaar (1919) hier een filiaal van de bekende slagersfamilie Herlaar. De zaak werd overgenomen door zijn broer Cornelis (1926) die de winkel eind 1989 sloot.

DIRK DE DERDELAAN 35
In 1964 zetten Jacob Meeder (Schiedam 1902) en zijn zoon Ernst hun slagerij voort. Aan het eind van de jaren zestig werd deze zaak overgenomen door Hendrik Blenk (Vlaardinger-Ambacht 1932), die tot dan een slagerij had aan de Kortedijk nr. 108.

VAN DER DRIFTSTRAAT 12
Abraham Cornelis Heyberg (R'dam 1902) begon in 1926, nadat hij zijn winkel in de Catsstraat 17 gesloten had, een winkel op bovengenoemd adres.
Zijn zoon Carel W.J.H. Heyberg (1934) volgde zijn vader op en werkte daar tot november 1972. Daarna werd in de winkel gevestigd Vleeshandel Stout en later de zgn. Vleeskoning: F. Oskam

EENDRACHTSTRAAT 2 (nu Vogel)
Oorspronkelijk was dit het eerste huis in deze straat, maar door de bouw van een hoekpand kreeg de huidige winkel een ander nummer. De voormalige knecht bij Van der Plaat: Sier Adriaan van Zijl (Schiedam 1872) vestigde hier in 1895 een vleeshouwerij. Hij vertrok met zijn inmiddels gevormd gezin in 1900 naar Rotterdam.

Eendrachtstraat 58; de slagerij van Willem van der Heul

EENDRACHTSTRAAT 7a
De slager Johannes Bagchus (1879), schoonzoon van slager Dirk van der Valk, begon in 1907 op dit adres een slagerij. Deze zaak zou hij wegens ziekte in 1937 overdoen aan A. Zeeuw. Jan Bagchus zou bekendheid verkrijgen vanwege zijn politieke activiteiten door de C.H.U. in de Vlaardingse Gemeenteraad. Zijn goedbedoelde pogingen om werklozen van vlees te voorzien, leidden tot grote opschudding onder de arbeidslozen. Een demonstratie van 500 personen werd in juni 1932 uit de Eendrachtstraat door de politie verspreid. Kort daarop nam Bagchus ontslag uit de Raad. Overigens dreef de bui snel over want hij zou van 1935 - 1941 weer in de Gemeenteraad zitten. Een uniek straatlied, dat nog steeds in flarden bij Vlaardingers bekend is en waarvan de vrijwel volledige tekst gereconstrueerd is, maakte Jan Bagchus bijna onsterfelijk. Zijn zaak deed hij over aan A. Zeeuw, terwijl het pand nu plaats biedt aan een Islamitische slagerij.

EENDRACHTSTRAAT 54 (winkelpui nog intact)
Leendert de Neef (1891) begon in 1923 in deze straat een paardenslagerij; zo'n bedrijf kwam in Vlaardingen

niet veel voor. Nog voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog hield de zaak op te bestaan. Vermeldenswaard is dat een dochter van Leendert trouwde met paardenslager Eimbertus Voorthuyzen, (Hoogstraat) en dat zijn zoon Jan (1929) een slagerij in Rotterdam heeft.

EENDRACHTSTRAAT 58
In 1884 begon Willem van der Heul (1857), zoon van de al vaak genoemde Jakob van der Heul (1824) een slagerij op de hoek van de Eendrachtstraat-Willem Beukelszoonstraat, in een voor die tijd enorm pand, dat uiterlijk nog steeds hetzelfde is. Zijn zoon Willem van der Heul (1893) zette de winkel voort en deed later de zaak over aan J. Wielaard, die in 1956 zich als slager vestigde op de Burg. Pruissingel/hoek Broekweg. In 1974 beëindigde Wielaard deze zaak, maar tot op heden wordt de winkel nog door een vleesgrossier gebruikt. Willem van der Heul overleed in 1987.

EMMASTRAAT 61 (nu woonhuis)
Slager Jan van der Schaft (1894) had van 1915 - 1923 op dit adres een slagerij. In 1920 werd er een stenen slachtplaats achter het huis gebouwd. Van 1923 - 1928 was slager Pieter Schippers (1890) hier gevestigd. Daarna worden enkele namen genoemd: Kors de Priëlle, Joh. Noordhoek, Tamboer, slagers die mogelijk in deze zaak gewerkt hebben. In 1936 werd de slagerij verbouwd tot waterstokerij.
In de jaren zestig werd een tiental meters verderop een vleesverwerkingsbedrijf gevestigd. Hierbij worden de namen Kees Smit, Joh. Noordhoek en Jan Broek genoemd.

FLORIS DE VIJFDELAAN 126
Rond 1957 begon Frank Herlaar (1920) in een garage in de Van Wesembekestraat 97 een slagerij, die hij in 1963 verwisselde voor een nieuwe winkel aan de Floris de Vijfdelaan. In 1980 ging het bedrijf op in een supermarkt.

FRANSENSTRAAT 2
Deze winkel was de nieuwe zaak van slager Leen Booster (Maassluis 1906). Rond 1960 moest hij verdwijnen wegens de binnenstadssanering ter plaatse van de hoek Fransenstraat-Kuiperstraat. In de nieuwbouw die verrees vestigde Booster zich op enkele meters van zijn oude pand. Betrekkelijk kort daarna ging de winkel over op achtereenvolgens de slager De Kroes, Juch en Stuit.

FRANSENSTRAAT 29
Dit was het slagerspand van David van Nes en zijn zoon Jeen Brouwer (zie verder informatie bij Broek). Jeen Brouwer sloot deze winkel eind 1987, maar in augustus 1988 kwam hij weer in gebruik bij het Vleescentrum Stout.

GEDEMPTE BIERSLOOT 25
(ter hoogte supermarkt Afrol).
Klaas Vermaat (1897) was de eerste slager in deze winkel op de hoek van de 1e Bierslootsteeg. Vermaat had als zovele slagersknechten gewerkt bij Poot's Vleesverwerking in Schiedam. Zijn opvolger in 1949 was Adrianus Hoogendam, die bij de afbraak van de Bierslootstegen in 1964 zijn zaak verplaatste naar de Billitonlaan.

GEDEMPTE BIERSLOOT 73 (ter hoogte kruising Liesveldviadukt/Gedempte Biersloot)
Kort vóór de eeuwwisseling (1896) begon Dirk Adrianus Paalvast (1876), mogelijk eerst samen met zijn broer Johannes Albertus Paalvast (1883) op de hoek van de 9e Bierslootsteeg een vleeshouwerij en spekslagerij. Joost Jacob (1915), zoon van Dirk

De slagerswinkel van Paalvast aan de Gedempte Biersloot

Adrianus zette de zaak voort tot hij moest wijken voor de grote afbraak en naar Den Haag verhuisde.

GROEN VAN PRINSTERERSTRAAT 66
Jan Spaans (1905) begon, na gewerkt te hebben bij Poot in Schiedam en bij Maarleveld, rond 1930 een slagerij op dit adres. Begin jaren zeventig nam Leendert Speelman (1936) deze winkel over. Na diens dood in 1985 bleef de zaak onder zijn naam voortbestaan.

HÄNDELSTRAAT 1
Rond 1935 vestigde Machiel van der Vlis zich in deze winkel; het was een stabiele zij het kleine slagerij. Vanaf 1969 ging deze zaak over in de handen van respectievelijk de slagers: Arkesteyn, Booster, De Kruis, Speksnijder, Van Leeuwen en Van der Hoek. Sinds medio 1988 staat deze winkel leeg.

HEEMRAADSTRAAT 19 (nu woonhuis)
Na een winkel gehad te hebben aan de Hoogstraat begon Joh. Noordhoek (1888) een zaak op de hoek van de Baljuwstraat. De vergunning hiervoor vroeg hij aan in 1931. Twee jaar later echter, in 1933, was daar slager Adrianus Jakobus Dijkshoorn (1908) gevestigd. Joh. Noordhoek werkte sedert dien bij verschillende slagers. Hij slachtte in de oorlog links en rechts (en ook zwart, maar wie deed dat niet?) en voor dat laatste zat hij ook enige dagen in de Duitse politiecel. Er is ook een bevestigd verhaal dat beschrijft hoe hij van het Overmaasse met een bootje kwam, waarachter een koe zwom en hoe die in het slachthuis in de Emmastraat 61 gelacht werd. Na de oorlog zette hij de losse arbeid bij slagers voort, ook bij de vleesverwerkingszaak van Kees Smit in de Emmastraat. Zijn bijnaam "De Burrie" kreeg hij wegens het feit dat hij na het slachten

Paasvee van Gerrit Broek (r); naast hem Jan de Neef (ca 1956)

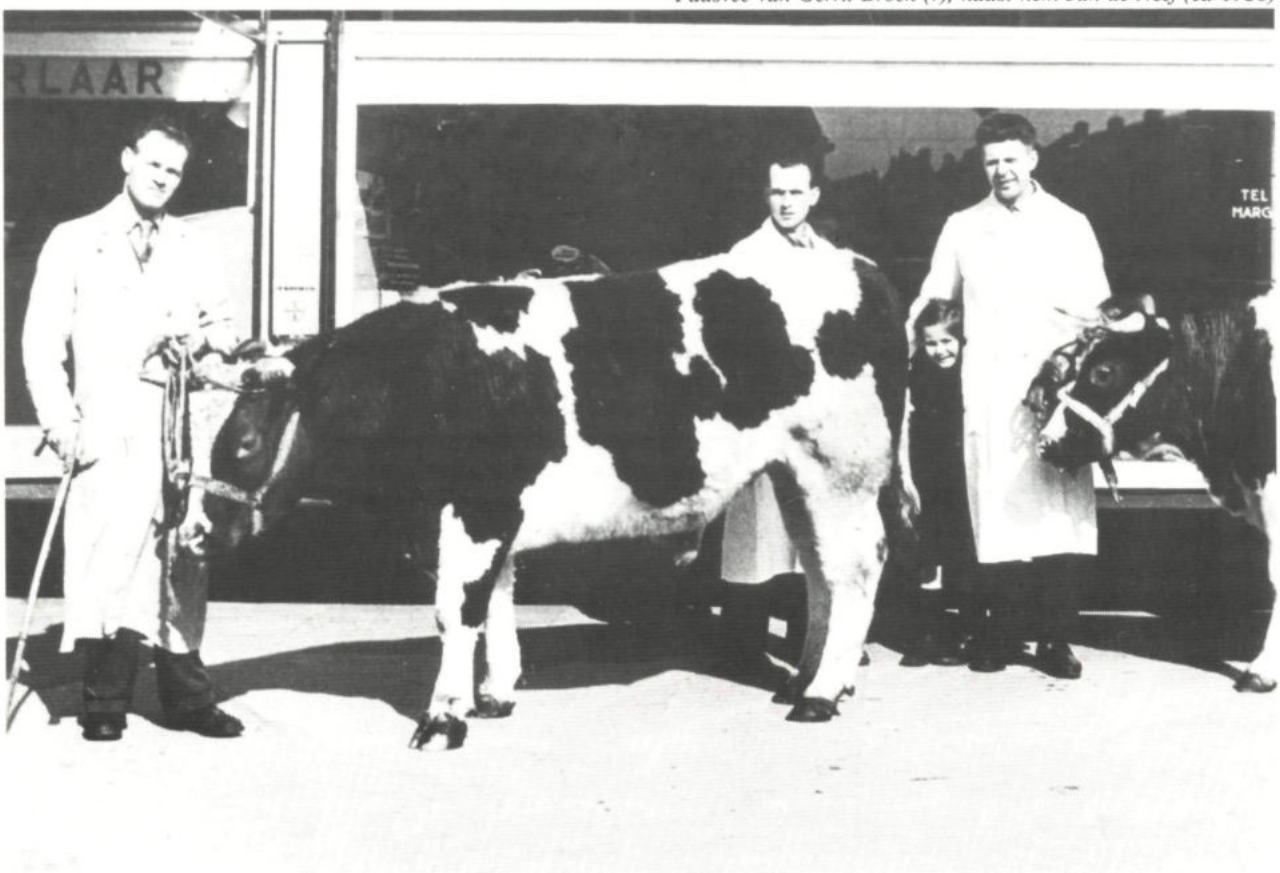

van een koe of varken vaak alleen de burrie met het geslachte beest moest trekken. Deze kleurrijke figuur, met zijn typische keel-r, die tot op hoge leeftijd zich per fiets door onze stad bewoog, heeft alles wel gezien in de Vlaardingse slagerswereld. In 1982 overleed deze goede en goedige slager.

VAN HOGENDORPLAAN 21
In 1953 was dit de nieuwe winkel van Gerrit Broek (1917), die uit de binnenstad (Sclaavenburg) hierheen verhuisde. In 1975 werd de winkel overgenomen door de slagerscombinatie Bouw/Speelman. Tot op heden is dit nog steeds een slagerij, nu alleen onder de naam Speelman.

VAN HOGENDORPLAAN 67
Na Gerrit Broek opende in het tweede nieuwbouwblok A. den Hertog een slagerij, later gevolgd door slager De Jong, die in het nieuwe winkelcentrum De Loper tevens een filiaal opende. Het is thans de slagerij van J.M. Leeflang.

VAN HOGENDORPLAAN 97
In 1955 waagde slager V.L.C. Bos de sprong naar een nieuwe slagerij in het derde nieuwbouwblok. Bos had voordien een winkel aan de Rotterdamseweg. Het is nu de slagerij van A.J. Janson.

KUIPERSTRAAT J 251 = HOFJESSTRAAT 2
Dirk van Roon (1874) begon hier een spekslagerij in 1895. Samen met zijn bediende Cornelis Abraham Dirkzwager (1882) werkte hij in deze winkel. Vermoedelijk tot 1901, want toen vertrok de jonge Dirkzwager en niet lang daarna stopte Dirk van Roon met de slagerij, want in het bevolkingsregister is het beroep slager doorgehaald voor koetsier. In 1908 vertrok het hele gezin naar Den Haag. Het hoekpand is daarna gebruikt als bakkerswinkel.

KUIPERSTRAAT 47 (nu vishandel)
Johannes in 't Veld (1869) was in 1894 een spekslagerij begonnen op de hoek van de Pepersteeg. Toen hij in 1894 trouwde, was zijn zwager Pieter Broek, vleeshouwer (1861), zijn huwelijksgetuige. De zoons Arnoldus (1895), Gerardus (1903) en Johannes (1898) worden alle drie als slager genoemd. In 1949

Kuiperstraat 78

stond Arnoldus (1895) als slager op dit adres vermeld. Eind jaren vijftig verdween deze slagerij, waarin vaak kunstwerken van hard vet te bewonderen vielen. In het hoekpand kwam een banketbakkerij (Jongejan).

KUIPERSTRAAT 76 (nu nieuwbouw)
Van 1926 - 1936 was hier de slagerij van Jo van der Heul (1891). Zie verder Van der Heul.

KUIPERSTRAAT 78
Dit winkeltje was de eerste zaak van Leendert Booster (Maassluis 1906), die daar rond 1928 als slager begon,

maar omstreeks 1930 naar het naastgelegen pand op de hoek verhuisde. Jacob Meeder (Schiedam 1902) gebruikte deze winkel als springplank naar Hoogstraat 119. Daarna gebruikte Johannes van Selm hem als werk- en slachtplaats voor kalveren (zie verder Van Selm). Na de oorlog is dit pand, tussen de slagerij Booster en vogelhandel VOZANO, gesloopt.

KUIPERSTRAAT 80
Rond 1930 zette Leendert Booster hier zijn winkelnering voort tot ongeveer 1960 om dan "om de hoek" te verhuizen (zie verder Fransenstraat).

KUIPERSTRAAT 90
Van 1906 - 1917 was op dit adres de paardenslagerij van Dirk Vrijenhoek (Schiedam 1872). Zijn zoon Jan (Rotterdam 1903) werd ook slager, maar toen was het gezin al naar de Ridderstraat verhuisd.

LANDSTRAAT 2
De vleeshouwerij en spekslagerij van Petrus Leonardus van Roon (1867) was hier te vinden. Waarschijnlijk begon hij deze winkel op de hoek van de Dayer/Zomerstraat/Landstraat in 1898. Later zou de bekende slijterij "De Druiventros" zich daarin vestigen. Op een zeldzame foto (archief Jan Anderson) zien we de eigenaar of zijn bediende. Van Roon vertrok in april 1901 naar Delft.

Landstraat/hoek Zomerstraat

1e VAN LEYDEN GAELSTRAAT 82
(nieuwbouw hoek Binnensingel)
Hier was de slagerij van Arie van der Heul (zie verder Van der Heul).

2e VAN LEYDEN GAELSTRAAT 136
(nieuwbouw hoek Boslaan)
De slagerij van Joh. van der Heul en zijn zoon Frits (zie verder Van der Heul).

DE LOPER 24
Vanaf medio 1970 had J.P. de Jong naast zijn zaak aan de Van Hogendorplaan een filiaal in dit nieuwe winkelcentrum. Rond 1985 werd die winkel overgenomen door slager Arie Wapenaar.

MAHLERSTRAAT 27 - 29
Kornelis de Graaf (1910) kwam in 1938 via Roodenburg en Boeije in de Vettenoordspolder terecht. Rond 1976 stopte hij met zijn slagerij. Zijn zoon Kees was inmiddels een slagerij begonnen in Holy-Zuid.

MARKGRAAFLAAN 45
Bij de nieuwbouw van deze wijk, jaren dertig, was deze winkel een filiaal van Frans Roodenburg (1888) met als filiaalhouder Kornelis de Graaf. Toen de Graaf zelf een zaak begon (zie Boeije) kwam er voor korte tijd een niet Vlaardinger in (Stam?). Van ongeveer 1934 tot 1951 werd dit de zaak van Pieter de Kok (1906). Adrianus Vercouteren die later een compagnonschap aanging met Jacobus Broek (1924), nam van hem de slagerij over. In 1985 werd dit bedrijf beëindigd.

MARKT 38 (nu nieuwer pand met meubelzaak)
Nadat Johannes van der Vlis (1877) de Arnold Hoogvlietstraat 48 had verlaten, begon hij samen met zijn zoon Machiel een winkel op de Markt naast "De Wijnoogst". In 1922 vertrok Van der Vlis sr. naar Harderwijk en ging Machiel alleen verder. Rond 1934 vatte hij het plan op zijn zaak te verplaatsen naar de nieuwe wijk Vettenoordspolder. Hij streek daartoe tijdelijk neer in het pand Stationsstraat 51, de voormalige worstfabriek van Broek en Van der Heul. Kort daarna werd de winkel de Händelstraat 1 geopend.

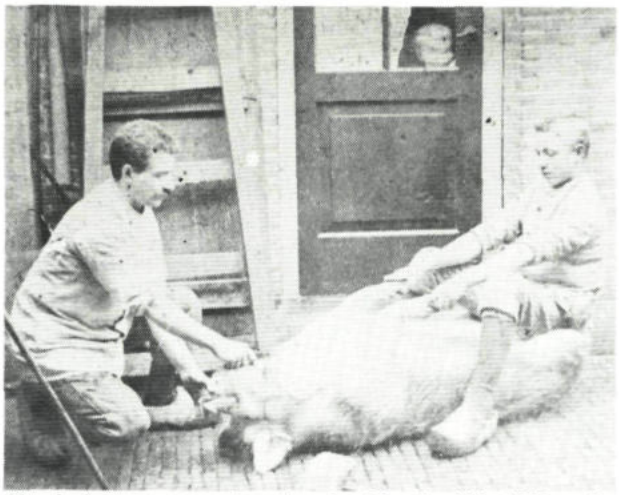

Het slachten van een varken door Jan Maarleveld in 1908; rechts slagersknecht A. van Dorp

OOSTERSTRAAT 40 (pui nog vrijwel intact)
Arie in 't Veld (1875), broer van Johannes in 't Veld uit de Kuiperstraat, begon rond de eeuwwisseling een spekslagerij op de hoek van de Maasstraat. Deze winkel bestond tot 1922, toen Arie met z'n gezin naar de V.S. emigreerde.

OOSTHAVENKADE 4
In mei 1910 wordt op dit adres de winkel vermeld van ene C. Lensveld; deze naam wordt vrijwel direct daarna genoemd in een procesverbaal met als uitspraak "vijf dagen hechtenis voor ongekeurd en ongeschikt vlees". Verder is niets meer over deze slager terug te vinden.

OOSTHAVENKADE 29 (De Koperen Kap)
Toen dit pand nog geen restaurant was, wilde Cornelis Booster (Maassluis 1899) in 1933 in het toenmalige pakhuis een soort vleeshal beginnen. De keuringsdienst en de gezondheidsinspectie kwamen er zelfs aan te pas en die gingen tenslotte toch accoord. Lang kan hij niet in dit pand gezeten hebben want mondelinge informatie gaf zijn vertrek naar Den Bommel aan.

PRINS HENDRIKSTRAAT 8 (nu woonhuis)
In 1903 startte Klaas Brobbel (1877) een slagerij op dit adres. Later, in 1918, verhuisde hij naar de slagerij in de Rijkestraat 12. De nieuwe eigenaar Dirk van Dorp (1894), (zie Van Dorp) en zwager van slager J.C. Stolk, vestigde zich in 1921 op dit adres. Hij overleed in 1923. Slager Jan Bootsman had als uitgeleende knecht tijden de ziekteperiode waargenomen. Alexander Schippers (1890) nam na de dood van Van Dorp in 1923 de zaak over en trouwde rond 1925 met de weduwe Van Dorp-Van Toorn. Rond 1960 werd deze winkel gesloten.

REIGERLAAN 2
Rond 1968 vestigde Kees de Graaf, zoon van Kornelis de Graaf (1910) uit de Mahlerstraat zich als slager in het noodwinkelcentrum "De Midhal" aan de Sperwerlaan. Kort daarna kwam het definitieve winkelcentrum "De Holiërhoek" gereed en in een van de winkels daar kwam Keuzeslager Kees. De Graaf deed medio 1987 de winkel over aan de kiloslagers Van Ginkel en Rieken. Nu is het "De Vlees-shop", een verkooppunt van een Vleesgroothandel.

RIDDERSTRAAT 23
Vanaf 1917 woonde Dirk Vrijenhoek (1872 Schiedam), koopman en vleeshouwer in de Ridderstraat. In 1920 liet hij een belendend kolenpakhuis verbouwen tot slagerwinkel met wagenschuur. Een jaar na de dood van zijn vrouw (1927) vertrok hij uit Vlaardingen en nam zijn zoon Jan Vrijenhoek (1903 Rotterdam) de zaak over. De laatste verliet in 1934 de Ridderstraat; de winkel ging over op zijn neef Marinus Christiaan Koning (1898 Schiedam). Deze had daarvoor al een slagerij in zijn geboortestad gehad maar kennelijk bood Vlaardingen meer perspectief. Dat bleek in elk geval toen in de oorlog in verband met de vleesdistributie het ruime achterterrein met de slachtplaats gebruikt werd als centrale slachtplaats. Tot ongeveer 1960 bleef de slagerij in handen van Koning, die naast het slagersvak zich ook nog bezig hield met handel in koelapparatuur. Vervolgens ging de winkel over naar P. Broman; niet lang daarna moest de zaak gesloten worden omdat ook dit gedeelte van oud-Vlaardingen onder de slopershamer ging vallen. M.C. Koning overleed in 1969.

RIJKESTRAAT 12 (nu restaurant Het Straatje)
Dit was één van de oudste slachtplaatsen van Vlaardingen. Op dit adres woonde in 1814 Arnoldus Boeije (1794). zijn kleinzoon Arnoldus Cornelis Boeije (1870) verkocht de winkel in 1918 aan Klaas Brobbel en van 1933 tot 1971 was hier de slagerij van Jan Bootsman (1896) (zie verder Boeije, Prins Hendrikstraat).

RIJKESTRAAT 33 (nu woonhuizen met vrijwel dezelfde nummering)
Rond 1870 was dit de slachtplaats van Martinus van Leeuwen (1817) en na hem tot 1925 van Engelbertus Remmerswaal (Wassenaar 1845). (Zie verder Van Leeuwen). In 1926 was het nog het tijdelijk onderkomen van Joh. van der Heul (1891).

ROTTERDAMSEWEG 14 (nog steeds een slagerij)
Kort na de Tweede Wereldoorlog begon V.L.C. Bos in de Babberspolder een slagerij. In 1955 verhuisde hij naar de Van Hogendorplaan. De winkel werd overgedaan aan Leen van der Windt (1916), die bij de slagers J. Bagchus en A. Zeeuw slagersknecht geweest was.

Schiedamseweg 55/8. Slagerij P. Schippers van 1928 - 1932

Leen van der Windt deed zijn zaak over aan P.W. de Wit, die nog steeds slager in dit pand is.

ROZENLAAN 63 (nu woonhuis)
In 1928 begon Abraham Blenk (1903) zijn slagerij in "Ambacht". De zaak werd in 1966 overgenomen door Harry Kolenbrander en gesloten rond 1970. De zoon van Abraham Blenk nam de slagerij van H. Bezemer aan de Kortedijk over.

SCHIEDAMSEWEG 2a (nieuwbouwwinkels)
Gijsbertus Franciscus Herlaar (1892) betrok in 1914 de slagerij, waarin Frans Roodenburg (1888) van 1909 - 1912 werkte. Drie zoons van Herlaar, Gijsbertus Franciscus (1919), Frank (1920) en Cornelis (1926) volgden hun vader in de slagerij. In 1961 werd door G.F. Herlaar een worstmakerij aan de Vettenoordskade 19b gebouwd. Het moederbedrijf aan de Schiedamseweg werd circa 1970 afgebroken.

SCHIEDAMSEWEG 54 (nog steeds een slagerij)
Het winkelpand van Aart Broek (1921) kwam tot stand door een tweetal woonhuizen te verbouwen (zie verder Broek).

SCHIEDAMSEWEG 55/8 (nu parketwinkel)
Op het terrein van de gesloopte villa Maaszicht werd in 1928 een complex winkels met woonhuizen gebouwd. Pieter Schipper (1890), slager uit de Emmastraat 61, begon hier een vleeshouwerij en spekslagerij. Hij wordt op dit adres tot 1932 genoemd. Daarna worden via mondelinge informatie als eigenaar aangegeven: Cor Booster en ook Kors de Priëlle, voordat die in 1935 naar Zuid-Afrika vertrok.

SCHOOLSTRAAT 35 (in de gerenoveerde woning van dit pand is de bovenpui nog origineel)
Dit was vóór de renovatie van dit pand in 1980 de slagerij van Kornelis Gerardus van der Windt (Rotterdam 1901). Met zijn broer Johannes van der Windt (1905) was hij in 1927 deze slagerij begonnen. De winkel is gesloten rond 1965, waarna hij tot aan de renovatie heeft leeg gestaan.

SCLAAVENBURG 2
De voormalige knecht van der Plaat, Willem van Wolferen (Maassluis 1873) begon in 1900 in deze gloednieuwe straat zijn spekslagerij, later vleeshouwerij. Zijn zoons Cornelis Arnoldus (1905) en Heyman (1912) staan ook als slager vermeld. In 1950 overleed Van Wolferen en de zaak werd verkocht aan Gerrit Broek (1917) (zie verder Broek).

STATIONSSTRAAT 49 (nieuwbouwwoningen)
Volgens opgave aan B & W was op dit adres in 1907 de slachterij van Dirk Moerman Wz. Deze zaak zal daar wel eerder geweest zijn, want de opgave diende naar aanleiding van een vraag van de Keuringsdienst. In 1910 wordt daar - wonend en/of werkend - de slager Nicolaas Mostert genoemd. Bastiaan Man in 't Veld (van de Kortedijk) was van 1910 - 1918 spekslager op dit adres; in 1918 werd het pand de Slachterij en Vleeswarenfabriek Van Broek en Van der Heul, tot 1926. Machiel van der Vlis (1900) had hier nog een tijdelijke vleeshal, voordat hij van de Markt verhuisde naar de Händelstraat. Het pand werd in 1987 gesloopt.

STATIONSSTRAAT 56 (nog steeds een slagerij)
Nicolaas Mostert (Maasland 1884) was van 1908 - 1910 slagersknecht bij Jakob van Heijst. Daarna wordt hij op het adres Stationsstraat 49 vermeld. In mei 1910 staat in ieder geval zijn slagerij op bovenstaand adres in de boeken. Mostert verliet Vlaardingen in 1920 om in Rotterdam een slagerij te beginnen.
Een andere Rotterdamse slager, namelijk spekslager August Heyberg (Rotterdam 1876) kwam in 1920 van de Hooidrift naar de Vlaardingse Stationsstraat. Zijn zoon Abraham Cornelis (Rotterdam 1902) begon in 1926 voor zichzelf in de Catsstraat/Van der Driftstraat. De andere zoon, August (Rotterdam 1905) zette de zaak van vader voort. August had op zijn beurt weer een zoon August, die tot op heden "slagert" in Stationsstraat 56.

VERHEYSTRAAT 1 (nog steeds een slagerij)
De voormalige slagersknecht bij Heyberg, D. de Jong, begon in 1936 in deze straat een slagerij. Nu is het de slagerij van H.C. Laarhoven.

VOORSTRAAT 48
In 1936 begon Maarten Pieter Bénard (Hoek v.

Vleestransport naar de slagerij van Jac. Broek, Westnieuwland 81

Holland 1914) als tweede slager in Vlaardinger Ambacht. Deze slagerij is nu in handen van zijn zoon Leo Bénard.

WESTNIEUWLAND 79 (nu nieuwbouwhuizen)
Vóór 1911 was op deze plaats de slachterij van Pieter Broek (1861); na 1927 was de slagerij van Jacobus Broek (1892).

WESTNIEUWLAND 81/83
Vóór 1911 was hier gevestigd de slagerij van Aart Broek (1865), die samen met zijn broer Pieter (de erven Broek), een "winkel" had in de vleeshal.

WESTNIEUWLAND 10
(ter hoogte nieuwe stadskantoor)
In 1915 nam Jakob Maarleveld (1886) de winkel over van Adrianus Bijl. (zie Bijl) Jakob, de broer van J.A.L. Maarleveld, slager in de 1e Van Leyden Gaelstraat 50, verkocht in 1927 zijn winkel aan Petrus Johannes van Vliet (1891), die hier bleef tot in de jaren vijftig. Het pand werd gesloopt in het kader van de naoorlogse stadssanering.

WETERINGSTRAAT 35
In 1927 was dit het woonhuis van Jakob Maarleveld (1886), die in 1928 met zijn gezin naar Zuilen verhuisde. Vanuit Gouda liet hij begin 1937 dit woonhuis verbouwen tot woonhuis, slagerij en werkplaats, zoals dit er tot op heden uitziet. Met zijn zoon Jan (1916), die zijn vader opvolgde, werkte hij in deze winkel tot circa 1960 toen Leendert Speelman (1935) de zaak overnam. De plotselinge dood van Speelman in 1985, die in de combinatie Bouw-Speelman een stevig been in de Vlaardingse slagerswereld had, maakte aan de slagerij in dit pand een eind.

WILHELMINASTRAAT 69/71
Arie van Dorssen (1893) werd circa 1925 zelfstandig slager op de hoek van de Oosterstrat. Hij deed de zaak na de Tweede Wereldoorlog over aan A. Slingerland, die op zijn beurt de winkel verkocht aan Arend Bouw. Arend Bouw nam kort daarop de slagerij van Aart Broek aan de Schiedamseweg over en sloot de winkel in de Wilhelminastraat.

WILLEM BEUKELSZOONSTRAAT 39
Vóór de kerstdagen van 1904 opende Gerrit Hommel (Schiedam 1883) een spekslagerij in het pand waar tegenwoordig een deel van ijzerhandel Van der Vlis zich bevindt. In april van het daarop volgende jaar vertrok hij echter al weer naar Schiedam, na zijn mislukte poging om voet aan de grond te krijgen in de

Westnieuwland 79

Vlaardingse slagerswereld. Zijn openingsadvertentie stond in de Nieuwe Vlaardingse Courant vlak onder die van Jakob van Heijst.

Nawoord

Wat hiervoor beschreven is, ging hoofdzakelijk over de slagers in Vlaardingen. Het was ook om de mens in het vleesbedrijf te doen, de families en familieverbanden. Toch zou het niet goed zijn om te zeggen dat deze beschrijving volledigheid bezit.

Er zou een speurtocht op te zetten zijn naar nog meer zaken van vóór 1682, bijvoorbeeld aan de hand van prenten van slachttijden, Joodse slagers in Vlaardingen en typische slachtgebruiken. Een uiteraard onvolledige lijst van slagersknechten in Vlaardingen van circa 1900 - 1940 zou gepubliceerd kunnen worden en met behulp van velen vervolmaakt worden. De ongeveer vijftien achterhaalde bijnamen van slagers zouden gepubliceerd kunnen worden, enzovoort.

Om het geheel dan te completeren zou beschreven kunnen worden hoe men eigenlijk slachtte, oude

Rondgang door de stad met een versierde, vetgemeste paasos; rechts Piet van der Heul

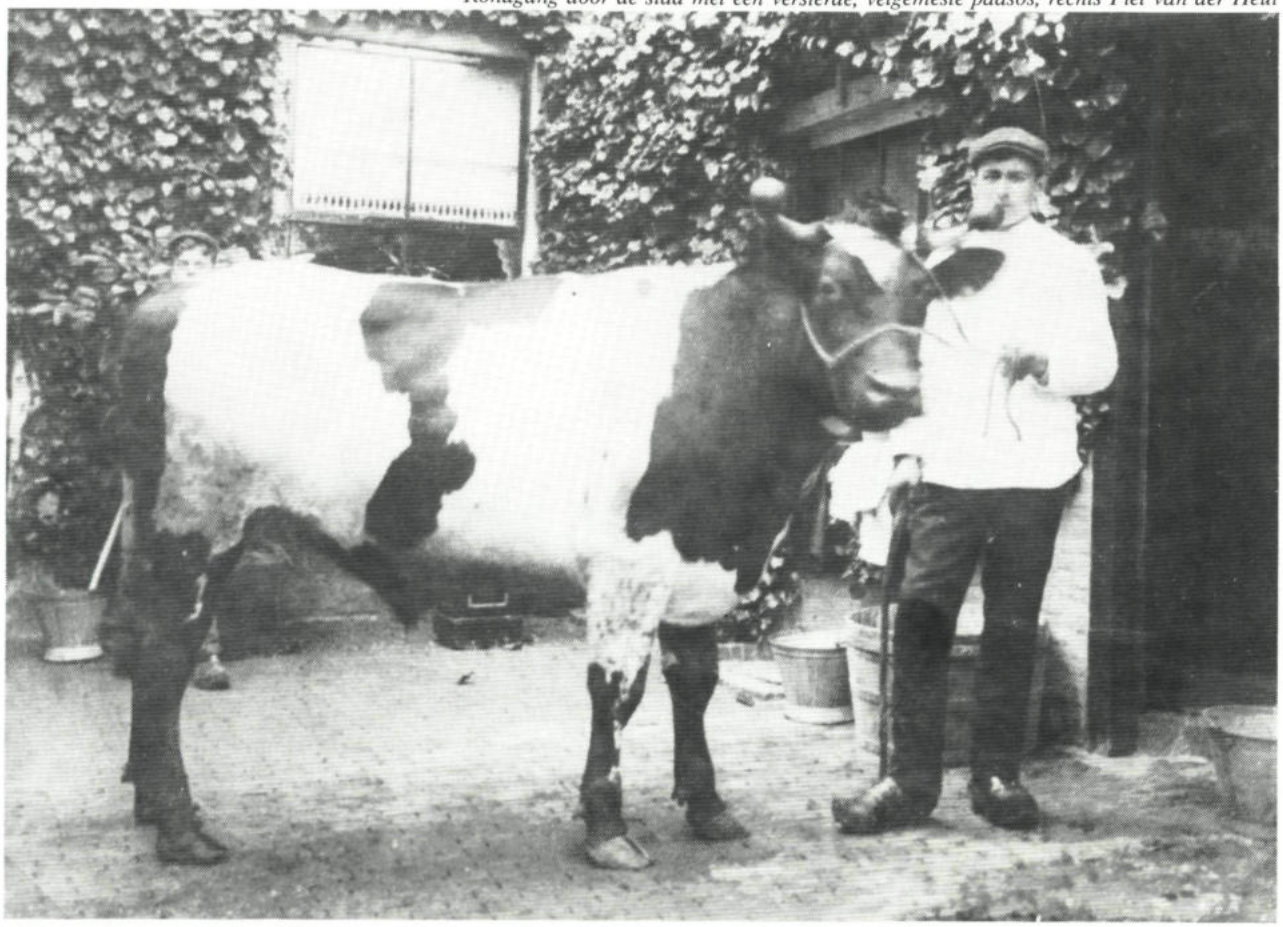

worstsoorten maakte en welke gereedschappen een slachter gebruikte.

Kortom, het hele terrein is nog niet afgegraasd. Reactie op het bovenstaande zouden kunnen leiden tot een vervolg. Trouwens alles wat met slagers in Vlaardingen te maken heeft kan op mijn belangstelling rekenen.

Kees van Berkel (bijgenaamd De Rut)

1. Rekeningen Vld Oud Archief (OA), inv.nr. 111, Gemeentearchief Vlaardingen (GAV).
2. Resolutiën Vroedschap Vld. Archief Stad Vlaardingen (ASV) 27 augustus 1681. GAV
3. Res. Vroedschap Vld. ASV 13 augustus 1679. GAV
4. Res. Vroedschap zie 2.
5. Groot-Placcaatboek Algemeen Rijksarchief (ARA). Den Haag deel 1 t/m deel 4 fol 834 6e Titul
6. Keurboek ASV. inv. nr. 53 fol 12 en 13 GAV
7. Keurboek ASV. inv. nr. 53 fol 111v-114 GAV
8. De geschiedenis ener melkinrichting Amsterdam 1979
9. De agrarische geschiedenis van Europa 500 - 1800 B. Slicher van Bath, Utrecht 1976, blz 276 e.v.
10. Rekeningen en Ontvangsten Vlaardingen OA inv. nr. 1714-1750
11. ASV inv. nr. 54 fol. 7v-8v. GAV
12. ASV inv. nr. 54 fol. 9-9v. GAV
13. als voren 54 fol. 10-14. GAV
14. als voren 54 fol. 108-109
15. als voren 54 fol. 135-137
16. ASV inv. nr. 72 en 73. GAV
17. Memorieboek ADSV inv. nr. 72 fol. 6 GAV
18. Zevende Keurboek (1822 - 1845) ASV inv. nr. Reglement op de Vleeshal art. 7
19. Ingekomen Stukken Gemeenteraad 1894
20. Jubileumboek Alg. Slagersver. Vlaardingen 1901 - 1971, blz. 1, J. Meeder
21. bron: Rapport, verkregen via Streekmuseum Jan Anderson
22. De geschiedenis van de Belastingen. A.C.J. De Vrankrijker. Bussum 1969
23. In het Rechterlijk Archief van Vlaardingen wordt Jan de With (in 1682 een van de eerste huurders van een vleeshalbank) in 1699 vermeld als vinder of keurmeester van 't vlees.
24. O.A. inv. nr. 72 Memorieboek. GAV

HET OUDE VLAARDINGS[1]

C. van Bree

1. Inleiding

Het oude Vlaardings: is er iets over bekend? Er is wat Vlaardings uit de vorige eeuw overgeleverd. Het oudste ons overgeleverde dokument is uit 1854, een briefje van baggeraars gericht aan B en W om meer loon te krijgen. Dit briefje is weliswaar in het algemene Nederlands geschreven, althans in iets wat daarvoor moet doorgaan, maar het Vlaardings komt er op bepaalde punten duidelijk doorheen. Van januari 1871 dateert een vertaling in het Vlaardings van de gelijkenis van de verloren zoon (Lukas 15: 11-32), van de hand van burgemeester Pieter Karel Drossaart (naar wie een lange straat in Vlaardingen is genoemd). Deze vertaling (voortaan aangeduid als *gelijkenis* staat in het Algemeen Nederduitsch en Friesch Dialecticon uit 1874 van Johan Winkler, een verzameling vertalingen van genoemde gelijkenis in een groot aantal dialecten. Winkler voorziet de vertaling van Drossaart van enig commentaar. Hij is heel vriendelijk over het Vlaardings: "Het echte vlaardingsch zooals het door de eenvoudige vlaardinger visscherlui wordt gesproken, heeft iets bekoorlijks en ongekunstelds en is zeer welluidend" (blz. 149). Een gedeelte van de gelijkenis wordt hierbij afgedrukt. Van een paar jaar later, uit 1878, dateert een vertaling in het Vlaardings, eveneens van de hand van Drossaart, van het Rooms-Katholieke dogma van de Onbevlekte Ontvangenis (voortaan aangeduid als *dogma.* We vinden deze vertaling in een verzamelbundel uitgegeven door J.A. Alberdingk Thijm. Van 1882 dateert een gedicht in een Schiedamse almanak van een zekere D. (burgemeester Drossaart?), getiteld "Mijmering van een Vlaardingschen waker" *(voortaan: Mijmering).* Een vertaling van een aantal woorden en woordgroepen in het Vlaardings danken we aan een in 1879 door het Aardrijkskundig Genootschap georganiseerde enquête *(de enquête-Kern).* Ook nu is het burgemeester Drossaart die voor de vertaling heeft gezorgd.

Er is ook óver het oude Vlaardings geschreven. Er is een artikel van A.F. Stolk uit 1880 en er zijn nog wat opmerkingen, uit 1910, van P. van West. Voor nadere informatie verwijs ik naar de bibliografie; daar worden ook nog wat latere publikaties genoemd, aan sommige waarvan ik het nodige voor mijn bespreking ontleend heb.

Het Vlaardings zoals dat heel vroeger gesproken werd, valt natuurlijk niet meer te horen: we hebben uit die oude tijden nu eenmaal geen platen of bandjes over. We kunnen het echter wèl lezen en we kunnen proberen uit spellingen af te leiden hoe het mogelijk geklonken heeft. Voordat we echter met het oog daarop de teksten zullen bekijken, is het goed iets over het begrip dialect te zeggen.

Hoewel het oude Vlaardings aanmerkelijk minder van het algemene Nederlands verschilde dan nu nog bijvoorbeeld met hetTwents het geval is, beschouwen we het toch als een dialect. Een dialect is goed beschouwd ook een taal, maar dan, vergeleken bij het zojuist genoemde algemene Nederlands (gewoonlijk Algemeen Beschaafd Nederlands of Standaardnederlands genoemd), een taal met een lage status. Men gebruikt in dit verband wel het woord *plat:* "dat Vlaardings is toch zo'n platte taal". Zuiver taalkundig beschouwd berust zo'n oordeel nergens op. Wat is er eigenlijk voor plats aan een uitspraak (die je ook nu nog vaak kunt horen) als *maain* voor *mijn?* Het gaat er tenslotte maar om dat je begrepen wordt, en diezelfde uitspraak is volstrekt geaccepteerd in een taal als het Duits *(mein).* Het Vlaardingse *maain* wordt als plat, onbeschaafd beschouwd omdat die uitspraak aangetroffen wordt bij mensen die "onbeschaafd" zijn, althans voor zodanig worden aangezien door ándere mensen die zichzelf voor "beschaafd" houden. Het plat of onbeschaafd vinden van bepaalde dialecten is dus een kwestie van maatschappelijke vooroordelen.

De taalkundige beschouwt alle talen en dialecten als in feite even waardevol; dialecten moeten we dan zien als talen die niet de kans gekregen hebben om de status van standaardtaal te krijgen. Hiermee is overigens niet bedoeld dat *maain* de correcte uitspraak is wanneer men zoals in vele situaties geboden is, het algemene Nederlands wil spreken; dan moet het woord natuurlijk met een keurige *ei* worden uitgesproken.

We beschouwen het oude Vlaardingse dialect dus als een volwaardige taal en zoals iedere volwaardige taal beschikte het over een grammatica (spraakkunst) en een woordenschat. De grammatica valt in de bekende onderdelen uiteen: klankleer, vormleer (verbuiging en vervoeging), zinsleer (syntaxis). We zullen ons hier alleen met de klankleer bezighouden maar ook daarbij zullen we niet naar volledigheid streven. Ons uitgangspunt nemen we in de gelijkenis; waar nodig en mogelijk betrekken we ook de andere teksten in onze beschouwingen. Bij iedere klankeigenaardigheid stellen we twee vragen: 1. hebben er zich in latere perioden veranderingen bij voorgedaan? 2. in hoeverre is er inderdaad van een typisch Vlaardingse eigenaardigheid sprake? Bij de beantwoording van de tweede vraag zullen we vooral gebruik maken van delen van kaartjes die we, met toestemming van Dr. Jo Daan, ontlenen aan haar Atlas van de nederlandse klankontwikkeling (Anko).

GELIJKENIS VAN DEN VERLOREN ZOON IN DEN TONGVAL VAN DE STAD VLAARDINGEN

Medegedeeld door den heer P.K. Drossaart, burgemeester te Vlaardingen januari 1871 (In nederlandsche spelling).

11. D'r was ereis 'n man, in die ad twee zeune.
12. In de jongste d'rvan zei teuge z'n vaeder: vaeder! geef mij m'n part van t' goed dat ik van je mot ebbe. In toen deelden-i 't.
13. In kort daeaerop, toe de jongste zeun alles bij mekaar ad, reisden-i nae 'n vor land, in daeaer leefden-i zoo overdaedig, dat i al z'n goed d'r deur brocht.
14. In toe-d-i alles verteerd ad, kwam 'r 'n gròëte ongersnòëd in dat land in toe leed-i gebrek.
15. In i gong een in vervoegden-em op z'n land om de varrekes te oeien.
16. In i wou z'n buik volle mit 't varrekesvoer, maeaer geen mens gaf 't em.
17. In toe-d-i tot z'n zich zelve ekomme was, zeid-i: oeveul uurlinge van m'n vaeder ebben overvloed van bròëd, in mot ik nou vergaeaen van den onger?
18. Ik zel opstaeaen in nae m'n vaeder toegaeaen in ik zel teugen 'm zeggen: vaeder! ik eb ezondigd teugen den emel in teugen jou!
19. In ik ben niet meer waeaerdig om je zeun te ieten; je most mijn 'n uurling van je maeke.

2. Problemen met de h

Het eerste woordje waarnaar we kijken, is het woordje *ad* in vers 11. Daar hebben we wel de meest bekende eigenaardigheid van het Vlaardings: het "weglaten" van de *h,* beter gezegd: het ontbreken van deze klank. En de keerzijde ervan: het hypercorrecte zeggen of schrijven van de *h* waar hij gezien vanuit het algemene Nederlands niet thuis hoort. Moeilijkheden met de *h* zijn in alle teksten zeer duidelijk aanwezig. In het dogma vinden we, evenals in de Mijmering en in de enquête-Kern, vormen met hypercorrecte *h* naast vormen zonder *h: halderzaeligste, hallemachtigen; eiligen, emelsche.* Vormen zonder *h* ontbreken in het briefje van de baggeraars: de schrijver daarvan is er zich kennelijk van bewust geweest dat hij aan deftige heren schreef en is erin geslaagd de *h* nergens weg te laten; hij schiet echter duidelijk door naar de andere kant. In de gelijkenis treffen we alleen *h*-loze vormen aan, geen hypercorrecties. Winkler rept in zijn commentaar van "de zeer flauwe uitspraak of geheele verzwijging der *h*" (blz. 149). Was de *h* in het Vlaardings van zijn tijd nog niet helemaal verdwenen? Stolk en Van West vermelden zowel het "weglaten" van de *h* als het hypercorrecte gebruik ervan. In de enquête-Kern wordt het correct èn hypercorrect uitspreken van de *h* aan de klemtoon toegeschreven. De "problemen" met de *h* zullen vele Vlaardingers nog bekend zijn; we hebben er vele anecdotes aan te danken. Thans vormen ze een uitstervend verschijnsel: door de invloed van de school komen ze - dat is tenminste de indruk die ik bij onderzoek heb opgedaan - bij jongeren niet meer voor.

Het ontbreken van de *h* en als gevolg daarvan de problemen met deze klank gezien vanuit de norm van het algemene Nederlands zijn overigens niet alleen kernmerkend voor het oude Vlaardingen. Ook Schiedam en Overschie worden in dit verband door Winkler (blz. 148, 149) genoemd. En als we naar kaartje 1 kijken, dan zien we dat het hele zuidwesten van het Nederlandse taalgebied (Vlaanderen, het Nederlandstalige noorden van België, hierbij inbegrepen) en ook kustplaatsen als bijv. Scheveningen de *h* als dialectklank (dialectfoneem) missen. Reeds Winkler (blz. 149) wijst op dit punt op de verwant-

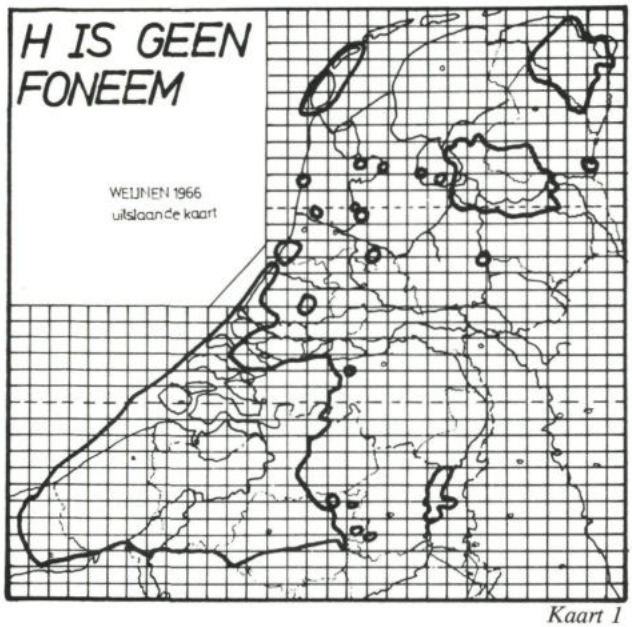

Kaart 1

schap tussen het Vlaardings en dat wat hij het Strandhollands noemt, het dialect van de kustplaatsen. Met die kustplaatsen zal Vlaardingen van oudsher door visserij en zeevaart veel contact hebben gehad.

3. Vlaardingse eu-klanken

In vers 11 staat ook het woord *zeune* voor 'zonen'. Een *eu*-klank voor bepaalde *oo's* kwam, blijkens andere teksten en beschrijvingen, meer voor: *weune, geweun, zeumer, veugel, meugelijk, azeneute* 'hazelnoten' (de slot-*n* wordt zoals in het hele westelijke Nederlands normaal is, niet uitgesproken). Voor de *oo's* van bijv. *boom, hoog, groot* zullen we die *eu* echter nooit aantreffen doordat die *oo's* als we maar ver genoeg in de taalgeschiedenis teruggaan, een andere oorsprong blijken te hebben (voor meer informatie over de herkomst van klanken zie mijn Historische Grammatica). Ook die *eu's* voor *oo's* blijken niet alleen Vlaardings te zijn. Zie hiervoor kaartje 2 waar blijkt dat we *veugel* voor 'vogel' in het hele zuidwesten van het taalgebied kunnen aantreffen.
Andere *eu's* treffen we aan waar het Standaardnederlands *ee* heeft: *teuge* (vers 12 van de gelijkenis), *oeveul* (vers 17), *deuze* (vers 24). In beide gevallen hebben we wel met een verschijnsel te maken dat nu, behalve misschien in grappig bedoelde taal, verdwenen is.

4. De blatende ae

Geheel verdwenen is zeker het verschijnsel dat de *aa*-klank *èè*-achtig wordt uitgesproken. Op die uitspraak wijst de spelling *vaeder* met «ae» (vers 12); een dubbele «ae»-spelling vinden we o.a. in daeaerop in vers 13. De «ae»-spelling vinden we ook in de Mijmering (1882) en in de enquête-Kern (1879). Die 'blatende' klank zoals Winkler het in zijn commentaar (blz. 149, 152) uitdrukt (de klank doet inderdaad

Kaart 2 (= ANKO 3)

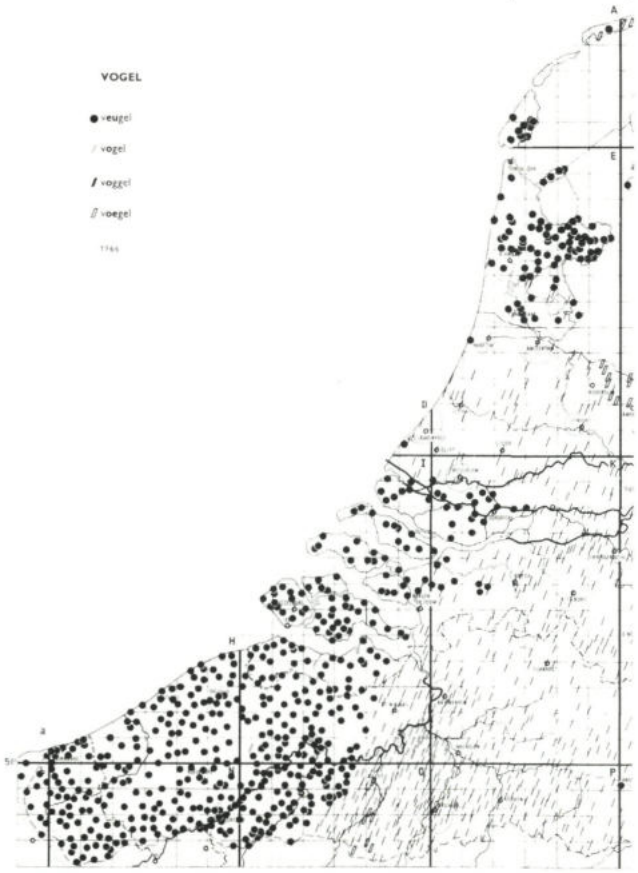

enigszins aan het geluid van een schaap denken), moeten de 'vlaeringers' al vroeg verloren hebben. Stolk (1880) vermeldt deze uitspraak niet en ook latere onderzoekers hebben hem niet meer aangetroffen.

Ook wat deze klank betreft was het Vlaardings niet uitzonderlijk. Zie kaartje 3 waarop we de *ae*-klank ook genoteerd vinden voor Zeeland en de Zuidhollandse eilanden en voor de kustplaatsen Scheveningen, Katwijk, Noordwijk en Zandvoort. Ook in verband met de "blatende" *aa* wijst Winkler nadrukkelijk op de verwantschap tussen het Vlaardings en het Strandhollands.

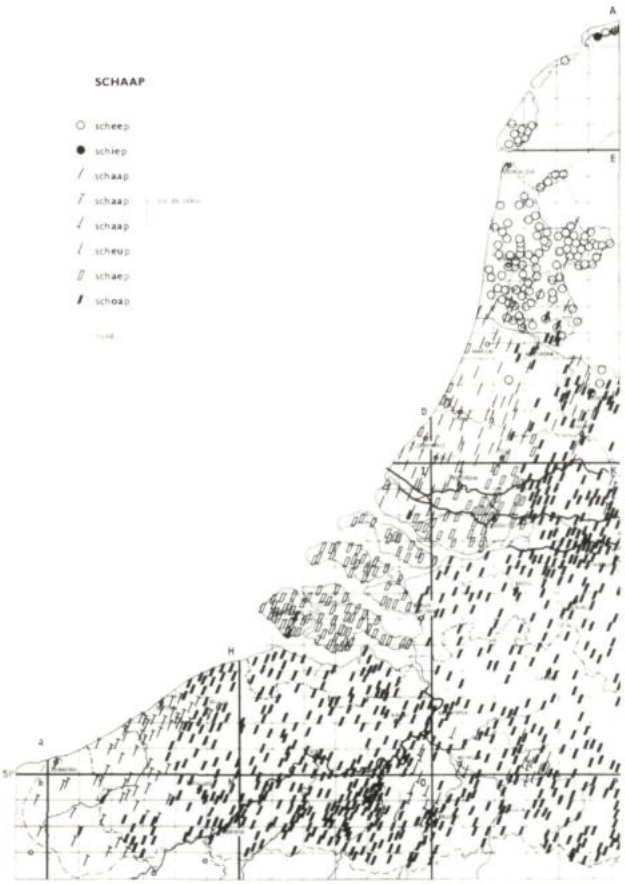

Kaart 3 (= ANKO 5)

5. Aais kost mensevlaais

In vers 12 vinden we ook de woorden *zei* en *mij*. Opvallend is dat die woorden op een voor ons zo gewone manier gespeld zijn. Was de uitspraak net zoals heden ten dage in beide gevallen *ei*? (N.B. Aan het spellingsverschil «ei»/«ij», "korte" en "lange" ei, beantwoordt in het Standaardnederlands geen uitspraakverschil!) Merkwaardig is dan wel dat genoemde Stolk opmerkt: "De *ei* en *ij* zweemen naar *ai: laiken, kaiken,* enz." We hebben hier de *aai*-uitspraak die we nu zeer frequent kunnen horen; vergelijk nog voor «ei» *aailant, maait* enz. In het oude Vlaardings kwam deze uitspraak ook wel eens voor *ee* voor, bijv. in de uitdrukking die ik mijn moeder nog wel heb horen gebruiken: *aais kost mensenvlaais.* Heeft Drossaart misschien een steek laten vallen en is de *aai*-klank hem niet opgevallen? Met die conclusie moeten we voorzichtig zijn. Waarom zouden wij het beter weten dan iemand die het oude Vlaardings met eigen oren heeft kunnen horen? Ook in het dogma spelt Drossaart «ei», nu niet alleen voor onze «ei» maar ook voor «ij»: vgl. *vrei, weize* enz., een bewijs dat er in ieder geval geen uitspraakverschil was. Hetzelfde doet hij in de enquête-Kern. Dat er geen uitspraakverschil blijkt ook uit het briefje van de baggeraars waarin consequent «ij» gespeld wordt: *klijnigijt, zijn hijl* enz. In de Mijmering vinden we weliswaar «ij» naast «ei» maar geen enkele aanwijzing voor een *aai*-uitspraak.

Ook Winkler noemt in zijn commentaar bij de gelijkenis deze uitspraak niet. In andere vertalingen van de gelijkenis treffen we hem wèl aan, o.a. in die voor Rotterdam en Oud-Beierland, en we treffen hem ook aan in het in het Schiedams geschreven verhaal van de brandersknecht van 1882 (in de bundel van Leopold en Leopold, deel 1). Voor Rotterdam merkt Winkler (blz. 147) op dat de klank *ai* (in bijv. *bai, aige, uitkaik*) niet te "volmondig" moet worden uitgesproken en dat hij tussen *ei* en *ai* in klinkt. Elders (blz. 145) merkt hij op: "De *ei* en ook de *ij* hellen in eenige Maashollandsche tongvallen zeer sterk naar de *ai* over; vooral in den tongval van Rotterdam is dit het geval".

Een volwaardige *aai*-klank zoals er nu te horen valt, kwam dus kennelijk in die tijd zelfs in Rotterdam nog niet voor; dus waarom zou Vlaardingen niet nog de oudere *ei*-klank hebben gehad (de *aai* moet wel als een verdere ontwikkeling van de *ei* worden beschouwd)? Opmerkelijk is dan wel dat Stolk al in 1880 een tendens in de richting van de *aai*-uitspraak vermeldt. Het Vlaardings zou dan rond die tijd een verandering van *ei* in de *aai*-richting hebben doorgemaakt of waarschijnlijk beter geformuleerd (want taalverandering is altijd een geleidelijk proces): een verandering van overwegend ei naar overwegend aai. Die verandering zou verband kunnen houden met de economische ontwikkeling van de stad in die tijd, van oude vissersplaats tot haven- en industriestad. Die ontwikkeling kan ook intensievere contacten met zich mee gebracht hebben met plaatsen als Schiedam en Rotterdam, die de *aai*-klank al hadden en die in Vlaardingen bevorderd kunnen hebben. Verder valt in dit verband op een sterke immigratie te wijzen (er is sprake van een sterke bevolkingstoename). Immigranten, als ze bijvoorbeeld van de eilanden kwamen, kunnen de *aai*-klank mede bevorderd hebben.[2] Ook de verdwijning van de blatende *ae* zou in het licht van bovenstaande gezien kunnen worden; in de Rotterdamse gelijkenis en in het verhaal van de brandersknecht vinden we in ieder geval geen aanwijzingen voor deze klank.

Dat verschillende uitspraken, dus een *ei*- en een *aai*-achtige uitspraak of, in het algemeen, verschillende taalvormen naast elkaar bestaan kunnen hebben, blijkt uit opmerkingen van Winkler (blz. 149): het oude Vlaardings is nog onder de echte "Vlaeringers" (zee-en visserlui) in gebruik maar bij menigeen uit de deftige burgerstand moet het wijken voor het "gewone maashollandsch" (hiertoe behoort o.a. het dialect van Rotterdam) en in de voornaamste stand voor het "moderne hollandsch" (de voorloper van het hedendaagse Standaardnederlands). De echte Vlaeringers zouden dan nog *ei* gezegd kunnen hebben, de Maashollands sprekenden een klank die in de richting van *aai* ging, en de mensen van de voornaamste stand dan weer een *ei,* die ook toen zeker de "beschaafde" uitspraak van het Standaardnederlands is geweest. Maar een beetje speculatief is dit allemaal wel. Dat een taalverandering via taalvariatie verloopt, is echter een heel gewoon verschijnsel.

Ook Stolk noemt verschillende bevolkingsgroepen. Hij onderscheidt enerzijds de vissersbevolking en allen die daarmee in betrekking staan, en anderzijds de landbouw- en de handwerkstand. "Deze (nl. groepen) onderscheiden zich o.a. ook door hun taal, hetgeen voor een geoefend oor duidelijk merkbaar is." Zouden de handwerkers en de landbouwers sneller tot *aai* geneigd geweest zijn dan de vissers? Het is jammer dat noch Winkler noch Stolk hun mededelingen met voorbeelden illustreren. Hun indelingen verschillen ook

Kaart 4 (= ANKO 17)

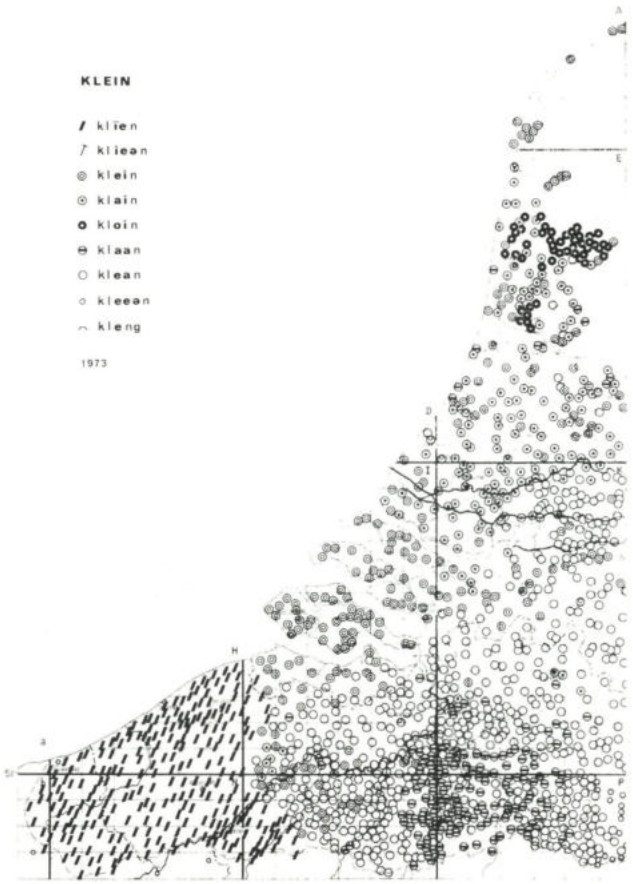

duidelijk: die van Winkler is verticaal (naar drie standen), die van Stolk is er een naar beroepsgroep, waarbij met de genoemde groepen wel in de laagste stand blijven zitten.

Dat de *aai*-klank helemaal niet zo typisch Vlaardings is, is nu al wel duidelijk geworden. We kunnen het nog eens nagaan met kaartje 4, waarop de klinker van *klein* in kaart is gebracht.

Kaart 5 (= ANKO 2)

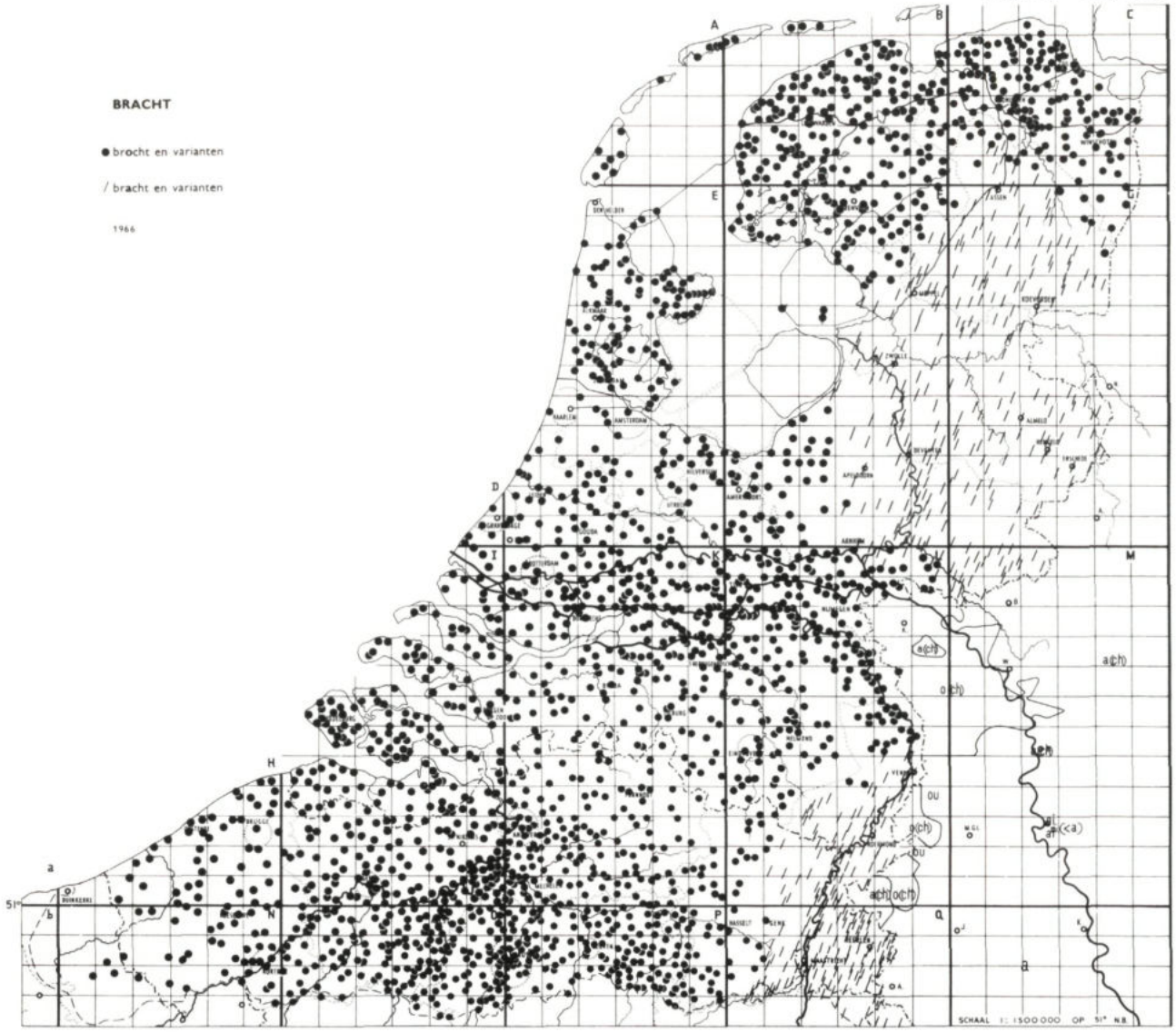

6. O voor a

In vers 13 vinden we de vorm *brocht;* verderop in de gelijkenis treffen we *of* voor 'af' aan. Zo'n *o* in plaats van een *a* kwam wel meer voor: *doch(t), borsten, rot.* Kaartje 5 laat zien dat *brocht*, met de *o*-klank, verre van alleen Vlaardings is. Het blijkt de vorm van het grootste deel van het taalgebied te zijn; in het oosten, o.a. in Twente, vinden we echter een *a.* Soms kun je zo'n *o*-klank nog wel eens horen: *o, ik doch dat je....* De hier besproken klank mogen we niet verwarren met de *o*-achtige klank voor *a* (dus niet een regelrechte *o*) die we speciaal vóór bepaalde medeklinkers als bijvoorbeeld een *m* kunnen horen: vergelijk *Rotterdam* dat in het hedendaagse Vlaardingen en ook in Rotterdam soms bijna als *Rotterdom* klinkt. Deze tendens van de *a* in de richting van een *o* is naar het zich laat aanzien een betrekkelijk modern verschijnsel.

7. Een merkwaardige klank voor oo

Vreemde spellingen vinden we in vers 14: *gròëte, ongersnòëd.* Verder op in de gelijkenis vinden we *bròëd* en *dòëd.* Het gaat hier om een klank voor sommige *oo's* van het Standaardnederlands. Voor andere *oo's* vinden we zoals we al gezien hebben, een *eu* (in bijv. *zeune*), en het Vlaardings kon ook gewoon *oo* hebben, bijv. in een woord als *kogel.* Van West beschrijft de klank die ons hier interesseert, als een lange *òò.* Stolk is niet geheel duidelijk. Hij zegt van de *oo* (we nemen aan dat hij hiermee de klank in kwestie bedoelt) dat deze zeer gerekt is en bijna de klank van de engelse *oa* heeft "behalve in open lettergrepen". We kunnen in dit verband bijv. aan Engels *broad* denken. Wat we met de toevoeging "behalve in open lettergrepen" aanmoeten, is niet duidelijk. De manier waarop Drossaart de klank weergeeft, laat vermoeden dat er op die *óó* nog zoiets als een "stomme e" volgde, dus dat de klank iets van een tweeklank (diftong) had. Dat klopt met het commentaar van Winkler (blz. 152): "De *òë* klinkt tweelettergrepig en wel als een zeer heldere, gerekte, scherpe *o,* gevolgd door een toonlooze *e*." In een noot bij het dogma, waarin de klank met *ô* wordt aangeduid, wordt hij (door Drossaart zelf?) vergeleken met een korte *o* die dan langer moet worden aangehouden. Van het verschil in beschrijving, al dan niet met op het eind een toonloze *e,* hoeven we geen al te groot probleem te maken: het verschil tussen *òò* en *òë* is miniem.

Van West wijst erop dat de klank voorkomt in woorden waarin volgens de oude spelling (De Vries en Te Winkel) in open lettergreep dubbel (oo) gespeld moest worden: «groote», «nooden», «brooden», «dooden». Deze spelling is bij officieel besluit in 1947 afgeschaft. Oudere lezers zullen er vanuit hun schooltijd zeker nog wel herinneringen aan hebben. In de gelijkenis komt de klank in kwestie toevallig alleen vóór *d* en *t* voor maar we mogen aannemen dat hij in het oude Vlaardings ook vóór andere medeklinkers te horen was. Hiervoor kunnen we ons beroepen op het dogma; daarin vinden we als voorbeelden met *ô: ôtmoed, Trôster, gelôf, ôgenblik, altôs, alzô, elôfd.* (Vergelijk oude spellingen als «gelooven», «oogenblik», «alzoo». Ook op de enquête-Kern kunnen we hiervoor een beroep doen: vgl. *lôven, lôof, ôore, ôk, grôte, bôome* enz., of op de Mijmering: *ôk, dôd, lôver* enz.[3] Merkwaardig is dat in de gelijkenis drie keer het woord *vroolik* voorkomt, met dubbel «oo» gespeld maar zonder aanduiding van een biezondere uitspraak. Dit is merkwaardig omdat volgens de oude spelling inderdaad «oo» gespeld moest worden. Een fout van Drossaart? Niet erg waarschijnlijk gezien het feit dat het woord drie keer voorkomt. Waarschijnlijk dus had het betreffende woord door welke oorzaak dan ook de biezondere uitspraak niet (meer).

Dat we voor standaardnederlands *oo* in het oude Vlaardings soms die *òò*-achtige klank en soms *eu* of gewoon *oo* aantreffen, moet zoals reeds aangeduid (zie 3) uit verschil in herkomst verklaard worden. We hebben hier met heel oude uitspraakverschillen te maken die in het oude Vlaardings en blijkens Winkler (zie blz. 143) in het hele Maashollands nog voorkwamen maar in het Standaardnederlands intussen al verdwenen waren. Ze zijn dat ook in het moderne Vlaardings. In vele dialecten kunnen we ze nog - en soms op een nog ingewikkelder manier - terugvinden, zo bijv. in het Vlaams en het Zeeuws. Op verschil in herkomst was ook de oude spelling van De Vries en Te Winkel gevaseerd. Kaartje 6 laat de uitspraak van het woord *dood* zien. De uitspraak met een lang aan-

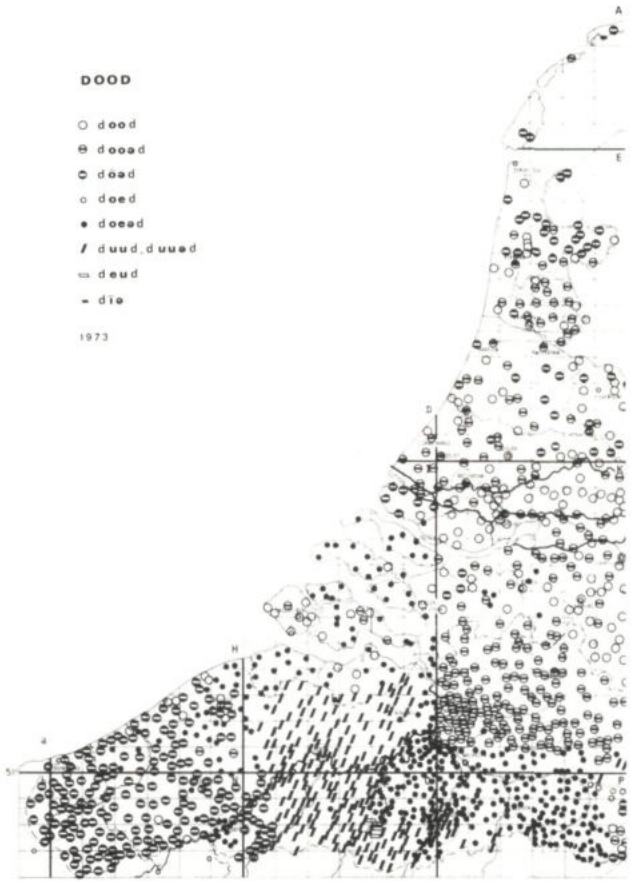

Kaart 6 (= ANKO 19)

gehouden *o* gevolgd door een naslag (een soort toonloze *e*, weergegeven door middel van een omgekeerde «e») komt nog steeds in de buurt van Vlaardingen (zie Voorne-Putten) voor.

8. De ui-klank

In vers 16 staat het woord *buik*. Daar lijkt niets biezonders mee aan de hand te zijn: het oude Vlaardings lijkt de ons uit het hedendaagse Standaardnederlands bekende *ui*-klank te hebben gehad. Ook aan de *ui*-woorden in het dogma, de enquête-Kern en de Mijmering valt niets biezonders af te lezen. We kunnen echter zeggen dát het biezonder is dat er niets biezonders te zien is. Uit latere getuigenissen, o.a. die van Stolk, is ons namelijk een *oi*-klank bekend. Zo klonk *huisje* wel als *oisie*. Stolk vermeldt echter dat *ui* en *oi* naast elkaar voorkomen: in sommige woorden *ui*, in andere *oi* (dus afwisseling per woord). Misschien hebben we hier een parallellie met de *ei-/aai*-kwestie. In de Oud-Beierlandse vertaling van de gelijkenis treffen we de *oi*-klank aan in *boik, hois* en *boite*, in de Rotterdamse vertaling wordt merkwaardigerwijs gewoon «ui» gespeld: *uit, huis*. We vinden de *oi* echter wel in het Schiedamse verhaal "De brandersknecht" (zie 5): *loi* 'lieden', *ois, koiere*. Het is niet onmogelijk dat we hier weer het oude Vlaardings op een verandering betrappen, van *ui* naar *oi*, en dat de omgeving (bijv. Schiedam) die verandering heeft gestimuleerd. De parallellie met *ei/aai* gaat dan wel in zoverre niet op dat we anders dan met de *aai*-klank het geval is, *oi* voor *ui* niet vaak meer zullen horen, wat overigens niet wil zeggen dat de *ui* in het hedendaagse Vlaardings altijd helemaal aan de standaardtaalnorm beantwoordt. Kaartje 7 laat zien dat de *oi*-klank nog steeds in de buurt van Vlaardingen (IJsselmonde, Hoeksewaard) voorkomt.

9. IJ zel nae je iete

In vers 19 komt de vorm *ieten* 'heten' voor, ook bekend uit wat de achterblijvende meisjes hun met de vloot vertrekkende vrijers nariepen: *ij zel nae je iete!* Andere woorden met zo'n *ie* voor *ee* die in het Vlaardings voorkwamen, zijn: *stien, bien, ien, allien, twie, twiede*. Het interessante is dat deze *ie*-klank overeenkomt met de bekende dubbele «e»-spelling in open lettergreep van De Vries en te Winkel: «steenen», «beenen», «eene». Zo'n *ie*-klank zullen we niet aantreffen wanneer in open lettergreep enkele «e» gespeld werd: «geven», «leven» enz. Het verschil in spelling gaat ook in dit geval op een oud uitspraakverschil terug dat in het Standaardnederlands al verdwenen was maar in het oude Vlaardings blijkbaar nog bestond. Het uitspraakverschil moet dan weer uit een verschil in herkomst van de klanken verklaard worden. Vreemd is dan wel dat we op grond van de herkomst de *ie*-klank

ook in *deelden* (vers 12), *geen* (vers 16) en *kleere* (vers 22) zouden verwachten (vergelijk *kleere* met «ee»-spelling). Moeten we voor *deelden* en *geen* een gewone *ee*-klank aannemen (*kleere* zal wel, vóór *r,* de ook nu geldende lange *i*-klank hebben gehad) of hadden deze woorden dan weliswaar geen *ie* maar dan toch een andere uitspraak dan woorden als *geef* (vers 12), *leefden* (vers 13), *emel* (met één «e», vers 18)? In het dogma, de enquête-Kern en de Mijmering ontbreekt *ie* voor *ee* geheel. Wèl vinden we in de beide eerstgenoemde bronnen het spellingverschil «e» - «ee» in open lettergreep: vergelijk (in het dogma) bijv. *gebéje, emelsche* enz. met *eele, heenige* 'enige' enz. Wijst dat op een uitspraakverschil of heeft Drossaart gewoon de toen geldende spelling van het Standaadnederlands gebruikt? (Vreemd is in het dogma de spelling *géjest* met qua herkomst dezelfde klinker als *heten,* met de opmerking dat men in de uitspraak duidelijk de *j* laat horen). Van West vermeldt geen *ie*-woorden maar hij wijst wèl op een verschil in uitspraak alnaargelang de herkomst (en de spelling). Zo wordt volgens hem *been* met de *ee* van *beer* uitgesproken (dus met de *i*-achtige klank die we nu nog vóór *r* horen), althans, voegt hij eraan toe, door een groot deel der bewoners. Andere woorden met die klank zijn *heele, leenen, zeemen, zee.* "(...) in woorden met de enkele *e* klinkt die letter (begrijp: klank) goed (conform de standaardtaal), bijv. leger, meten, zeven, melig." Als Winkler (blz 144) voor het Maashollands vermeldt dat daarin het oude uitspraakverschil nog bewaard gebleven is, doelt hij waarschijnlijk op hetzelfde als Van West (in de Rotterdamse gelijkenis komt overigens ook een *ie*-vorm voor: *hiet*).

Kaart 7 (= ANKO 12)

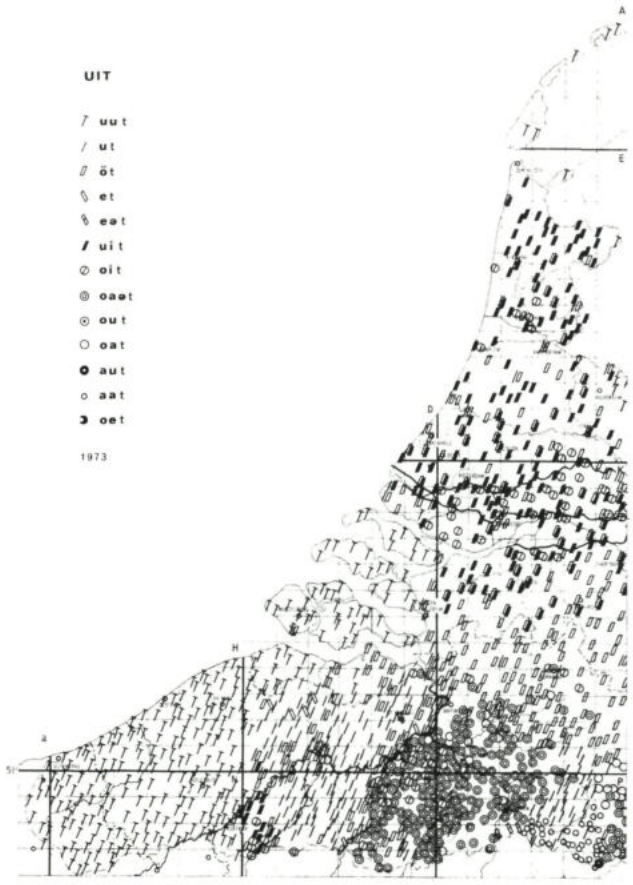

Misschien hebben we hier opnieuw een geval van variatie binnen het oude Vlaardings. Al naar de herkomst vallen de woorden met *ee* in twee groepen uiteen: de groep *geven* en de groep *stenen* (oude spelling: «steenen»). De eerste groep had een 'gewone' *ee,* de tweede groep de klinker van *beer* (vergelijk Van West) maar soms ook, speciaal vóór dentalen (tandmedeklinkers) als bijv. een *n,* een *ie.* De beide uitspraken, dus *steen* met de *ee* van *beer* of met een *ie,* kunnen heel goed naast elkaar voorgekomen zijn. De eerste uitspraak kan het Vlaardings om de termen van Winkler te gebruiken, meer met het Maashollands, de tweede meer met het Strandhollands verbonden hebben. Is het al te speculatief te veronderstellen dat de *ie* vooral door de vissers zal gebruikt zijn?

Kaart 8 (van het woord *steen*) laat nog eens duidelijk zien dat we ook nu niet met exclusief Vlaardingse eigenaardigheden te maken hebben. De beide hierboven besproken uitspraken komen nog altijd in de buurt van Vlaardingen voor. Duidelijk valt af te lezen dat de *ie*-klank althans in Zuid-Holland inderdaad een kustklank is. In het Vlaardings zoals het nu gesproken wordt, komen naar mijn indruk beide uitspraken niet of nauwelijks meer voor.

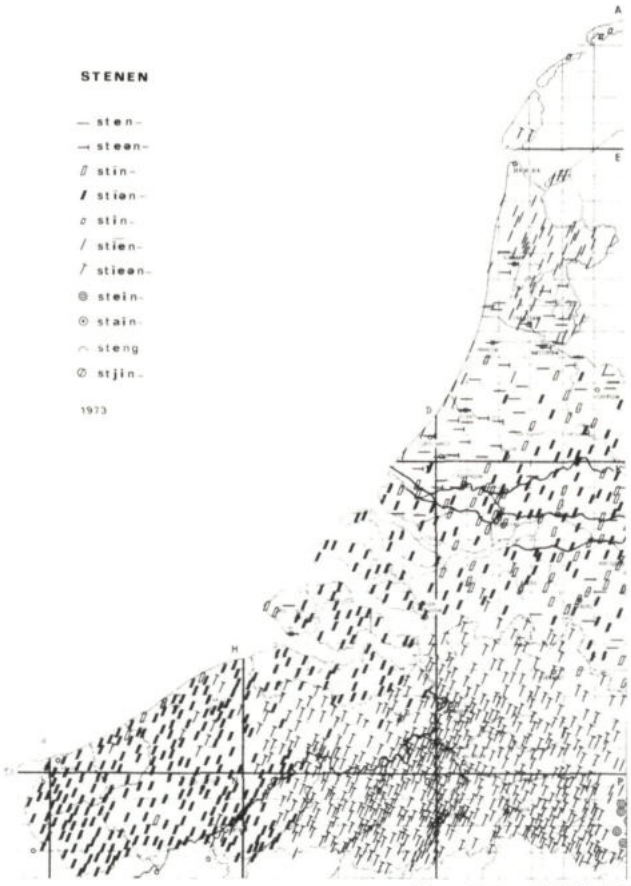

Kaart 8 (= ANKO 16)

10. met 'n stikkezakkie naar je werk

Het woord *stik* voor 'stuk' komt in de gelijkenis zelf niet voor, wèl in het commentaar van Winkler. Hij citeert (blz. 149) een medelijdende Vlaardingse vissersvrouw die tegen een arme, hongerige knaap zegt: *Joei! wil je 'n stik 'è', dan zel 'k je 'n stik gee'. Stik* is hier gebruikt in de betekenis 'boterham'. Het zinnetje is waarschijnlijk van Drossaart afkomstig; we vinden het nl. terug in de enquête-Kern. We vinden het woord ook in de Mijmering: *stik brôd,* verder in het verhaal van de brandersknecht (Schiedam): *stik brood,* en in de gelijkenis in het dialect van 's Gravenzande: *roch de zeun heelemaal van z'n stik* 'raakte de zoon helemaal van z'n stuk". In de betekenis 'boterham' heeft het nog een tijdje voortgeleefd in het bekende *stikkezakkie,* waarmee de arbeiders vroeger naar hun werk gingen. Als we qua uitspraak *stik* met *stuk* vergelijken, constateren we dat in *stuk* wèl, in *stik* niet de lippen gerond zijn. We zeggen dan ook wel dat in *stik* ontronding heeft plaatsgevonden. Andere woorden uit het oude Vlaardings met die ontronding zijn *bregge* 'brug', *kneppel* 'knuppel', *pet* 'put', *krik* 'kruk' (we zien dat de ontronde klinker ook een *e* kan zijn). Het Zeeuws heeft ook nog *rik* 'rug' (Winkler, blz. 133, noemt dit woord ook voor het Westland); in plaats van *pet* heeft het *pit* en in plaats van *bregge brigge.*

Kaart 9 (= ANKO 4)

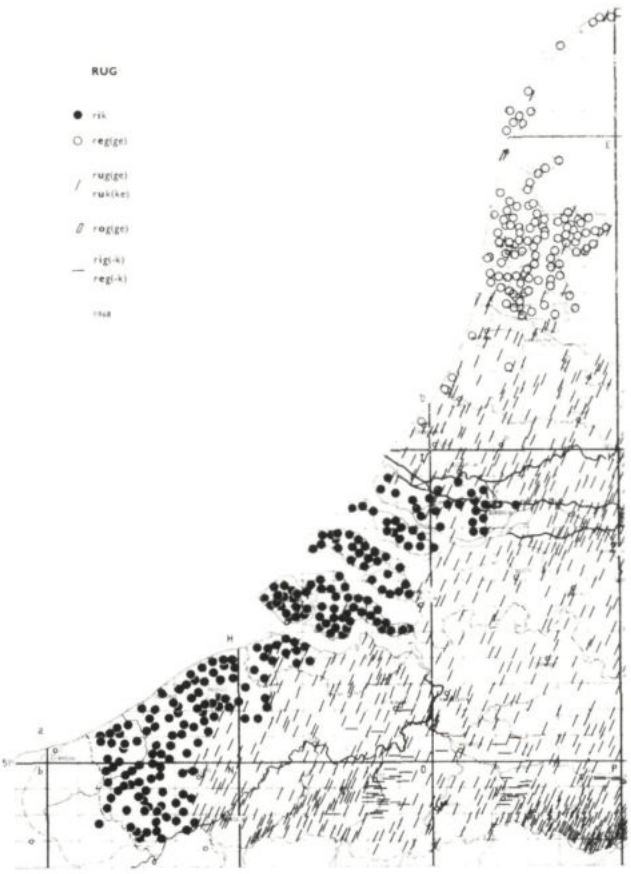

Kaart 9 (*rug*) laat zien waar heden ten dage de ontronde vormen nog teruggevonden worden. Dat blijken de kustgebieden te zijn, waarbij we voor de *e* in het noorden en voor de *i* in het zuiden moeten zijn. Interessant is dat ook het Engels ontronde vormen heeft: *stick, pit, ridge, bridge.* de kusten aan weerszijden van de Noordzee gaan dus gelijk op. Het hedendaagse Vlaardings is intussen, zoals ook uit het kaartje blijkt, de ontrondingen kwijtgeraakt.

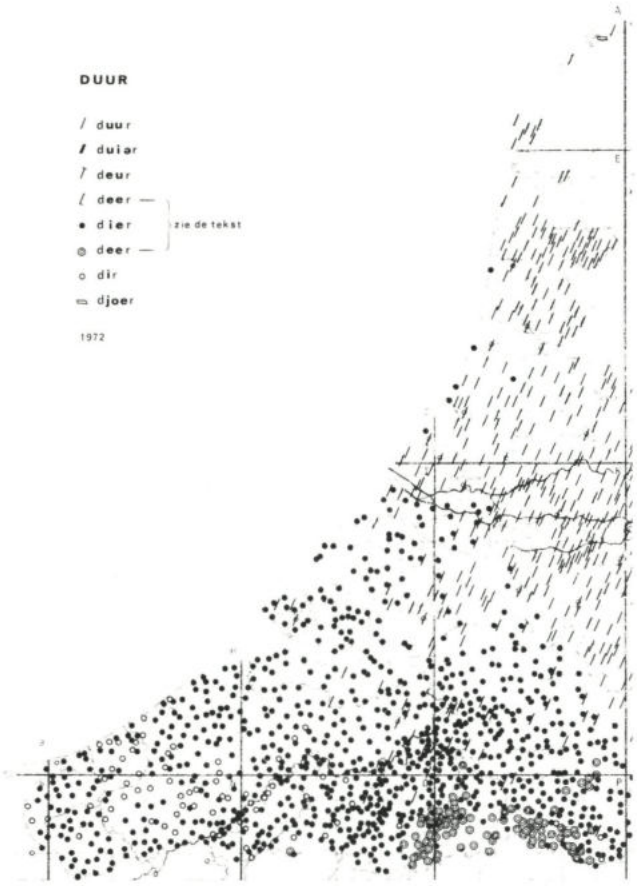

Kaart 10 (= ANKO 13)

11. ie voor uu

Woorden met *ie* voor *uu* ontbreken in de gelijkenis. In het dogma treft ons echter de vorm *bestiere* voor 'besturen' en in de enquête-Kern *vier* voor 'vuur'. Nog een ander voorbeeld is *dier* voor 'duur' (in de Rotterdamse gelijkenis vinden we *nou was goeie raad dier*); zoals blijkt gaat het steeds om de positievóór *r.* Merkwaardig is dan wel dat in het briefje van de baggeraars tot twee keer toe *duur* voorkomt: *in den duurre tijt, in den duren tijt.* Waarschijnlijk hebben we hier een aanpassing aan de standaardtaal; nogmaals blijkt dat de schrijvende baggeraar er zich van bewust was dat hij aan deftige heren schreef (vgl. 2).
Kaart 10 laat zien dat *dier* voor 'duur' nog steeds in de buurt van Vlaardingen voorkomt. Vlaardingen zelf staat erop met het teken voor *duur.* Dat beantwoordt aan mijn ervaringen: ik heb *dier* nooit in Vlaardingen horen gebruiken.

12. De Randstad-diftongering

In 9 hebben we de mogelijkheid besproken dat woorden als *deelden* en *geen* een van onze *ee* afwijkende klinker hebben gehad. Die mogelijkheid geldt dan niet voor *geef, leefden, emel.* Als deze woorden inderdaad met een "gewone" *ee* zijn uitgesproken, dan valt op dat we bij Drossaart geen aanwijzingen vinden voor een uitspraak die voor het hedendaagse Vlaardings en trouwens voor de hele Randstad zo karakteristiek is, een uitspraak min of meer als tweeklank (diftong): *geef* klinkt dan ten naaste bij (maar dan moet er wel van een forse diftongering sprake zijn) als *geif.* Een lichte diftongering is in ieder geval bij westelijke sprekers zeer gewoon *(geejf),* in tegenstelling tot bijv. Twenten die een zuivere één klank (monoftong) spreken; een te sterke diftongering wordt echter niet als "beschaafd" beschouwd. Deze diftongering is overigens kenmerkend voor álle *ee's,* ook die met andere oorsprong dan in *geef,* dus ook voor die in *deelden, geen* enz. (zie 9). Ook *oo* en *eu* diftongeren in de Randstad: bij sterke diftongering klinkt *groot* ongeveer als *grout* en *neus* als *nuis.*

Was er in de tijd van Drossaart nog geen sprake van diftongering (van *ee*) of was ze nog niet zo sterk dat ze opviel? Ook Stolk vestigt er niet de aandacht op en we vinden er evenmin aanwijzingen voor in de Rotter-

damse gelijkenis. Die vinden we wèl in de Leidse vertaling: *twei, teige, verteird* (vóór *r*!), en ook in de Haagse: *twai, dail, vertaird;* bij de Leidse vertaling vermeldt Winkler (blz. 113) dat de Leidenaar, "even als veel andere Hollanders", achter sommige *o*'s duidelijk een *u* laten horen, "waardoor deze *o* bijna tot den tweeklank *ou* wordt". In andere, meer noordelijke plaatsen in Zuid-Holland kwam de diftongering dus al duidelijk voor; vandaar kan ze zich verder naar het zuiden hebben verbreid. Bij mijn weten is de oudste bewijsplaats van 1854, uit de 4e druk van Hildebrands Camera Obscura, in de schets van de Leidse peueraar, waarin het woord *tweeledig* met "platte" Leidse uitspraak wordt weergegeven: *tweileidig.*

13. Afsluiting

We hebben gezien dat vele "typisch Vlaardingse" eigenaardigheden in feit dat helemaal niet waren. Wèl kunnen we misschien zeggen dat er van een voor het Vlaardings typische combinátie van eigenaardigheden sprake was. We hebben ook gezien dat vele van die eigenaardigheden intussen verdwenen zijn. Andere zijn ervoor in de plaats gekomen, mogelijk uit naburige dialecten, waarbij we in de eerste plaats aan het Rotterdams en het Schiedams (Winkler: Maashollands) denken: zo zou de *aai*-uitspraak voor «ei»/«ij» heel goed daarvandaan gekomen kunnen zijn; hetzelfde geldt voor de *oi*-klank voor *ui.* Mogelijk houden de veranderingen verband met de economische ontwikkeling, van overwegend vissersplaats naar haven- en industriestad, met daarmee gepaard gaande een sterkere oriëntatie op Rotterdam en Schiedam en een toenemende immigratie. Daarnaast heeft ook de standaardtaal haar invloed uitgeoefend. Ook voor het verdwijnen van de blatende *ae* hebben we aan het Maashollands gedacht maar hier zou ook heel goed de invloed van de standaardtaal in het spel geweest kunnen zijn. Daaraan moeten we zeker denken bij het verdwijnen van de problemen met de *h,* van de *eu*-klanken, van de *i* en *e* voor *u* en van de *oi* voor *ui.* Ook het verdwijnen van de uitspraakverschillen bij *oo* (zie 7) en bij *ee* (zie 9) moeten aan invloed van de standaardtaal worden toegeschreven. Bij de standaardtaal moeten we dan vooral denken aan de geschreven vorm ervan waarmee door het verbeterde onderwijs steeds meer Vlaardingers in aanraking kwamen. Bij de *oo* en de *ee* (en ook bij de *eu*) is het eenheidsresultaat echter niet altijd in overeenstemming met de standaardtaalnormen. We hebben in 11 gezien dat deze klinkers in het hedendaagse Vlaardings en in het hele Randstadgebied een sterk diftongische uitspraak kunnen hebben. En ondanks de invloed van de standaardtaal blijft men in Vlaardingen en ook elders de «ei»/«ij» als *aai* uitspreken.

De lotgevallen van een stad weerspiegelen zich in de taal die er gesproken wordt. Sociaal-economische veranderingen en als gevolg daarvan andere oriëntaties en andere communicatie- en immigratiepatronen leiden tot andere taalvormen. Het Vlaardings is echter niet alleen veranderd, het is ook minder typisch geworden. En ook daarin weerspiegelen zich de sociale veranderingen: onderwijs, het toegenomen verkeer, de sterkere mobiliteit van de bevolking, de media, hebben een uniformerend en nivellerend effect. Het Vlaardings was vroeger als niet zo "typisch" maar het is dat nu minder dan ooit het geval geweest is. Opmerkelijk is dan wel dat bepaalde "platte" uitspraken zich niet alleen in Vlaardingen maar over een heel groot gebied uitstekend weten te handhaven. Verschillen tussen plaatsen onderling, in het geografische vlak, verdwijnen; sociaal bepaalde verschillen, tussen diverse lagen van de maatschappij, blijken zeer hardnekkig te zijn.

En er komen ook weer nieuwe verschillen bij. De maatschappij wordt steeds ingewikkelder, door nieuwe belangen- en interessegroepen, groepen met een bepaalde levensstijl enz., en ook dat manifesteert zich in de taal, meestal in bepaald woordgebruik. In dit verband valt te wijzen op het typische woordgebruik van de yuppies, de zogeheten turbotaal: *softi, socio, depri, afko, lesbo* enz. (zie hiervoor het boekje Turbotaal van Jan Kuitenbrouwer).
Ieder vogeltje zingt zoals het gebekt is - dat blijft ook nu gelden maar dan op een andere manier dan vroeger.

1. De tekst van dit artikel is voor een belangrijk deel gelijk aan de tekst van de lezing die op dinsdag 24 januari 1989 door mij gehouden werd voor de Historische Vereniging Vlaardingen. In de lezing werden ook nog wat opmerkingen over de vormleer en de syntaxis gemaakt. Ik dank de medewerkers van het P.J. Meertens-Instituut (Amsterdam) en van het Vlaardings Gemeentearchief voor hun assistentie bij het verzamelen van het materiaal en ik dank Rob van der Zalm (Amsterdam) voor zijn hulp bij het persklaar maken van de tekst.

2. Vergelijk voor de economische ontwikkeling rond 1880 Den Admirant 1954 en Postma 1958. Een onderzoek naar immigratiepatronen in die tijd zou zeker de moeite lonen.

3. Merkwaardig is dat er onder de woorden met *ô* in de Mijmering twee zijn (*ôver* en *ôpen 'hopen'*) die volgens herkomst (zie volgende alinea) de betreffende klank niet zouden moeten hebben. Fouten van D. (Drossaart) of juist een aanwijzing dat we bij D. niet aan Drossaart mogen denken? In de bronnen die zeker van Drossaart afkomstig zijn, vinden we dergelijke fouten niet.

Bibliografie

M. den Admirant, 'Sociaal-historische schets van Vlaardingen (1814 - 1914)', in: Zuid-Hollandse studiën 4, 1954, 171-217.
J.A. Alberdingk Thijm (ed.), Bulla 'ineffabilis' in de Nederlandsch en Vriesche talen, Amsterdam 1878.
C. van Bree, Historische grammatica van het Nederlands, Dordrecht 1987.
D., "Mijmering van een Vlaardingschen waker", in: Jaarboekje voor de stad en het kanton Schiedam 36, 1882, Mengelwerk 32-34.
Jo Daan en M.J. Francken, Atlas van de nederlandse klankontwikkeling (ANKO).
Kaarten en tekst, Dl. 1, Amsterdam 1972. Dl. 2, Amsterdam 1977.
Klaas Hanzen Heeroma, Hollandse dialektstudies, Groningen en Batavia 1932 - diss. Leiden.
Jan Kuitenbrouwer, Turbo-taal. Van socio-babble tot yuppie-speak, Den Haag 1987.
J.A. en L.L. Leopold, Van de Schelde tot de Weischsel. Nederduitsche dialecten in dicht en ondicht, Dl. 1, Groningen 1982.
C. Postma, Korte geschiedenis van Vlaardingen, Vlaardingen 1958.
A.F. Stolk, "Het dialect te Vlaardingen", in: Noord & Zuid 3, 1880, 111 - 118.
M. Storm-van der Knaap, De klanken van het Vlaardings dialect, ± 1961 - M.O.B.-scriptie bij A. Weijnen.
P. van West, Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht voorheen en thans, Vlaardingen 1910.
A. Weijnen, Dialect-atlas van Noord-Brabant, Antwerpen 1952 - Reeks Nederlandse Dialect-atlassen 9. (hierin ook opgenomen Vlaardingen)
A. Weijnen, "Klankontwikkeling in Vlaardingen", in: Mededelingen Nijmeegse Centrale voor dialect- en naamkunde 10, 1971, 5-10.
Johan Winkler, Algemeen nederduitsch en friesch dialecticon, Dl. 2, 's-Gravenhage 1874.